

**SURİYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN OLUMSUZ
YAŞANTILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI (5.SINIF ÖRNEĞİ)**

Zeynep Özdenur Evis

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 (yirmi dört) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Zeynep Özdenur

Soyadı: Evis

Bölümü: Resim-İş Eğitimi

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Olumsuz Yaşantılarının Resimlerine Yansıması
(5.Sınıf Örneği)

İngilizce Adı: The Reflection of Negative Life Exprience of Syrian Refugee Students on
Their Paintings (5th Grade Example)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Zeynep Özdenur Evis

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Zeynep Özdenur EVİS tarafından hazırlanan “ SURİYE’Lİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN OLUMSUZ YAŞANTILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI(5.Sınıf Örneği)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Meliha YILMAZ

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Doç. Dr. Gültekin AKENGİN

Görsel Sanatlar Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Osman ÇAYDERE

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 08/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalışmanın her aşamasında yapıcı eleştirileri, ufuk açıcı öneri ve yönlendirmeleriyle desteğini esirgemeyen, kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Meliha YILMAZ'a çok teşekkür ederim.

Tez jürisine gelerek bizleri onurlandıran Doç. Dr. Osman ÇAYDERE'ye ve Doç. Dr. Gültekin AKENGİN'e, tez yazım aşamasında akademik tavsiyeleri ve eleştirileriyle çalışmanın bilimsel bir kimlik kazanmasına katkıda bulunan eşim Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EVİS'e, teknik hususlarda gece gündüz demeden benden yardımını esirgemeyen değerli arkadaşım Filiz UBAY'a, resimlerin çizdirilmesi aşamasında bana destek olan kıymetli öğretmen arkadaşlarım Dilara BİNGÖL ile Hilal GÖZCÜ'ye, çalışmanın asıl kahramanı olan öğrencilerimize, tez boyunca gösterdikleri kolaylıklar için çalıştığım okullardaki idareci ve öğretmenlere ve elbette bana sağladıkları her türlü imkândan, verdikleri destekten, gösterdikleri sabır ve anlayıştan ötürü aileme müteşekkirim.

Zeynep Özdenur Evis

**SURİYELİ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN OLUMSUZ
YAŞANTILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI (5.SINIF ÖRNEĞİ)
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Zeynep Özdenur Evis
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2019**

ÖZ

Yapılan bu çalışmada Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye sığınmacı olarak göç eden 5. sınıfa kayıtlı Suriyeli öğrencilerde, savaşın görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimlere yansımaları araştırılmıştır. Araştırmanın evreni, ülkemizdeki Suriyeli 5. sınıf öğrencilerinden; örneklemi ise Gaziantep ili Şahinbey ilçesine bağlı Mustafa Necati Ortaokulu ve Bülbülzade Edip Ahmet Ortaokulunda öğrenim gören 36 Suriyeli öğrenciden oluşmaktadır. Uzman görüşleri doğrultusunda “göç” ve “memleket” konulu resim yapmaları istenmiştir. Çocukların yaptıkları resimler yine uzman görüşleri alınarak betimsel metotla incelenmiştir. “Memleket ve Göç” konulu resimlere dair bulgu ve yorumların akabinde incelemelerin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla matris, grafik ve veri toplama formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların resimlerinde “uçak, sınır kapısı, mermi, kan, asker, tel örgü, top, silah, tank, bayrak, ölmüş ve yaralanmış insan figürleri” gibi savaşı doğrudan işleyen ya da dolaylı olarak çağrıştıran imgeleri yoğunlukla kullandıkları dikkat çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Göç, Çocuk, Resim
Sayfa Adedi: 146
Danışman: Prof. Dr. Meliha YILMAZ

THE REFLECTION OF NEGATIVE LIFE EXPERIENCES OF SYRIAN REFUGEE STUDENTS ON THEIR PAINTINGS (5th GRADE EXAMPLE)

(Master Degree Thesis)

Zeynep Özdenur Evis

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

July, 2019

ABSTRACT

This study aims at investigating the reflections of the civil war in Syria which broke out in 2011 on the paintings of Syrian refugee 5th grade students in Turkey. The population of the study consists of Syrian 5th grade students; the sample consists of 36 Syrian students studying at Mustafa Necati Secondary School and Bülbülzade Edip Ahmet Secondary School in Şahinbey, Gaziantep. They were asked to paint on the subject of “immigration” and “country” based on expert opinions. The paintings of the children were examined by descriptive method based on expert opinions again. Matrix, graph and data collection forms were used to ensure the validity and reliability of the examinations following the findings and comments on the paintings on the subject of “Homeland and Immigration”. As a result of the research, it was noted that the children tended to use images such as “airplane, border crossing, bullets, blood, soldiers, wire mesh, cannon, gun, tank, flag, dead and wounded human figures” which evoke the image of the war directly or indirectly.

Key Words: War, Immigration, Child, Painting

The Number Pages: 146

Advisor: Prof. Dr. Meliha YILMAZ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Çalışmanın Amacı.....	3
Alt Amaçlar	3
Araştırmanın Önemi.....	4
Yapılan Çalışmalar	5
Kapsam ve Sınırlılıklar.....	5
Varsayımlar	5
Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
Savaş ve Çocuk.....	7
Göç ve Çocuk.....	10
Savaş Mağduru Mülteci Çocuklarda Eğitim ve Resim	16
BÖLÜM III	24

YÖNTEM.....	24
Araştırmanın Modeli	24
Betimsel Analiz.....	24
Evren ve Örneklem	25
Verileri Toplama Tekniği.....	26
Verilerin Analizi.....	26
BÖLÜM IV	27
BULGULAR VE YORUM	27
Öğrenci Çalışmalarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	27
a) Memleket Konulu Çalışmalar	29
b) Göç Konulu Çalışmalar	70
Memleket ve Göç Konulu Resimlerin Matris ve Grafikleri.....	110
Memleket Konulu Resimlerin Matrisi	111
Göç Konulu Resimlerin Matrisi	112
Memleket Resimleri Grafikleri.....	113
Göç Resimleri Grafikleri.....	116
Memleket ve Göç Resimleri Toplam Sonuçlarına Yönelik Grafik Yorumları	119
Veri Toplama Formu Grafikleri.....	123
Memleket ve Göç Resimlerinde Şablon/Klişe Resim Kullanımı.....	126
BÖLÜM V	129
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
Sonuçlar	129
Öneriler.....	134
KAYNAKLAR.....	139
EKLER	143
EK.1. Veri Toplama Formu	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yaş ve cinsiyetine göre sayıları.	12
<i>Şekil 2.</i> Türkiye’de kayıt altındaki mevcut tüm göçmenlerin istatiksel verisi.	13
<i>Şekil 3.</i> Kamp içinde ikamet eden ve kamp dışında kalan Suriyelilerin yaş dilimlerine göre yüzdelik dağılımı.	14
<i>Şekil 4.</i> Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı çocukların yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre tüm Suriyeli sığınmacılar içerisindeki dağılımları.	18
<i>Şekil 5.</i> Memleket konulu resimlerde insan imgesinin yüzdelik dağılımı	113
<i>Şekil 6.</i> Memleket konulu resimlerde nesne imgesinin yüzdelik dağılımı.....	113
<i>Şekil 7.</i> Memleket konulu resimlerde hayvan imgesinin yüzdelik dağılımı	114
<i>Şekil 8.</i> Memleket konulu resimlerde yazı imgesinin yüzdelik dağılımı	114
<i>Şekil 9.</i> Memleket konulu resimlerde mekânların yüzdelik dağılımı	115
<i>Şekil 10.</i> Memleket konulu resimlerde renklerin yüzdelik dağılımı	115
<i>Şekil 11.</i> Göç konulu resimlerde insan imgesinin yüzdelik dağılımı.....	116
<i>Şekil 12.</i> Göç konulu resimlerde nesne imgesinin yüzdelik dağılımı	116
<i>Şekil 13.</i> Göç konulu resimlerde hayvan imgesinin yüzdelik dağılımı.....	117
<i>Şekil 14.</i> Göç konulu resimlerde yazı imgesinin yüzdelik dağılımı.....	117
<i>Şekil 15.</i> Göç konulu resimlerde mekânın yüzdelik dağılımı	118
<i>Şekil 16.</i> Göç konulu resimlerde renklerin yüzdelik dağılımı.....	118
<i>Şekil 17.</i> Memleket ve göç konulu resimlerde insan imgesinin toplam yüzdelik dağılımı	119
<i>Şekil 18.</i> Memleket ve Göç konulu resimlerde nesne imgesinin toplam yüzdelik dağılımı	120

<i>Şekil 19.</i> Memleket ve göç konulu resimlerde hayvan imgesinin toplam yüzdelerik dağılımı.....	121
<i>Şekil 20.</i> Memleket ve göç konulu resimlerde yazı imgesinin toplam yüzdelerik dağılımı .	121
<i>Şekil 21.</i> Memleket ve Göç konulu resimlerde mekânın toplam yüzdelerik dağılımı	122
<i>Şekil 22.</i> Memleket ve Göç konulu resimlerde renklerin toplam yüzdelerik dağılımı	123
<i>Şekil 23.</i> Veri toplama formunu dolduran öğrencilerin cinsiyetlerinin yüzdelerik dağılımı	124
<i>Şekil 24.</i> Veri toplama formundaki 11.soruya verilen cevapların yüzdelerik dağılımı.....	124
<i>Şekil 25.</i> Veri toplama formundaki 13.soruya verilen cevapların yüzdelerik dağılımı.....	125
<i>Şekil 26.</i> Veri toplama formundaki 16.soruya verilen cevapların yüzdelerik dağılımı.....	125
<i>Şekil 27.</i> Memleket resimleri şablon yüzde dağılımı	126
<i>Şekil 28.</i> Göç resimleri şablon yüzde dağılımı.....	127

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Doç. Dr. : Doçent Doktor

Dr. Öğr. Üyesi: Doktor Öğretim Üyesi

GİGM: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Ö.: Öğrenci

Prof. Dr.: Profesör Doktor

TDK: Türk Dil Kurumu

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

Vb.: Ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, yapılan çalışmayla ilgili problem durumu incelenmiş, çalışmanın amacına, alt amaçlarına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına konuyla ilgili tanımlama ve araştırma raporunda kullanılan bazı terimlere yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim öğretim sürecinde öğrenciyi tanımak, eğitimin başarısını veya yönünü belirleyecek etkenlerden biridir. Öğretmenler öğrencileri tanımak için değişik yöntem ve araçlar kullanmalıdır. Bu yöntemlerden birisi de öğrencinin yapmış olduğu resimdir. Gerçekten; çocuk, sadece gördüğünü mü resmediyor yoksa kendini rahatsız eden veya mutlu eden durumlar hakkında yaptığı resimde de ipuçları veriyor mudur? Bu soruların cevapları, bize, çocuğun saklı düşünce ve hayal dünyasına açılan kapının anahtarını verecektir. Yani çocukların iç dünyalarının bir yansıması olarak kabul edebileceğimiz çizimler, içinde yaşanan sosyal çevrenin çocuk üzerindeki etkilerinin belirlenmesinde bir araç olarak kullanılabilir.

Resim, sosyal ve kültürel açıdan çocukları bize tanıtan psikolojik açıdan duygu derinliklerini gösterebilen bir ölçüt ve ifade aracıdır. Çünkü her çizim, bir çocuğun çizgisini diğerinden ayırır; diğer insanlarla gündelik ilişkilerini, gündelik yaşantılarını ve şahsi yeteneklerini yansıtır. Bu bağlamda “çocukların çizimleri zihinsel aktiviteler ve duyuşsal deneyimlerle yakından ilgilidir. Yani nesneler duyuşsal biçimler yoluyla bilinir. Çocukların gördükleri varlıklar-nesneler, bilginin gerçekleridir. Dolayısıyla çocuklar gördüklerinden çok bildiklerini çizerler” (Artut, 2013, s. 235).

Resim, normal bir çocuğun günlük yaşamda biriken gerilim ve sıkıntılarını atabileceği, içinde sadece kendisi için ayrılmış malzemelere ve bir yetişkine sahip olduğu, paylaşmak, işbirliği yapmak, düşünceli, kibar ve düzgün olmak zorunda olmadığı bir yerdir. Çocuk böyle bir yerde koşulsuz olarak saygı gördüğünü ve kabul edildiğini bilerek duygularını hissedebilir ve düşüncelerini sonuna kadar ifade edebilir (Malchiodi, 2005, s. 61).

Çocuğun psikolojik gelişimini etkileyen dış etmenlere bakıldığında konumuzla ilgili olarak savaşın büyük etkiye sahip olduğu açıktır. Savaşın ortaya çıkardığı ölüm, yıkım, yoksulluk, göç gibi tüm unsurlar beraberinde psikolojik travmaları getirir. Söz konusu travmaları en derinden yaşayan bireylerin ise çocuklar olduğu aşikârdır.

“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi’nde de söylendiği gibi, çocuğun kişiliği, savaşların hiçbir zaman sağlayamadığı ve daha çok yıkıma uğrattığı, mutluluk sevgi ve anlayış ortamında tam ve uyumlu olarak gelişmektedir” (Tokuç, 2014).

Savaş ortamında sağlıklı bir kişilik gelişimi gerçekleştiremeyen çocuklar, farklı sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır. Hastalıklar, tecavüz, silahlı güç olarak kullanılma, eğitim-öğretimden mahrum kalmak, stres, ahlaki ve manevi değerlerden kopma, şiddete maruz kalma, ölüm ve/ya ölümlere tanık olma savaşın hâkim olduğu coğrafyalarda çocukların sıklıkla karşılaştıkları ciddi sorunlardır.

Söz konusu sorunlar çocukların sadece içinde bulundukları yaş grubuyla sınırlı kalmaz. Bu çocuklar, hayatlarının geri kalan bölümlerinde de gerek kendilerine gerekse de içinde yaşadıkları topluma zarar verme eğiliminde olurlar. Şöyle ki “şiddete maruz kalan çocukların daha sonraki yaşamlarında uyuşturucu kullanma, erken/riskli cinsel ilişkiye girme, aşırı kaygı duyma, depresyon geçirme, çalışma yaşamlarında başarısızlığa uğrama ve bellek bozuklukları gösterme gibi olumsuzluklarla karşılaşma ve saldırgan davranışlar içine girme eğilimleri de diğer çocuklara göre daha fazla olmaktadır. Böylece şiddetin insani ve toplumsal maliyeti bir kuşaktan diğerine aktarılmış olmaktadır” (Aydın, 2014, s. 32).

Belirtilen hususların tümü nedeniyle savaşın gerçekleştiği coğrafyadaki sivil halk, barışın hâkim olduğu başka ülkelere göç etme eğilimindedir. Suriye’de 2011 yılında iç savaş olarak başlayan ve gittikçe kaotik bir hâle bürünen savaştan kaçan sivillerin çoğu Türkiye’ye sığınmıştır.

Yapılan bu çalışmada ülkemize sığınmacı olarak gelen ve hâlihazırda 5. sınıfa kayıtlı savaş mağduru Suriyeli mülteci öğrencilerin olumsuz yaşantılarının göç ve memleket teması üzerinden görsel sanatlar dersindeki resimlerine yansımaları araştırılmak istenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Sosyal bir varlık olan insan tüm yaşantılarından hareketle kendisine has bir kimlik geliştirir. İçinde bulunulan çevrenin yaşam kalitesiyle doğru orantılı olarak şekillenen kişilik, bireylerin tüm hayatında etkisini devam ettirir. Bu bağlamda savaşın bulunduğu coğrafyada yetişen ve yeni yeni kimlik kazanan çocukların hayatlarının ilerleyen dönemlerinde her yönüyle sağlıklı bir kişilik geliştirmeleri beklenemez. Savaştan gerek fiziksel gerekse de psikolojik olarak en çok etkilenen yaş grubunu çocuklar olduğu düşünüldüğünde ilerleyen süreçlerde toplumsal açıdan sıkıntılı bir yapının ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.

Çalışmanın amacı savaş mağduru Suriyeli mülteci öğrencilerin yaşantılarının görsel sanatlar dersindeki resimlerine etkisini ortaya koymaktır.

Alt Amaçlar

Bu araştırmanın alt amaçlarında ise mülteci öğrencilerinin yaşantılarının,

1- Konu açısından;

- a) Olumlu duygu, düşünce ve izlenimlerin,
- b) Olumsuz duygu, düşünce ve izlenimlerin,

2-Mekân açısından;

3-Renk açısından;

4-İmge zenginliği (insan imgesi, nesne imgesi, hayvan imgesi ve yazılar) açısından;

5-Öğrenci resimlerindeki şablon kullanımı açısından resimlerine nasıl yansıdığını;

6-Öğrencilerin Türkiye ve Suriye ile ilgili duygu ve düşünceleri açısından;

- a) Suriye'ye yönelik özlemlerini
- b) Türkiye'de yaşamaktan mutlu olma nedenlerini
- c) Türkiye'de yaşamaktan mutsuz olma nedenlerini
- d) Suriye'ye dönmek isteyip istemediklerini, yaptıkları resimlere nasıl yansıttıklarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi

Çocuğun dünyasında resmin özel bir yeri vardır. Eğlenerek ortaya yeni bir şey koyabilmenin vermiş olduğu tatminle, çocukların her yaş grubunda resim çizmeye büyük oranda ilgili oldukları görünür. Çünkü “her çocuk kendini çizgi ile ifade eder. Resim yapar. Çoğunlukla da resim yapmayı sever. Çocukların yaptığı resimler sanat eğitimcileri, psikologlar ya da sanatçılar tarafından izlenmiş bugünden sonra da izlenecektir. Bu izlenimler sonucunda çocukların çizgisel gelişimleri yaş grupları dikkate alınarak çeşitli dönemlerle ifade edilmiş; bir takım ortak özellikler belirlenerek gruplandırılmıştır” (Buyurgan, 2001, s.31).

Resim yapmak çocuk için simgesel bir oyundur. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygusal ve düşünsel yaşamıyla ilgili imgelerdir. Çocuğun uyum sağlaması gereken toplumsal, nesnel gerçekler dünyası ile çelişkileri, istekleri, sevinç ve tedirginlikleriyle bir iç dünyası vardır. Birinciye ortak anlatım aracı olan dil ile anlatabilen çocuk ikinciye bu dil ile anlatamayabilir. Bu nedenle çocuğun çocuk sanatı olarak adlandırılan bu ilk kendiliğinden simgesel anlatımları çevreyi, toplumu kısaca nesnel gerçekleri, benimseme ile “ego”nun dışavurumunun bir bileşkesidir (Akalin, 2008, s. 4).

Yani bir yerde resim çizmek, çocuğun bilinçaltının dışa vurmasını ve çeşitli nedenlerle dile getirmekte zorlandığı soyut tüm düşüncelerin somutlamasını sağlar.

Ayrıca resim çizmek çocuğun bilişsel gelişiminde de fonksiyoneldir. Şöyle ki “çocuk resimleri düzenleyici, bütünleyici bir işleve sahiptir. Çocuğun iç dünyası ile dış dünyası arasındaki uyum sorununda bu resimler bir boşalma aracı, aynı zamanda bir tanı belgesidir.

Resim yapmak için duygusal, algısal, ussal boyutlarda işlem yapan çocuğun resim çalışmaları ussal gelişmeye fırsat oluşturur. Soyut düşünmeye giden yolu açar. Bu yolla öğrenmesi güçlenir” (Akalin, 2008, s. 4).

Yapılan resimlerle savaşın çocuklar üzerindeki etkilerini yansıtan görsel unsurların, çocukların olumsuz düşünce yapılarının tespit edilip değerlendirilmesinde ve çözüm önerilerinin geliştirilmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu söylenenlerden hareketle yapılan çalışmanın amaç ve alt amaçlarına paralel şekilde ülkemize sığınmacı olarak gelen ve hâlihazırda 5.sınıf öğrencisi olarak öğrenim gören Suriyeli çocukların resim dersindeki resimlerine yansıyan ve savaş anımsatan şemaların tespit edilerek açıklanması hedeflenmiştir. Elde edilen verilerle çocukların içinde bulunduğu ruh hâline dair varsa sorunlar belirlenecektir. Çocukların sağlıklı bireyler olarak topluma

kazandırılmasında söz konusu problemlerin giderilmesine olanak sağlaması nedeniyle yapılan çalışma önemli görülmektedir.

Sonuç olarak denebilir ki savaş mağduru Suriyeli çocukların yaş grupları dikkate alındığında gerek göç esnasında gerekse de göç sonrasında yaşadığı sıkıntıların tespitinde ve giderilmesinde çizdikleri resimlerin referans olarak kabul edilerek anlamlandırılabilceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın sonraki bölümünde çocukların psikososyal ve pedagojik özellikleri dikkate alınarak, psikolojik durumlarının analizi uzmanların yaptıkları resim değerlendirmeleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Yapılan literatür taraması ardından konuyla ilgili çalışmaların sayıca azlığı ve mevcut çalışmaların konuyu sınırlı şekilde ele aldığı dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmanın, söz konusu eksiklikleri gidermede, alana naçizane bir katkı sağlaması bakımından önem taşıdığı kanaatindeyiz.

Yapılan Çalışmalar

Yapılan incelemeler neticesinde Suriyeli öğrencilerin doğrudan resim çalışmalarını ele alan araştırmaların yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Akademik çalışmaların daha çok eğitim bilimleri, sosyoloji, ekonomi ve psikoloji alanlarında yoğunlaştığı dikkat çekmiştir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma, Türkiye’de, Gaziantep ili, iki devlet okulunun 5. Sınıf öğrencileri, memleket ve göç konusu, 36 Suriyeli mülteci öğrenci, 40 dakikalık ders süresi ve kuru boya tekniği ile sınırlandırılmıştır.

Varsayımlar

Bu araştırmada;

1. Çocuk resimlerinin çocukların iç dünyalarını yansıttığı düşünülerek çocukların psikolojik analizlerinin yapılabileceği varsayılmıştır.
2. Araştırma içerisinde çocukların oluşturduğu 38 kişilik örneklem grubunun sayı bakımından yeterli olduğu kabul edilmiştir.

3. Öğrencilere yaptırılacak “memleket” ve “göç” konulu çalışmaların, çocukların gelişim seviyesine uygun olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Göç: Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. (Çiçekçi, 2009, s. 22).

Göçmen: Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır. (Çiçekçi, 2009, s.22).

Mülteci: Irkı, dini, tabiiyeti, belirli sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan, söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi (Çiçekçi, 2009, s. 43).

Savaş: Uğraşma, kavga, mücadele, bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyla girişilen mücadele, devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal (TDK, 2011, s. 2043).

Sığınmacı: İlgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz karar çıkması durumunda bu kişilerin ülkeyi terk etmesi gerekir (Çiçekçi, 2009, s. 49).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve, iki ana bölümde incelenmiştir. İlk bölümde savaş ve göç kavramlarının tanımı ve alt basamaklarına değinilmiştir. İkinci bölümde ise savaş-çocuk arasındaki etkileşime, savaş-göç ilişkisinin çocuk üzerindeki etkilerine ve bu unsurların görsel sanatlar dersinde çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durumu nasıl yansıttığına yer verilmiştir. “Resim, çocuğun iç dünyasını dışa vurmada etkili mi? Savaşın ortaya çıkardığı kaotik durumun çocuklar üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerini görmek mümkün müdür?” sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

Savaş ve Çocuk

Savaş kavramına yönelik farklı tanımlamalar bulunmakla beraber tanımların çoğunun ortak noktasında mücadele etmek, silah kullanımı, yaptırım, şiddet vb. hususlara vurgu yapılır. Sözlük anlamıyla savaş “Uğraşma, kavga, mücadele, bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyla girişilen mücadele, devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal” (TDK, 2011, s. 2043). Bunun dışında farklı yönleriyle ele alınan savaş kavramına ve savaş türlerine yönelik tanımlamalar da literatür içerisinde karşımıza çıkar.

Varlık’a göre (2013, s. 129) savaş kavramının belirleyici yönleri dört başlıkta incelenir: 1) Savaş kuvvet kullanma hâlidir 2) Savaş düşmanca bir tutum ve/veya eylem içerir 3) Savaş hukuki bir durum yaratır 4) Savaşın faili devlettir. Varlık, bahsedilen temel belirleyicilerden hareketle savaşın, askerî ve politik kökenli tanımına yer verir. Bu tanıma göre savaş; devletler veya devlet grupları tarafından, millî güç unsurlarının tamamının veya bir kısmının

kullanılması suretiyle icra edilen ve taraflarca savaş niteliği kabul edilen, kuvvet kullanılmasını içeren, düşmanca niyet ve/veya eylem olarak tanımlanmıştır. Savaşın askeri ve politik bakımından yapılan tanımdan hareketle savaş türlerine değinen varlık, savaşın dokuz türü olduğuna değinir. Dokuz türün tasnifinde esas belirleyici kriteri “savaşın ana gayesini niteleyen sebepler” olarak açıklar. Bu kriter ışığında savaş türleri ise şu şekilde açıklanabilir: 1) Sınır/toprak savaşları 2) İhtilal/ideoloji savaşları 3) Bağımsızlık savaşları 4) Hegemonya savaşları 5) Din/mezhep savaşları 6) Veraset savaşları 7) İç savaşlar 8) Ekonomik temelli savaşlar 9) Hukuk temelli savaşlardır şekilde tasnif edilebilir.

Konumuzla ilgisi bakımından Suriye’de yaşanan savaşı bahsedilen türlerden yalnızca biriyle açıklayabilmemiz pek mümkün görünmemektedir. Çünkü başlayış şekliyle ihtilal/ideoloji savaşı olan Suriye’deki savaş; ilerleyen süreçte iç savaşa evrilmiş ve son olarak da Avrupalı devletlerin müdahalesi ile dolaylı olarak ekonomik temelli savaşa dönüşmüştür. 2011 yılında başlayan Arap Baharı¹’ndan olumsuz etkilenen Suriye’de gerçekleşen siyasi ve askeri hareketlilik, savaşın önünü açmıştır. Şöyle ki “Libya deneyimi dışında Arap Baharı’nı yaşayan diğer ülkelerin aksine Suriye’de başlayan isyan dalgası ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir” (Yeşil, 2014, s. 105).

Savaş geçmişten günümüze, pek çok toplumu etkilemiş, toplumun farklı kesimlerinde derin izler bırakmıştır. “Savaş, çatışma, terör ve şiddet olayları toplumsal barışı ve toplumsal bütünleşmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bireylerin nasıl gelecekleri varsa toplumların da ortak gelecekleri bulunmaktadır. Savaş, çatışma, terör ve şiddet sonucu toplumdaki bireylerin ve grupların karşı karşıya gelmesi ile toplumsal bütünleşme bozularak sosyal risklerin ortaya çıkma ihtimali artmaktadır. Toplumsal bütünleşme, ahenk ve uyum bozulduğunda da mağduriyet, dışlanma, ötekileştirme, karşıtduygu, toplumsal yarıma, ayrımcılık, nefret, yoksulluk, sağlık ve eğitim hizmetlerine yeterince ulaşamama, kültürel hayata yeterince katılamama, farklı etnik ve kültürel niteliklere sahip bireylere karşı hoşgörüsüzlük gibi olumsuzluklar toplumsal yaşamda daha yoğun bir şekilde görülebilmektedir. Böylece, toplumu oluşturan birey, grup ve topluluklar arasındaki sosyal bağlar zayıflamaktadır” (Bilgin, 2014, s. 147).

¹ Arap Baharı Orta Doğu sınırları içerisinde yer alan birçok Arap ülkesinin etkilendiği olaylara verilen genel addır. Arap Baharı olarak adlandırılma sebebi ise özellikle Arap ülkelerini etkilediği içindir. Bu ülkeler; Tunus, Libya, Cezayir, Bahreyn, Yemen, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan, Ürdün, Moritanya, Fas ve Suriye’dir (Özlü, Kara & Karkin, 2017, 568).

Özellikle çocukların yaşadığı problemler, savaşıla belirginleşen yıkımın farklı yönlerini ortaya çıkarır. Örneğin birçok fizyolojik ihtiyaçlarından ve temel gereksinimlerinden mahrum kalan çocuk, çeşitli travmalar yaşar. Ayrıca doğrudan savaşıa tanık olanlar ile dolaylı şekilde savaş mağduru olan çocukların yaşadıkları psikolojik sorunlar benzerdir. Çünkü çocuklar çeşitli basın yayın organlarındaki görsel, bilgi ve haberlerle güvende olmadıkları ve her an olumsuz bir durumla karşı karşıya kalacağı hissine kapılabilir; çaresizlik, korku, güçsüzlük, güvensizlik gibi duygular hissedebilirler. Bu noktada sanat eğitimin önemi öne çıkar. Çünkü “birey, kendini özgürce ifade edebildiği ve üretebildiği sanat eğitimi ortamında, kendine güvenmeyi öğrenir” (Yılmaz, 2007, s.18).

Erden ve Gürdil’e göre (2009, s. 2) savaş ve çatışmaların yaşandığı kaotik ortamların çocuklar üzerindeki fiziksel ve sosyal etkilerini açıkça görmek mümkündür. Bununla birlikte, savaş ve çatışmaların olumsuz etkilerine doğrudan maruz kalan ya da tanık olan çocukların yoğun korku ve çaresizlik gibi psikolojik sıkıntılardan da yakındıkları bilinmektedir. Bu korkular olayın tekrarlanacağına, yaralanmaya ya da ölüme, yalnız ve savunmasız kalmaya, yaptıkları yanlışlar nedeniyle cezalandırılmış olmaya yahut suçlanmaya ilişkin olabilir.

Travma sebebiyle normal gelişim seyirleri kesintiye uğrayan ve güvensizlik ortamı içerisinde yetişen çocukların yetişkinlik dönemleri de risk altındadır. Nitekim travmatik yaşantılar içinde büyüyen çocuklardan ileride psiko-sosyal açıdan sağlıklı birer yetişkin olmaları beklenemez.

Çocukların yaşadığı tüm bu olumsuz deneyimlerin telafisi için psikologlar ve farklı disiplinlerden uzamanlar tarafından çeşitli öneriler sunulmuştur. Psikoloji alanında, savaş mağduru olan çocukların ruhsal yönden tedavilerine başlamadan önce, farklı yaş gruplarına göre tasnif edildikleri görülür: 0-2, 3-6, 6-12, Ergenlik ve sonrası. Yaş gruplarının tespitinde çocukların psiko-sosyal özellikleri öne çıkarken geliştirilen kimi önleyici uygulamalar ve psiko-sosyal programlarla tedavileri gerçekleştirilir. Yapılan bu çalışmayla ilgisi bakımından 6-12 yaş grubu savaş mağduru çocukların travmatik durumları hakkında yapılan genel tespitler ve çözüm önerileri şu şekildedir:

Bu yaş grubundaki çocuklar travmaya bağlı duygu ve düşüncelerini ifade etmede oyun, kitap okuma, öykü anlatma, tartışma gibi sözel araçları da kullanabilirler. Travmatik sorunlar yaşayan çocuklar üzerindeki ilgi ve kontrolün arttırılması muhtemel saldırgan ya da kendine zarar verici davranışların engellenmesini sağlar. Bu durumda elbette çocuğun çok sert ya da

zorlayıcı olmayan bir aile düzenine gereksinim duydukları unutulmamalıdır. Bu dönemde 6-12 yaş grubu çocukların travmatik yaşantılarını atlatmaları için onlara sağlanabilecek en önemli yardımlardan biri de okullarına geri dönmelerini sağlamaktır. Sosyal rollerine geri dönmeleri ve topluma adapte olmaları açısından okul ve sınıf ortamı son derece önemlidir. Nitekim okulun getirdiği tutarlı kurallar, açık beklentiler ve sorumluluklar, her şeyin sona ermediği ve gelecek için kendisinden bir şeyler beklendiği mesajını vererek çocuğun geleceğe dair umutlarını artırır.

Çocukların yaşantılarında sembolik anlamlar bulmalarını sağlayan ve stresle başa çıkma yöntemlerine yardımcı olan uygulamalar okullardaki spor ve sanat etkinlikleridir. Çünkü bu etkinliklerle çocuk; etkileşim, arkadaşlık, bağlanma ve duygusal güvenlik ihtiyaçlarını karşılar ve sosyal yalıtılmışlık duygusunu azaltır (Erden ve Gürdil, 2009, s. 8).

Bunlar dışında çocukların yaşlarına uygun ve olumlu duygularını pekiştirici resimler yaptırılması çocuğun kendini ifade etmede, olumsuz yaşantılarını unutmada ve özgüvenini kazandırmada etkilidir. Gülseren ve Gürdil savaş sonrası olumsuz yaşantılar geçiren çocuklar için “Örnek Psiko-Sosyal Girişim Programı” düzenleyerek resim faaliyetleri kapsamında çocuktan güvendiği yer veya kişileri çizmesi, ailesini çizmesi, kendini farklı kılan özellikleri ifade etmeyi sağlayacak resimler çizmesi istenebilir der ve ekler, büyük çocuklardan zevkleri, tercihleri veya kendilerinde hoşlarına giden özelliklerini resmetmeleri istenebilir. Umudunun ve geleceğe yönelik beklentilerinin artması için “Yapmayı en çok sevdiğim şey”, “İyi günüm” konulu resimler çizdirilebilir (Erden & Gürdil, 2009, s. 9-10).

Özetle; savaş ve çocuk arasındaki ilişkinin genellikle travmatik sonuçlar doğuracak şekilde ilerlediği görülür. Bu problemlerin giderilmesi için öncelikle problemin tespiti yapılır, ardından görsel sanatlar, sosyal bilimler, sağlık bilimleri gibi farklı disiplinlerden de yardım alınarak çeşitli önleyici uygulamalar ve tedaviler önerilir. Çocuğun savaş sonrası sosyal hayatının normalleşmesi hususunda okul ve okul içi etkinliklerin de büyük önem taşıdığı anlaşılmıştır.

Göç ve Çocuk

Göç, sözlükte dört farklı anlamıyla açıklanarak tanımlanmaktadır: “1. Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle, bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret. 2. Evden eve taşınma, nakil 3. Taşınma sırasında götürülen ev eşyaları. 4. Kuşların, geyiklerin yarasaların,

bazı balık ve böceklerin mevsim, iklim, besin miktarı vb.ne göre çevre değiştirmeleri” (TDK, 2011: 954). İlk tanımın kapsam ve etkileri dikkate alındığında yapılan çalışmaya daha uygun düştüğü anlaşılmaktadır.

Rystad’ın (1992) çalışmalarından hareketle Ateş ve Mücahit (2016, s. 21) uluslararası göç teorilerinde; göç edenleri dört gruba ayırmıştır: Daimi yerleşimciler, geçici işçiler, sığınmacılar (mülteciler) ve yasadışı yabancılar. Literatürde göç konusunun genellikle yerleşimcilere ve geçici işçilere yoğunlaştığı dikkat çeker. Suriyeli göçmenler ise sığınmacılar (mülteciler) grubuna dâhil edilmektedir (Rystad, 1992). Genel olarak sığınmacılar, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında siyasi bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Çoğunlukla Afrika, Ortadoğu ve Asya bölgelerinde farklı nedenlerle (etnik, dini, politik) yaşadıkları coğrafyayı terk edip kendilerini daha güvende hissedecekleri yerlere ‘zorunlu’ göç ettikleri görülür. Kısacası ekonomik kaygısı yüksek olan Üçüncü Dünya Ülkeleri siyasi kaygılarla da Birinci Dünya Ülkelerine zorunlu göçler yapmıştır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin vatandaşlarına sosyal ve ekonomik imkânlar sağlayamaması, bölgesel gerilim, savaşlar gibi güvenlik sorunları veya ülkelerinde gelecek kaygısı yaşamaları düzensiz göç (*irregular migration*) kavramını ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2015: 476).

Türkiye’ye yönelik gerçekleşen göçlerin Suriye özelinde değerlendirilmesi yapıldığında gerçekleşen ilk göç dalgasının ardından düzensiz olarak göç hareketlerinin olduğu da gözlemlenmiştir. Kolukırcı’a (2014, s. 51) göre sığınmacılara yönelik misafirperverlik, çok kültürlülük, acıma, milliyetçilik ve ekonomik koşul söylemlerin gözden geçirilmesi ve kurumsal bir yapıya kavuşturmanın önemi ortadadır. Fakat sığınmacı ve mülteci üreten coğrafyalardaki demokratik olmayan uygulamalar devam ettikçe ve önlem alınmadıkça düzensiz göç sorunu da varlığını koruyacak görünümündedir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göçleriyle birlikte sosyal hayatta bir takım değişimler ve kültürel çatışmalar ortaya çıkarır. Şöyle ki etnik ayrışmanın yeniden ve farklı bir tarzda türetilmesine zemin hazırlayan göç, etnik ayrışmanın ekonomik, sosyal ve siyasal hayata yönelik etkisi üzerinde de belirleyici olabilmektedir. Göçün neden ve türüne göre konum alan etnik ayrışmanın bireyin toplumsallaşma ve siyasallaşma süreci ile toplumsal bütünlüğün sağlan(ama)ması hususunda önemli bir etkisi bulunmaktadır (Tuncel, 2016, s. 323). Bu bağlamda ele alındığında Türkiye’de önceleri sığınmacı kamplarına yerleştirilen Suriyeliler, sayının fazlalaşması nedeniyle başta sınır bölgelerindeki şehirler olmak üzere

ülkenin neredeyse tamamına yayılmıştır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkilerini “toplumsal etkiler, ekonomik etkiler, siyasi ve güvenlik etkileri, temel hizmetler üzerindeki etkileri olarak dört başlıkta inceleyen Orhan ve Gündoğar, konuyla ilgili genel olarak şu değerlendirmelerde bulunur:

Gelir düzeyi düşük sığınmacıların, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa gibi yerlerdeki çadır kentlerde veya dışında yoğunlaşmaları bu yöredeki ekonomik ve sosyal dengeleri bölge halkının aleyhine dönüştürmektedir. Güncel ücretlerden daha düşük ücretlere çalışmayı kabul etmeleri, çocuk işçilik, artan konut ihtiyacına paralel olarak kiraların yükselmesi, kaçakçılık ve yasadışı diğer işler bahsedilen olumsuzluklardan sayılabilir. Ayrıca kimi bölgelerde Sünni, Arap ve Türkmen kimlikleri etnik uyumu değiştirerek, kültürel değerlerin çatışmasına sebep olmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 16-20).

Türkiye’ye yönelik gerçekleşen göçün sayısal verilere bakıldığında ise şu verilere rastlanır:

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 9 Ağustos 2018 tarihi itibarıyla Türkiye’deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısını 3 milyon 541 bin 293 kişi olarak açıkladı. Bu kişilerin 1 milyon 920 bin 410’u erkeklerden, 1 milyon 22 bin 883’ü ise kadınlardan oluşuyor (GİGM, 2018). Söz konusu verilerin ayrıntılı hâli aşağıdaki Şekil.1’de gösterilmiştir:

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.922.410	1.622.883	3.545.293
0-4	277.087	258.739	535.826
5-9	247.211	232.006	479.217
10-14	190.947	175.489	366.436
15-18	157.929	127.116	285.045
19-24	311.949	221.246	533.195
25-29	195.514	141.272	336.786
30-34	162.602	121.065	283.667
35-39	113.010	88.751	201.761
40-44	76.404	69.313	145.717
45-49	57.660	54.040	111.700
50-54	46.646	44.710	91.356
55-59	31.230	31.215	62.445
60-64	22.445	23.057	45.502
65-69	14.541	14.583	29.124
70-74	8.073	8.895	16.968
75-79	4.574	5.491	10.065
80-84	2.564	3.318	5.882
85-89	1.329	1.673	3.002
90+	695	904	1.599

Şekil 1. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yaş ve cinsiyetine göre sayıları.

UNHCR BM Mülteci Örgütünün Türkiye’deki mevcut tüm mültecilerin uyrukları ve sayıları 30 Nisan 2019 tarihinde raporlanmıştır. Bu verilere göre Türkiye’de ikamet eden Suriyeli sığınmacıların sayısı 3 milyon 600 bindir (UNHCR, 2019). Raporun ayrıntılı hâli aşağıdaki Şekil.2’de gösterilmiştir:

Kilit Sayılar

Şekil 2. Türkiye’de kayıt altındaki mevcut tüm göçmenlerin istatiksel verisi.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) yayınladığı verilere göre Ocak 2017 tarihi itibarı ile Türkiye, Irak, Lübnan, Ürdün ve Mısır’a 4.862.778 kişi mülteci olarak göç etmiştir. Türkiye’ye gelen mülteci sayısı ise 2.814.631 kişidir. Aynı verilere göre Türkiye’ye gelen Suriyeli çocuk sayısı 1.258.140 (toplam Suriyeli sığınmacı nüfusunun %44,7’si) olmakla birlikte, UNICEF’in Ocak 2017 raporuna göre okul çağındaki çocuklardan sadece 490.000 çocuğun okula kaydı bulunduğunu, yaklaşık 380.000 çocuğun ise eğitim sistemi dışında kaldığı belirtilmiştir. Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılardan, 12 AFAD’ın en son yayınladığı 2017 verilerine göre, hem kamp içi hem de kamp dışında yaşayan Suriyeli misafirler arasında en yoğun olan grup 19-54 yaş grubudur. Kamplarda yaşayanların yüzde 42,9’u ve kamp dışında yaşayanların yüzde 52,20’si bu yaş grubundadır. Bu yaş grubuna sıklıkla ‘‘asal’’ yaş grubu denilmektedir. Bu yaş grubunu çalışma çağı nüfusu oluşturmaktadır. 0-18 yaş grubundaki çocuklar kamplarda yaşayanların yüzde 52,5’i ve kamp dışında yaşayanların, biraz daha düşük olarak yüzde 43,3’ünü oluşturmaktadır. Bu yüzdelere, Türkiye’deki Suriyeli misafirler arasında çocukların oranının azımsanamayacak miktarda olduğuna işaret etmektedir. 55 yaş ve üzeri grubundakilerin toplam içindeki oranı çok düşüktür. Bu grup kamplarda yaşayanların yüzde 4,7’sini ve kamp dışında yaşayanların

yüzde 4,4'ünü oluşturmaktadır (AFAD, 2017, s. 42). Kamp içinde ikamet eden ve kamp dışında kalan Suriyelilerin yaş dilimlerine göre yüzdelik dağılımı Şekil.3'te gösterilmiştir:

Kamp Dışı (%)		Kamp İçi (%)	
1 yaş ve altı	3,60	1 yaş ve altı	3,20
2-6 yaş arası	13,70	2-6 yaş arası	15,40
7-12 yaş arası	13,00	7-12 yaş arası	20,10
13-18 yaş arası	13,00	13-18 yaş arası	13,80
19-54 yaş arası	52,20	19-54 yaş arası	42,90
55-64 yaş arası	3,20	55-64 yaş arası	2,70
65 yaş ve üzeri	1,20	65 yaş ve üzeri	2,00
Toplam	100	Toplam	100

Şekil 3. Kamp içinde ikamet eden ve kamp dışında kalan Suriyelilerin yaş dilimlerine göre yüzdelik dağılımı.

Bunlar dışında Türkiye'ye gelen Suriyeliler için 62 kent² uydu kent olarak belirlenmiş ve sığınmacılar bu kentlere yerleştirilmektedirler. Sığınmacılar “tanıtım kartı” ve “ikamet izin belgesi” almakta ve kısıtlı izinlerle kenti terk etmelerine izin verilmektedir. İzinsiz terk edenler firari sayılıp haklarında işlem yapılmaktadır. (Birinci, Akıllı, H., Akıllı H. S. & Dirikoç, 2016, s. 5).

Göçün istatistiksel verileri ve tüm bu etkileri dikkate alındığında çocukların göçten etkilenme biçimleri de dolaylı olarak açıklanmış olur. Konuyu biraz daha açacak olursak; çocukların göç öncesi, göç esnası sonrasında karşılaştığı riskler onlarda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Bu bağlamda ele alındığında söz konusu riskler şu şekilde sınıflandırılabilir:

Göç öncesi süreç;

- Şiddet, silahlı çatışma, yoğun toplumsal baskı
- Yoğun ekonomik sıkıntılar
- Yaşam hakkının tehlikeye girmesi

² Ağrı, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkâri, Isparta, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Van, Yozgat, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Şırnak, Adana, Afyonkarahisar, Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Çanakkale, Bolu, Uşak, Denizli, Yalova, Siirt, Balıkesir, Batman, Şanlıurfa, Kilis, Ardahan, Malatya, Kars, Iğdır, Düzce, Sakarya, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt, Mardin, Sinop, Zonguldak, Samsun, Manisa, Karabük, Adıyaman, Elazığ, Giresun, Trabzon, Artvin, Ordu'dur. (Birinci, Akıllı, H., Akıllı H. S. & Dirikoç, 2016, s. 5).

- Temel ihtiyaçlara erişim
- Kötü beslenme

Göç sırasında karşılan riskler;

- İnsan ticaretine maruz kalma
- Çocuk işçiliğı ve en kötü koşullarda çocuk işçiliğine maruz kalma
- Kötü beslenme
- Hijyenik olmayan halk sağlığına aykırı koşullarda barınma
- Eğitimin sekteye uğraması
- İhtiyaç anında tıbbi yardım alamama
- Ebeveyn kaybı, yalnız kalma
- Cinsel taciz, istismar, şiddet

Geçiş bölgelerinde ve varış noktasında karşılaşılan riskler;

- Kötü beslenme
- Hijyenik olmayan halk sağlığına aykırı koşullarda barınma
- Eğitimin sekteye uğraması
- İhtiyaç anında tıbbi yardım alamama
- Geçiş bölgesinde psikolojik sorunlar
- Dil bilmeme
- Sosyal ve kültürel uyumsuzluk
- Sorunları çözmek için gerekli mercilere ulaşamama (bilgi eksikliği ve dil sorunundan dolayı)
- Yasal statüdeki belirsizlikler ve sosyal yardımlardan faydalanamama
- Dil ve yasal statü sorunları gibi nedenlerle kendi görüş ve düşüncelerini açıklayamama
- Çocuk işçiliğı
- Yoksulluk ve kötü beslenme

- Post-travmatik stres bozuklukları
- İnsan ticaretine maruz kalma (Topçuoğlu, 2012, s. 58-59).

Mülteci çocukların belirtilen riskler karşısında yaşadıkları sağlık problemleri, ruhsal sorunlar ve maddi sıkıntılardan kaynaklı zorluklar göçün ardından beliren temel sorunlar olarak görülmektedir.

Örneğin göçün çocuk sağlığı üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde farklı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların öne çıktığı görülür. Göç esnasında ve sonrasında “ailenin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi, sosyoekonomik yetersizlikler çocukların beslenme, sağlıklı yaşayabilme, büyüme ve gelişme için gerekli olanaklardan yoksun kalmalarına, hastalık ve kazalardan korunma, çocuğa yönelik istismar, ihmal ve şiddeti kapsayan birçok çocuk sağlığı sorunlarına neden olmaktadır. Göç yaşayan çocuklarda, suça yönelme, şiddet uygulama, depresyon ve anksiyete, gelişme geriliği, uyku ve yeme bozuklukları, özgüven eksikliği, okulda başarısızlık, sigara ve alkol bağımlılığı gibi riskli davranışlar, intihar, hiperaktivite gibi psikolojik ve davranışsal sorunlar karşımıza çıkmaktadır (...) göç yaşayan çocuklarda daha fazla davranış ve duygusal sorunlar görülmektedir. Bu sorunlar arasında çoğunlukla depresyon, arkadaş ilişkilerinde sorunlar, travma sonrası stres bozukluğu, hiperaktivite semptomları, düşük benlik saygısı, yaşam doyumunda azalma yer almaktadır” (Aydın, Şahin, & Akay, 2017, s. 10-12).

Uşak Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü raporunda Mültecilerin yüzde 82,4’ünün çatışmalardan dolayı ciddi psikolojik travma yaşadığı ancak şu an iyi olduğu, kamplardaki çocukların yüzde 54,9’unun psikolojik rehabilitasyon hizmeti aldığı belirtilmektedir (Çevik, 2016, s. 82).

Sonuç olarak Türkiye’ye göç eden savaş mağduru çocukların yaşadığı psikolojik ve fiziksel sıkıntıların ortadan kaldırılması için başta tıbbi müdahaleler olmak üzere planlanmış eğitim faaliyetleri, rehabilitasyon, oryantasyon çalışmaları ve elbette çocukların sosyalleşmelerini sağlayacak olan sanatsal ve sosyal etkinlikler gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Savaş Mağduru Mülteci Çocuklarda Eğitim ve Resim

Çağımızın en büyük problemlerinden biri olan çocuk eğitimindeki nicel ve nitel yetersizlikler, ülkesine ve dünyasına faydalı nesillerin yetişmesinin önündeki temel sorunlarından biridir. Çeşitli sebeplerle artan çocuk eğitimindeki sıkıntıların başında göçmen

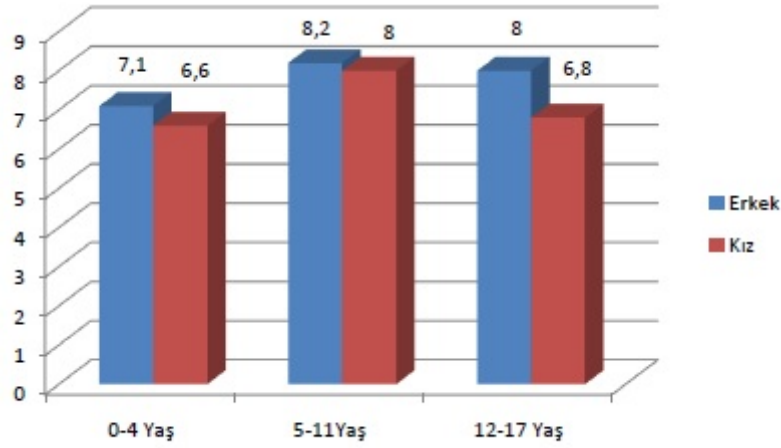
çocukların eğitimi gelmektedir. Kültürel farklılıklar, dil sorunu ve eğitim sistemindeki uyumsuzluklarla derinleşen eğitim problemleri, çocukların göç ettikleri topluma ve eğitim sistemine adapte olmalarında ciddi sorunlar oluşturur. Göçmen sayısı ile doğru orantılı olarak artan eğitim sorunları; temel olarak fiziki mekân yetersizliği, öğretmen sayısındaki noksanlık, rehberlik hizmeti eksikliği ve nitelikli eğitim alma problemlerini ortaya çıkarmaktadır.

Suriyeli sığınmacı eğitim alma yaşına gelen çocuklar yaş gruplarına göre farklı şekilde eğitim destekleri alması gerekmektedir. 6-11 yaş çocukların eğitiminde rol model geliştirme döneminde olmalarından dolayı, okul öğretmenleri ve aralarında ilişki önem arz etmektedir. 7 yaşından itibaren iyice hareketli ve enerjik yapıda olan çocukların, sportif aktiviteler kullanılarak enerjilerini doğru bir şekilde kullanmaları sağlanabilir. Çocukların kısıtlı çevre nedeniyle arkadaş bulma ve farklı kişilerle iletişim kurma olanakları da bulunmamaktadır. Travma yaşayan çocuklarda saldırgan davranışlar ya da çok kontrollü davranmaya yönelik davranışlar görülebilir. 12-18 yaş arasındaki dönemde ise ergenlik çağına getirdiği sorunlar, isyan duygusu, kendi sorumluluğunu alma isteği kimlik ve kişilik oluşturma sorunları sebebiyle birçok sıkıntı yaşayabilmektedirler. Bu sıkıntılar özellikle çocukların eğitim başarısını etkilemektedir (Topçuoğlu, 2012).

Türkiye özelinde göçmen çocukların eğitim sorunlarının giderilmesi için çeşitli düzenleme ve yeniliklere gidilmiştir. Çıkarılan yeni müfredatlar, alternatif eğitim yerleri ve kaynaştırma eğitim gibi düzenlemelerle ülkemizdeki mülteci çocukların okula gitmeleri için ciddi girişimler gerçekleştirilmektedir. Konuyu biraz daha ayrıntılandırarak olursak ülkemizdeki göçmen çocukların yaş gruplarına, cinsiyetlerine yönelik verilerine ve eğitim koşullarını oluşturan fizikî mekân ve eğitim kurumlarına bakmakta fayda olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacı çocukların yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre, dağılımına bakıldığında ise UNHCR raporuna binaen göçmen çocukların, %7,1'i erkek, %6,6'sı kız olmak üzere 0-4 yaş arası toplam %13,7, %8,2'si erkek, %8'i kız olmak üzere 5-11 yaş arası toplam %16,2 ve %8'i erkek, %6,8'i kız olmak üzere 12-17 yaş arası toplam %14,8 çocuk bulunmaktadır.³ Söz konusu veriler aşağıdaki Şekil 4'te gösterilmiştir:

³ Ayrıntılı bilgi için bk. www.unhcr.org.

Şekil 4. Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı çocukların yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre tüm Suriyeli sığınmacılar içerisindeki dağılımları.

Bunlar dışında Suriyeli göçmen çocukların aldıkları eğitim hizmetleri ise devlet tarafından desteklenen beş farklı şekil ve mekânda gerçekleştirilir: Kamp İçi Eğitim, Kamp Dışı Eğitim, Geçici Eğitim Merkezleri, Devlet Okulları, Suriyelilerin Açtığı Özel Okullarda Eğitim (Emin, 2016, s. 17). Bu beş eğitim hizmeti dışında yaygın eğitim olarak da Suriyeli vatandaşlara yönelik eğitim hizmeti de verilmektedir.⁴

Ülkemizdeki kamp içi ve kamp dışı Suriyeli çocukların sayıları ve aldıkları eğitim hizmeti dikkate alındığında, tamamen olmasa da büyük oranda başarı sağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira “Türkiye, kamplara kabul ettiği Suriyelilerin her türlü ihtiyaçlarıyla birlikte, eğitim ihtiyacını da büyük oranda karşılamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de sığınmacılara verilen eğitim hizmetlerinin dünyada benzerini bulmak oldukça güçtür. Ancak özellikle kampların dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitime erişimlerinde halen bazı sorunlar olduğunu ifade etmek gerekir. Nitekim kamp içindeki Suriyeli çocukların yüzde 90’ı eğitime devam etmekteyken, bu oran kamp dışındakilerde yüzde 26 civarındadır. Yukarıdaki tartışmalarda da kamp dışı eğitim ortamlarının daha zorlayıcı ve daha fazla eksikliklere sahip olduğu görülmüştür. Bundan dolayı, kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına öncelik verilmesi gerekmektedir” (Emin, 2016, s. 23).

Yaptığımız çalışmaya binaen çocukların eğitim aldıkları kurumlardaki resim dersi faaliyetleri gerek sosyalleşmelerinde gerekse de yaşadıkları psikolojik olumsuzlukların giderilmesinde yardımcı olmaktadır. Suriyeli çocukların resim derslerindeki faaliyetlerine geçmeden önce çocuk ve resim ilişkisi üzerinde durmakta fayda vardır.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. Emin, N. M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: temel eğitim politikaları. Ankara: Seta.

Resim öncelikle bireyin kendine yönelik farkındalığa varma ve sunduğu görsel imkânlarla kişinin kendini ifade etme araçlarının başında gelmektedir. Resim çizmenin iletişimsel ve dışavurumsal yönü göz önünde bulundurularak çocuğun dünyasının yansıtılıp açıklanması, anlatabilme ve anlaşılabilme gereksinimlerinin karşılanması gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır (Bayav, 2006, s. 2).

Bu bağlamda çocukların çizdikleri resimlerin yorumlanması ve analizi kişisel gelişimlerini başarıyla gerçekleştirmelerinde daha da anlam kazanmaktadır.

Resim bireyin kendince düzenlemeye çalıştığı karmaşık dünyasını açıklayış biçimi ve zihinsel gelişimin göstergesi sayılabilir. Çocuk resimlerinin başlıca önemi, çocuğun düşünce şeklini ve içeriğini yansıtmasıdır. Resim, çocuğun dış dünyayı algılayışının bir göstergesi kabul edilir. Ayrıca bir iletişim aracı olarak resim, çocuğun zekâ, kişilik, yakın çevre özellikleriyle iç dünyasını yansıtmaya yarayan bir ifade aracı olarak da büyük önem taşır. Çizimler, zihinsel imgenin kâğıt üzerine yansması olarak görülmektedir. Küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracı olan resim, kişilik-algı-insanlar arası ilişkiler-grup değerleri ve tutumlarının saptanmasında yegâne araç değildir; ancak bu amaçla kullanılan başka bir projektif ölçeğin, gözlem ya da çocukla görüşmenin bir tamamlayıcısı olabilir. Çizim, cümle tamamlama ve kelime çağrışımı gibi diğer projektif tekniklerden farklı olarak, fantezi ve hayal gücü gibi önemli bir boyutu da içerir. Çocuğun resim çalışması bilinçaltında yatan istek ve korkulardan büyük ölçüde etkilenir; ama bu arzuların anlatımı, sembolik veya gizli olabilir. Bu anlamda resim, bastırılmış duyguların arıtılmasını sağlayabilecek bir yoldur (Turan, 2014).

Tarihsel gelişim sürecinde çocuk resimlerine olan ilginin gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Bunda resmin çocukların gerek psikolojik gerek sosyal gerekse de sağlık açısından olumlu yönde katkıları etkilidir.

Çocuk resmine yönelik ilk eğilimler 1885-1920 yılları arasında belirginleşmiştir. Söz konusu süreçte birçok ülke çocuk resimlerini değişik boyutlara göre ele alan araştırmalarda bulunmuştur. Yapılan resimlerle çocuğun iç dünyasının yansımalarına ulaşıldığı varsayımından hareketle çocuğun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik durumunun çizdiği yaptığı resimlere yansımaları değerlendirilmiştir. Bunlarla birlikte 19. yy. sonlarında İngiltere ve Almanya'da çocuğun bedensel, ruhsal gelişimi yanında resim ve yorumsal biçimlendirme etkinliklerindeki gelişiminin de incelendiği görülmektedir (Yavuzer, 2018, s.22 & San, 1983, s.93).

Tarihsel gelişim sürecinde farklı teorisyen ve bilim adamları tarafından uygulanan kimi resim testleriyle çocuğun daha yakından tanınması, kişiliğinin çözümlenmesi amaçlanır. Şöyle ki resim testleri, kişilik testi değil de daha çok zekâ testlerine yardımcı test olarak kullanılır. Örneğin “Bir İnsan Çiz” testi Gudinaf tarafından 1926 yılında bir zekâ testi olarak geliştirilir. Karen Machover, 1946 yılında “Bir İnsan Çiz” testinin sadece zekâ belirlemek için değil, aynı zamanda kişilik belirlemede de kullanılabileceğini iddia eder ve zengin klinik deneyimlerinden hareketle “ Resimle Psikolojik Teşhis” isimli kitabı yayımlar (Halmatov, 2017, s. 2).

Çocuk resmiyle ilgili önemli gelişmelerin başında, gelişim aşamalarına göre çocuk resmini sınıflandıran görüşler gelmektedir. Bu gelişme ile ilgili açıklamaların olmasının sebebi ise en çok bu konuda başarılı sonuçların elde edilmesidir. Daha sonraki çalışmalarda çocuk resimlerinde sınıflandırma ve tanımlama konularına yer verilmiştir (Doğru, Turcan, Aslan & Doğru, 2006, s. 224).

Her çocuk kendini çizgi ile ifade eder. Resim yapar. Çoğunlukla da resim yapmayı sever. Çocukların yaptığı resimler sanat eğitimcileri, psikologlar ya da sanatçılar tarafından izlenmiş bugünden sonra da izlenecektir. Bu izlenimler sonucunda çocukların çizgisel gelişimleri yaş grupları dikkate alınarak çeşitli dönemlerle ifade edilmiş; bir takım ortak özellikler belirlenerek gruplandırılmıştır (Buyurgan, 2001, s. 31).

Söz konusu sınıflandırmalarla ilgili farklı teoriler bulunsa da çoğu genel olarak aynı çizgi doğrultusunda ilerler. Örneğin Haluk Yavuzer’in çocuk psikolojisi kitapları üzerine birçok çalışması vardır. Kitapta çocuk resmine ilişkin görüşlerle birlikte, çocuk resminin gelişim aşamaları ve çocuk resminin özellikleri, zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerine göre çocuk resminin değerlendirilmesi bölümleri bulunmaktadır. Çocuk resminin gelişim aşamaları Yavuzer’e göre şöyledir:

- Karalama evresi (2-4 yaş)
- Şema öncesi dönem (4-7 yaş)
- Şematik dönem (7-9 yaş)
- Gerçekçilik (Gruplaşma) dönemi (9-12 yaş)
- Görünürde doğalcılık dönemi (12-14 yaş)

Söz konusu yayının devam eden bölümlerinde yaş grubuna göre çocukların çizdiği örnek resimler yorumlanmıştır. Çocuğun sayfayı kullanım biçimi, figürleri nasıl çizdiği, resimde kimleri çizip kimleri çizmediğine göre yorumlar belirtilmektedir (Yavuzer, 2018, s. 31).

Kırıçoğlu'na göre ise çocuk resimleri incelendiğinde şu temel yaklaşım ortaya çıkmaktadır: “Çocuk gördüğünü değil, bildiğini çizer”. Çocuk resimleri bir yönüyle onun gelişim düzeyini gösterirken, bir yönüyle de çevreyle olan etkileşimini dile getirmeye yaramaktadır. Çocuğun iç dünyasının anlaşılması, içerisinde yaşadığı durumu ve çatışmaları ortaya koyması açısından önemli bir araçtır. Çocukların resimlerinin ruhsal ve gelişimsel açıdan incelendiğinde şu yaklaşımlar görülmektedir:

- Çocuk resimlerinde çevresiyle kurduğu ilişkiyi yansıtır.
- Çocuk büyürken resimlerindeki çizgilerinde gelişeceği varsayılır.
- Resimdeki çizgiler yaşantısının bir göstergesidir.
- Çocuk resimleri, iç dünyası ile dış dünyası arasındaki sorunları çözmede tanı aracıdır.
- Resim yoluyla öğrenmesi güçlenir.
- 10 yaşına kadar çocuk resimleri zekâsını belirlemede ölçü olarak kullanılabilir (Kırıçoğlu, 2005, s. 55).

Çocuk resimleri kendi kuralları içinde basitten karmaşığa doğru gelişmektedir. Lowenfeld'in çocuk resmindeki gelişimsel evreleri, çocuğun toplumsal, ussal, bedensel, ruhsal, çizgisel, yaratıcı ve tüm yaşantısının göstergesidir. Çocuk duyumdan algılamaya, algılamadan kavramaya, somut olandan soyuta, genelden özele doğru bir seyir izlerken çevresinden edindiği bilgileri işleyerek dışa aktarır. Dışarıdan bir etki olmadığı sürece doğal akışında çocuk bu çizgisel gelişim evrelerini takip eder. Lowenfeld'in belirlediği çizgisel gelişim evreleri şu şekildedir:

- Karalama evresi (2-4 yaş).
- Şema öncesi evre (4-7 yaş).
- Şematik evre (7-9 yaş).
- Ergenlik öncesi evre (9-11 yaş).
- Mantık çağı evresi (11-13 yaş).
- Ergenlik krizi evresi (13 yaş sonrası) (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s. 43).

Bu sınıflandırmalardan yola çıkarak yaptığımız çalışmaya uygun olarak araştırmaya dâhil olan çocukların Gerçekçilik (Gruplaşma) dönemi (9-12 yaş) ve/ya Mantık Çağı (11-13 yaş arası) içerisinde yer aldıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu dönemlerden Gerçekçilik (Gruplaşma) döneminin genel özellikleri şu şekildedir:

- Okul öncesi çocuğu resimleri daha “spontane”, taze, hoş, mecaz ve semboller taşır.
- Büyük çocuğun ise ifadesi kurudur.

- Küçük çocuklar el hünerine ihtiyaç duymazlar.
- Eleştiri yetileri yüksek seviyede olan büyük çocuklarda ise el becerisinin ilerlemesi yönünde bir istek vardır.
- Küçük  ocuk daha  zg r yaratıcılık sergiler.
- Büyük  ocuk ise bilgi sahibi olduğu için yaratıcılığı sınırlanmıştır.
- Büyük  ocuk bireyselleşme ihtiya ı duyarak, daha titiz resim yapar. Küçük  ocukların yaptığı resimler birbirine benzer. Uniform olur. Bu yüzden Stereotip olarak adlandırılırlar.
- Küçük  ocukların konu seçiminde cinsiyet ayrımı yoktur.
- Büyük  ocuklar öz bilinçlerinin gelişmesine ve tekniğe egemen olmalarına karşın, resimlerini güvensizlik, başarısızlık korkusu içinde yaparlar. Küçük  ocukta öz-bilinç tam gelişmemiş olduğu için kendilerine bir güven vardır (Güven, 2014).

Yavuzer aynı dönemin özelliklerini açıklarken aşağıdaki hususlara yönelik açıklamalarda bulunur:

- Bu dönemdeki çocuğun daha önceki çalışmalarına göre daha ayrıntılı çizgiler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşım sergilediği gözlemlenmektedir.
- Bu evrede  ocuk, ayrıntılara ilgi duyarken, giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz. Artık renkler, gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde seçilmeye başlamıştır.
- Bu dönemde çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kişiliklerini bulmaları, kendi g  lerinin farkına varmaları ve kendi grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir. İkinci olarak da her çocuğun, çevresi ve çevresini oluşturan nesneler ve malzemeler ile olan i ten ilişkisini keşfetme ihtiya ı gelmektedir.
- Çocuğun resminde artık erken yılların güçsüz fakat  zg r havası kalkmış, içinde yaşadığı kültür ve toplumun bazı zevk ölçülerine uyma kaygısı egemen olmuştur.
- Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir.
- Çocuklar ne  izeceklerini uzun uzun d ş n rl r, yaptıklarını be enmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Onların fiziksel ve sanatsal becerilerinin gelişimi için yapabileceğimiz şey ortamın ve malzemeleri onlar için hazırlamak ve yeterli düzeyde teşvik ve destek göstermektir (Yavuzer, 2018, s. 65-66).

Dikkat edildiğinde bu evre içerisinde çocukların çevresine ve kendine yönelik algısının ve gerçekçi değerlendirmelerin arttığı görülmektedir. Kendi hayal dünyasının dışına çıkıp nesnel gerçeklik etrafında resimler yaptığı ve çevresindeki insanları ve gerçekliği resimlerine taşıdığı dikkat çeker. Bu etkenler göz önüne alındığında çocuğun öğrenci merkezli öğretim yöntem ve teknikleri aracılığıyla sosyalleşmesi ve çevresindekilerle kaynaştırılması daha uygun görülmektedir. Bu yöntem ve tekniklerden biri de işbirlikli öğrenme kuramıdır. “Öğrenci merkezli olan ve yapısalcı anlayışa uygun düşen işbirlikli öğrenme, öğrencilerin sanatsal ifade yeterliliklerini geliştiren, öğrenmeyi kolaylaştıran, kaygıyı azaltan, özgüven duygusunu geliştirerek, “ben” duygusu yerine” “biz” duygusunun gelişmesine yardımcı olan, yardımlaşma, paylaşma, sorumluluk alma ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilerin ve insani vasıfların gelişmesine yardımcı olan, öğrencilerin okulu sevmesini sağlayan, bilişsel ve duyuşsal alan gelişimleri üzerinde etkili, çağdaş bir eğitim modelidir” (Yılmaz, 2007, s. 755). Kuşkusuz ki bu ve benzeri güncel öğretim yöntem ve tekniklerle mülteci çocukların eğitim sistemine ve sosyal yapıya adaptasyonu kolaylaşacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma süreci içinde kullanılan yöntemler ve uygulama biçimleri hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Betimsel Analiz

Betimsel analizde araştırma sonucunda elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalardan hareketle yorumlanır ve özetlenir. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır (yani açıklanır), neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması işlemleri de, araştırmacının yapacağı yorumlar arasında yer alabilir.

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve/veya gözlemde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında

organize edileceği ve sunulacağı belirlenir. Betimsel analizi kullanmak belirlenmiş bir kavramsal çerçeve olmadığında daha zordur. Kavramsal çerçevenin olmadığı bir durumda belirlenecek temalar, veri kaybına ve yanlış veri düzenlenmesine neden olabilir (Yıldırım & Şimşek, 2004, s. 171).

2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Bu aşamada, daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve organize edilir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur. Oluşturulan çerçeveye göre bazı veriler dışarıda kalabilir ya da önemli olmayabilir. Ayrıca bu aşamada, daha sonra sonuçlar yazılırken kullanılacak doğrudan alıntılar da seçilir (Yıldırım & Şimşek, 2004, s. 171).

3. Bulguların tanımlanması: Son aşamada organize edilen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanmasına ve gereksiz tekrarlardan kaçınılmasına dikkat edilmelidir (Yıldırım & Şimşek, 2004, s. 171).

4. Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur (Yıldırım & Şimşek, 2004, s. 172).

Yapılan çalışmada betimsel analizin dört aşaması her resim değerlendirilmesinde dikkate alınmıştır. Tüm resimler tek tek ve birbirinden bağımsız şekilde ortak temalardan hareketle özetlenmiş, yorumlanmış ve nihayetinde tablolaştırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Gaziantep iline bağlı Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerinde yaşayan Suriyeli mülteci 5. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise; Mustafa Necati Ortaokulu ve Bülbülzade Abdullah Edip Ortaokulundaki 5. Sınıf Suriyeli 36 öğrenci oluşturmaktadır.

Verileri Toplama Tekniği

Bu araştırma, 5. Sınıf Suriyeli mülteci öğrencilerin olumlu veya olumsuz yaşantılarının resimlerine nasıl yansıdığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın ilk aşamasını öğrencilere yaptırılan “Memleket” konulu, ikinci bölümünü ise “Göç” konulu resimler oluşturmaktadır.

Bu bölümde çocuklara yaptırılan resimler, betimsel analiz yöntemiyle uzman görüşü doğrultusunda ve denetiminde değerlendirilmiştir. Çalışmada alt amaçlara uygun olarak hazırlanan demografik bilgileri içeren görüşme formu da gerekli izinler ve gönüllülük esası dikkate alınarak resimler çizdirilmeden önce öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmacı; literatür taraması yapmıştır ve resimleri tematik analiz yöntemine göre yorumlamıştır.

Verilerin Analizi

Verileri toplama aşamasında, Mustafa Necati Ortaokulu ve Bülbülzade Abdullah Edip Ortaokulundan toplam 80 öğrenci seçilmiştir. “Memleket ve Göç” konulu resim çalışması yaptırılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin tavsiyesi doğrultusunda aile bireyini kaybetmiş kimi öğrenciler -kayıplarını hatırlamamaları için- çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda ve gönüllülük esas alınarak 80 kişilik öğrenci sayısı 36 kişiye indirilmiştir.

Çalışmanın amacına uygun biçimde yapılan resimlerden elde edilen veriler, çocukların içinde bulundukları 9-12 yaş grubunun temel eğilimleri ve sanatsal gelişim özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öğrencilere çizdirilen “Memleket ve Göç” konulu resimlere dair bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Söz konusu resimler incelenirken matris, grafik ve veri toplama formu kullanılmıştır. Eserin örnekleminde Suriyeli öğrencilerin olması nedeniyle bazı resimler üzerinde Arapça yazılara rastlanmıştır. Söz konusu yazılar Türkçeye çevrilmiş⁵ ve incelemenin gerekli yerlerinde belirtilmiştir.

Öğrenci Çalışmalarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öğrenci çalışmalarına ilişkin bulgu ve yorumlar hazırlanırken betimsel analiz yöntemine uygun olarak öncelikle Öğrencilerin çizdiği resimler verilmiş, ardından yorumlamalara gidilmiştir. Resme yansıyan konu, mekân, renk, imge zenginliği (insan, nesne, hayvan, yazı) başlıkları altında aşağıda gösterildiği gibi tablolaştırılarak verilmiştir:

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı

En sonunda elde edilen tüm verilerden yola çıkılarak memleket ve göç konulu resimlere dair yukarıdaki tabloda bulunan başlık içerikleri temel alınıp matris ve grafikler oluşturulacaktır. Çalışmada “memleket” ve “göç” konulu resimler ayrı etkinlikler olarak çizdirildiği için ilgili çizimlerin değerlendirilmesi yapılırken de memleket ve göç olmak üzere ayrı başlıklandırmalar yapılacaktır. Öncelikle memleket konulu çalışmalar; ardından yine aynı

⁵ Çeviriler yapılırken imla, yazım ya da gramer hataları dikkate alınmamıştır. Arapça-Türkçe çeviriler, Fatma Hattab tarafından yapılmıştır.

yöntem ile göç konulu resimler incelenecektir. Bölümün sonunda ise grafik ve matrislerle resimlerdeki unsurların yüzdelik frekanslarına yer verilecektir. Veri toplama Formundan elde edilen verilerden yüzdelik olarak hesaplanabilen maddeler de yine bölüm sonunda grafik hâlinde gösterilecektir.

Memleket ve göç konulu resimlerdeki mekân kullanımının yüzdelik dağılımına bakıldığında en fazla kullanılan mekân, sınır bölgesi ve savaş alanıdır. Mülteci öğrencilerin memleketlerine dair resim yaparken savaş alanını çizmeleri; Türkiye'ye göç etseler de ülkelerine dair kaygı duyduklarını ve geride bıraktıkları memleketlerini savaş karesi olarak hatırladıklarını düşündürmüştür. Göç resimlerinde en fazla kullanılan mekân sınır bölgesidir. Bu durum Suriye'den Türkiye'ye göç ederken sınır bölgesini geçmeleri ve bu olayın çocuklar için oldukça çarpıcı olmasıdır. Çoğunlukla Türkiye'ye illegal yollardan girişi resmettikleri görülmüştür. Resimlerinde göç olayının oldukça zorlu ve tehlikeli aynı zamanda umut vadettiği dikkat çekmektedir.

Memleket ve göç konulu resimlerde en sık kullanılan nesne imgesi savaş aracıdır. Tank, Savaş uçağı, savaş helikopterini sıklıkla resmeden mülteci öğrencilerin resimlerinde savaşın izleri yoğun şekilde görülür. Memleket resimlerinde ülkesini çizerken işgali, saldırıyı, ölümleri ve yaralanmaları anlatmışlardır. Resimlerin %66'sı olumsuz duygular ve unsurlar içermektedir.

Memleket ve göç konulu resimlerde en sık kullanılan insan imgesi ağlayan-mutsuz çocuktur. Mülteci öğrencilerin savaşı kendi deneyimlerinden yola çıkarak anlattığı görülür. Bu nedenle savaşa bir çocuğun gözünden bakıldığında, savaştan en fazla etkilenen bireylerin savunmasız olan çocuklar olduğu anlaşılır.

Memleket ve göç konulu resimlerde kullanılan tek hayvan imgesi kuştur. Bunun nedeni memleket kavramı ile kuşun yuva yapmasını, göç kavramı ile de kuşun mevsimsel olarak göç eden bir hayvan olması arasında öğrencilerin bağ kurduğu düşünülmektedir. Ayrıca sadece kuş imgesini kullanmaları 9-12 yaş aralığındaki çocuklarda sıklıkla görülen şablon/klişe kullanımına da işaret etmektedir. Hayvan çizimi konusunda öğrencilerin, kendini yetersiz gördükleri ve çoğunlukla kullanılan kuş şablonuna yöneldikleri de düşünülmektedir.

Çocukların resimleri iç dünyalarının bir yansımasıdır. Sorunlarla başa çıkma noktasında bir araç olabileceği, yansıttıkları imgelerden sorunların doğru tespit edilerek sorunlarla başa çıkma yöntemlerine katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

a) Memleket Konulu Çalışmalar

Ö.1.

Öğrenciye memleket konusu, evini çağrıştırmıştır. Özenle; kapı numarasına, ziline kadar çizmiştir. Pencere kenarlarına vazo içinde çiçekler koyarak eski evini güzel hatırladığını ifade etmiştir. Aydınlık, mavi bir gökyüzü, güneş, elma ağaçları çizen öğrenci huzurlu bir resim yapmıştır.

Ö.1.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun bir resimdir. Oran orantıya dikkat etmiş, renk kullanımında realist davranan öğrenci, soft, soluk bir resim yapmıştır. Boyama yaparken renk kullanımında çekimser davrandığı gözlemlenmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Ev manzarasıyla memlekete duyulan özlem	• Ev	• Resimde hâkim renk yoktur. • Mavi, yeşil, kahverengi, mor, sarı, kırmızı kullanılmıştır.	-	• Güneş • Bulut • Elma ağacı • Vazoda çiçek • Tokmak • Zil	-	-

Ö.2.

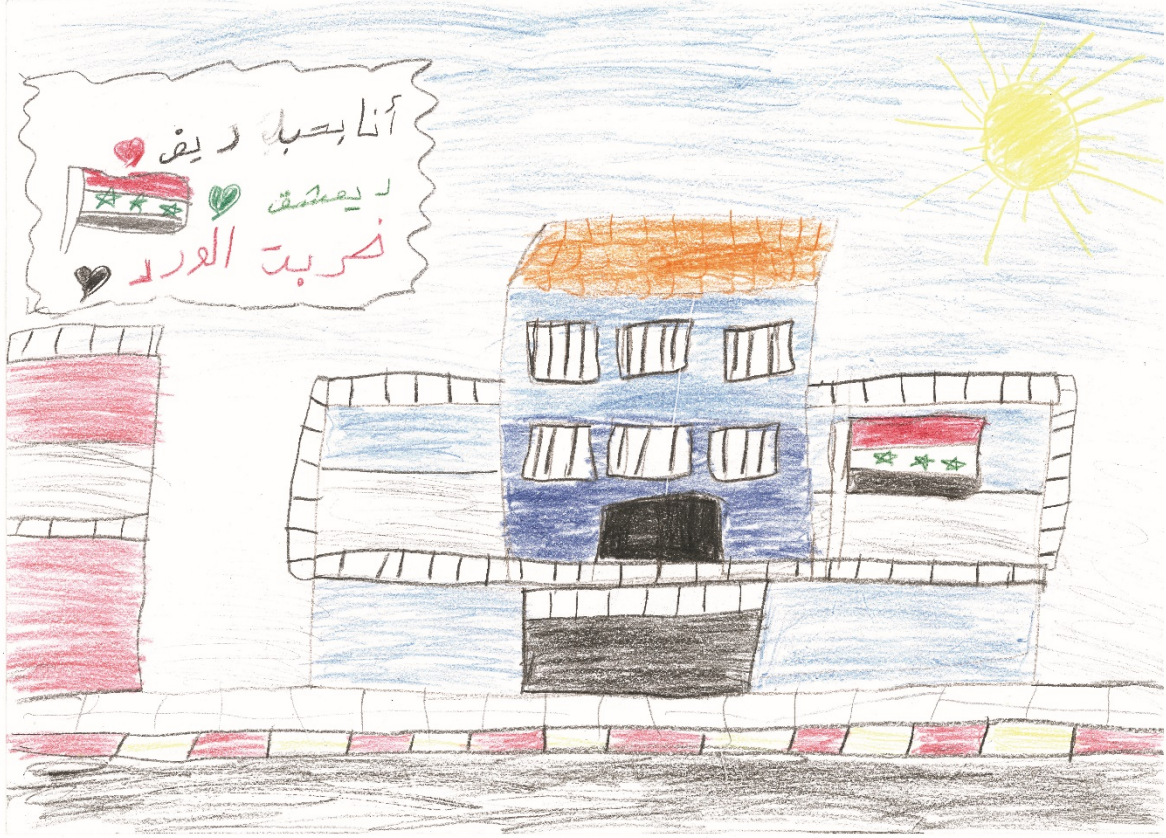

Öğrenci güneşli güzel bir havada, evlerinin önünde basket oynamaya hazırlanan üç erkek çocuğu çizmiştir. Evin çatısı koni şeklinde ve iki kenarında yıldızlar eklenerek çizilmiştir. Kırmızıya boyadığı gösterişli evi, özenle çizdiği anlaşılmaktadır. Sarı saçlı çocuğun “merhaba arkadaşlar” Cümlesine karşılık diğer iki erkek çocuğu da “merhaba” diyerek cevap vermiştir. Üç çocuğunda yüzünde kocaman bir gülümsemeyeyle dostça yaklaştıkları hissedilmektedir. Hatta kırmızı ve mavi üst giymiş çocukların önlerine de gülen yüz çizen öğrenci eski arkadaşlarını, evini, oyun sahalarını özlediğini hissettirir. Öğrenci sözel olarak da Türkiye’de arkadaş kurmakta zorluk çektiğini, oradaki arkadaşlarını özlediğini dile getirmiştir.

Ö.2.’nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin içinde bulunduğu gerçeklik dönemine (9-12 yaş) uygundur. Ev ile basket potasına, potayla kendi uzunluklarına oran orantı kurmuştur. Buna rağmen öğrenci, çocukların yüzlerini dairesel, birbirine benzer çizmiştir. Kıyafetlerini farklı renklerde boyayıp saçlarını farklı şekillerde yaparak farklı kişiler olduğunu belirtmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Vatanlarında mutlu bir şekilde oyun oynayan çocuklar	• Yerleşim yeri • Ev ve bahçesi	• Mavi, sarı, kırmızı, yeşil, turuncu ve siyah kullanılmıştır	• Üç erkek çocuğu	• Toplar • Güneş • Yıldız • Basketbol potası	• Kuşlar	• Üç erkek çocuğunun tepesine ok işareti ile en sağdaki çocukta; “merhaba arkadaşlar”, ortadaki çocukta; “merhaba”, sondaki çocukta da “merhaba” yazılmıştır.

Ö.3.

Öğrenci Suriye’deki okulunu ve okulunun bahçesini resmetmiştir. Okulun bahçesine Suriye Bayrağı dikerek eski okulu olduğuna dikkat çekmek istemiştir. Resmin sol üst köşesine Suriye Bayrağı çizmiş etrafına bayrağın renklerinde üç kalp eklemiştir. Arapça olarak “Ben seviyorum Şam’ın kırsalını Hirbet el Verd” yazan öğrenci yaşadığı yeri belirterek, oraya duyduğu özlemi, sevgiyi yazı ile de aktarmıştır. Resmin arka yüzüne büyük puntolarla ve Suriye Bayrağının renklerinde Arapça “Ben seni seviyorum. Suriye kalbim” yazmıştır. Yaşadığı özlem, sevgi resmin arka yüzüne kadar taşmıştır. Öğrenci memleket denilince okulunu çizmesi; Türkiye’de en çok okulda vakit geçirmeleri ve dil sorunundan kaynaklı iletişim sıkıntısı çekmesiyle ilişkilendirilebilir. Kendisiyle aynı dili paylaşan çocuklarla okuduğu okuluna özlem duymaktadır.

Ö.3.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun perspektif kullanmamıştır. Okul duvarlarındaki çizimler dört açıdan da görülmektedir. Yer zeminini belirgin şekilde düz bir şerit olarak çizmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Suriye'deki okuluna duyulan özlem	Okul ve bahçesi	- Resimde hâkim renk mavidir. - Mavi, yeşil, kahverengi, turuncu, sarı, kırmızı kullanılmıştır.	-	- Okul bahçesinin duvarları - Güneş - Suriye Bayrağı	-	Resimde sol üst köşeye Suriye Bayrağı etrafına Arapça; "Ben seviyorum Şam'ın kırsalını, Hirbet Elverd" yazmıştır.

Ö.4.

Öğrenci çok mutlu görünen sarı saçlı üç kız çocuğu çizmiştir. Evlerinin önünde ip atlayan bu kız çocukları ellerinde rengârenk balonlar tutmuştur. Saçlarını sarı ve tek tip yapması ideal bir güzellik algısının olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde çizdiği ev gerçekte olması pek muhtemel olmayan bir evdir. Rengârenk bir çatı ve etrafı dairesel süslemeli, pencereleri altı farklı renkten oluşan renk cümbüşü halindeki bu ev hayalindeki mutlu hayatı yansıtmaktadır. Eskiye duyduğu özlemle geçmişteki hayatının kötü yanlarını çizmediği görülmektedir.

Ö.4.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Gerçeklik dönemi özelliklerini yansıtmamaktadır. Öğrencinin çizdiği evin çok fazla renk taşıması ve gökyüzünü kırmızıya boyaması şema öncesi dönemdeki dekoratif renklendirmeye tipik bir örnek oluşturmaktadır. Çizilen insan figürlerinde profil yüz, cepheden yapılmış bir beden vardır. Şematik döneme ait bir özelliktir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Evlerinin önünde mutlu bir şekilde oyun oynayan kız çocukları	• Evin çevresi	• Mavi, yeşil, kahverengi, turuncu, sarı, kırmızı, pembe, mor. • Resmin en dikkat çeken rengi kırmızıdır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Üç kız çocuğu	• Balonlar • İp • Bulutlar	• Uçan kuş sürüleri	-

Ö.5.

Öğrenci Suriye'deki okulunu resmetmiştir. İki farklı, birbirine bitişik okulun kesişme noktasına Suriye Bayrağı çizmiştir. Bu iki okulun adlarını hem Türkçe hem de Arapça yazan öğrenci Kızlar Okulu'nun çatısına her iki dilde de ben "Suriye'yi çok seviyorum" yazarak özlemini ve sevgisini yazınsal olarak da ifade etme gereği duymuştur. Türkiye'deki okuluna

uyum sürecinde dil farklılığından dolayı zorluk yaşadığı bilinen öğrenci, eski yaşantısına özlem duymaktadır.

Ö.5.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Gerçeklik dönemi özelliklerini tam yansıtmamaktadır. Öğrencinin çizdiği okulların çok fazla renk taşıması, şema öncesi dönemdeki dekoratif renklendirmeye tipik bir örnek oluşturmaktadır. Okulların içine sandalye, masa ve meyve çizerek şeffaf, saydam resimler yapmıştır. Şema öncesi döneme ait olan objelerin içini, arkasını çizme yani röntgen resim özelliği gösterir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Suriye'deki okuluna duyulan özlem	• İki okul	• Mavi, turuncu, mor, yeşil, kırmızı, kahverengi, siyah, pembe kullanılmıştır	-	• Güneş • Suriye Bayrağı • Masa ve sandalye	-	• Binaların üstüne Arapça-Türkçe "Kızlar Okulu" ve "Hürriyet Okulu" yazmaktadır.

Ö.6.

Öğrenci evleriyle orman arasındaki alanda futbol oynayan çocuklar çizmiştir. Top oynayan çocukların bazıları mutlu bazıları mutsuz görünmektedir. Memleketlerindeki savaşa rağmen hayatlarına devam ettikleri ama bazılarının korku ve endişe içinde olduğu hissedilir.

Öğrencinin sözel anlatımında belirttiği üzere ormanın içindeki yuvarlak cisimler kurşundur. Futbol oynarken yanlarındaki ormanlık alana kurşun yağmuru başlamıştır. Buna rağmen oyunlarına devam eden çocukların, savaşı hayatlarının bir parçası gibi yadırgamadıkları görülür.

Ö.6.'nın resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Gerçeklik dönemi özelliklerini tam yansıtmamaktadır. Kuşbakışı çizilmiştir. İnsan figürü ön görünümü ile çizilmiştir. Perspektif hatası vardır. Şematik dönemden etkiler barındırır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Gündelik hayatın içine savaşın sızması	- Futbol sahası - Ormanlık alan	Mavi, yeşil, kırmızı, sarı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			Altı erkek çocuğu	- Ağaçlar - Mermi - Güneş - Bulutlar - Kale ve top - Suriye Bayrağı	-	Soldaki binanın girişine "Suriye'deki evim" yazmıştır.

Ö.7.

Öğrenci, yanan ve duman içinde bir kısmı yıkık evler çizmiştir. Kurak bir toprağın üstünde kucağında bebeğini gösteren bir anne, endişeli ve üzgün baba-oğul resmetmiştir. Bir ailenin

savaş yüzünden evsiz kalışını yansıtmıştır. Yıkık bir yerleşim yerinde çaresiz kalmış bir aile üzerinden savaşın etkilerini ve memleketinin durumunu anlatmıştır.

Ö.7.'nin resmi bitmiş bir çalışmadır. Öğrenci gerçeklik dönemine uygun bir resim çizmiştir. Figürlerin duruşu, hareket hissi vermesi, zemin algısı, oran ve orantıdaki özen kendi yaş grubuna aittir. Cinsiyet kavramını renklerle de ayrıca belirtmiştir. Kadın pembe, baba-oğul ve kundaktaki bebek mavi kıyafetlidir. Resimde çizilen zemin, ev, yangın gerçeğe uygunluk göz önünde bulundurularak boyanmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Yaşadığı mahallenin yok oluşu	• Yanan yerleşim yeri	• Mavi, hardal rengi, siyah, gri, kırmızı, pembe kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Baba • Anne • Erkek çocuk • Kundakta bebek	• Yanmış binalar • Çanta	-	-

Ö.8.

Öğrenci, düşman askerlerini bir anaokulunu basmak üzere resmetmiştir. Askerler gülümsemekte, yani yaptığı işten mutlu ve keyif alıyor görünmektedir. Anaokulu rengârenk harflerle, tepesindeki çocuk resmiyle ve “bebek okulu” yazısıyla öğrenci tarafından bastırarak vurgulanmıştır. Öğrenci, ülkesinde çocukların öldürüldüğünü anlatmak istemiştir.

Ev çiziminde ise üç katlı evin her katına ve çatıya Suriye Bayrağı çizmiştir. Komşularının da Suriyeli olduğuna dikkat çekmektedir. Türkiye’de Türk-Arap uyruklu insanların bir arada kaldığı mahallede yaşamaktadır. Güneşin gülümsemesi ise çizdiği resimle tezat bir durumdur.

Ö.8.’nin resmi bitmiş bir çalışmadır. Öğrencinin resimsel gelişimi geriden gelmektedir. Dekoratif renklendirme yapmıştır. İnsan figürleri gerçeklik dönemine uygun değildir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği	Nesne	Hayvan	Yazı
Anaokuluna düşman askerlerinin baskına hazırlanması	Ev ile anaokulu arasındaki yol	- Mavi, yeşil, kahverengi, turuncu, kırmızı, siyah, sarı kullanılmıştır - Resmin hâkim rengi kırmızıdır.	- İnsan - İki düşman askeri	- Silah - Savaş uçağı - Bulut - Güneş - Suriye Bayrağı	-	Anaokulunun üstüne “bebek okulu” yazmıştır

Ö.9.

Öğrenci tank tarafından vurulan bir evin içini resmetmiştir. Çatısından vurulan evin tuğlalarını dökülürken çizen öğrenci, evin içini de çizme gereği duymuştur çünkü yıkım

binalardan çok o binaların içindedir. Aile, çaylarını içip kurabiye yerken yemek masasında aniden yakalandığı bu durum karşısında elleriyle kafalarını koruma pozisyonuna geçmiştir. Çayların üzerine eklediği duman ise o anın birden gerçekleştiğine yapılan bir vurgu niteliğindedir. Diğer yandan, evi bombalayan tank üstündeki adam elinde bir bayrağı dalgalandırarak gülüyordur. Düşman askerinin mutlu, ev halkının ise mutsuz oluşu ezen-ezilen ilişkisine göndermedir. Kapıya doğru yönelmiş eliyle kapıyı gösteren erkek çocuğu ise gülümsemektedir. Öğrenci sözel olarak bu olayın yaşandığını, evsiz kaldıklarını o esnada çok korkup masanın altına saklanmalarını anlatmıştır. Çocuk neden gülüyor? Sorusuna ise kapıya yakın olduğu için cevabını vermiştir. Evin dışında ise yine Suriye bayrağı tutan gözü yaşlı bir erkeğin sivil bir düşman tarafından vurulması resmedilmiştir. Yine düşman gülümsemektedir. Öğrencinin çizdiği resimde iki farklı bayrak vardır. Biri Suriye bayrağı diğeri ise belirsizdir. Bu bayrağın nereye ait olduğu sorulduğunda Ö.9. düşmanın bayrağı cevabını vermiştir. Memleket denildiğinde evin içinde de, evin dışında da bir yıkım resmetmiştir. Evde kalsalar bombardıman altında, dışarı çıksalar düşman kurşunu altında can verme korkusu yaşamaktadırlar. Öğrenci, memleketine dair olumsuz yaşam imgeleri barındıran bir resim yapmıştır.

Ö.9.'un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun bir perspektif algısı yoktur fakat özellikle binanın yamuk çizilmesi bilinçli yapıldığı hissini uyandırır. Evin bombanın etkisiyle sarsıldığını anlatma çabasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Derinlik algısı zayıftır, çizdiği tabağın içini göstermek istemiş ve tabağı bu anlatıma uygun şekilde çizmiştir. Tank, sanki düşman figürünün tepesindedir. Çizilen bu iki insan figüründe profil yüz, cepheden yapılmış bir beden vardır. Şematik döneme ait bir özelliktir. Öğrencinin çizdiği evin içini göstermesi şematik dönem -saydamlık ilkesine ait bir çizim- örneğidir. Röntgen resim denen bu çalışmalarda evin içini çizme, objenin arkasını çizme görülebilir. Öğrenci bunların yansıra hissettiklerini anlatma da oldukça başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Gündelik yaşamın içindeyken bombardımana uğrayan ailenin paniği ve korkusu	• Ev • Evin çevresi	• Mavi, yeşil, kahverengi, turuncu, sarı, kırmızı kullanılmıştır	İnsan • Evin içinde anne, baba ve çocuk • Ağlayan erkek • Silahlı erkek • Tankın üzerindeki asker	Nesne • Silah • Tank • Kan • Yemek masası • Tabakta kurabiye • Suriye Bayrağı • Bombalar	Hayvan -	Yazı -

Ö.10.

Öğrenci bir caminin bombalanışını ve ölen bir kız çocuğunu resmetmiştir. Camiyi özenerek ve büyük çizmiştir. Tuğlaları dökülürken dumanların yükseldiği cami, Müslümanlar için kutsal bir mekândır. Savaşın en mahrem, en özel alanlara bile saygısızca saldırdığını ayırım yapmaksızın her şeyi yıktığını hissettirmiştir. Yolun kenarındaki ölü kız çocuğu çizmesi de bu gerçekliğe vurgu yapmaktadır. İlk yardım uzmanlarının gelişi belki de yardım çağrısıdır.

Ö.10.'nun resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun bir çalışmadır. Bu yaş grubundaki çocuklar, cami çiziminde olduğu gibi özenerek çizimler yapar. Uzak-yakın ilişkisine dikkat edilir. Yolun karşısından gelen ilkyardım uzmanlarının küçük, kız çocuğunun daha büyük çizilmiş olması bu yüzdendir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Savaşın kutsal mekânlara bile zarar vermesi	• Cami • Yol	• Mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, sarı ve siyah kullanılmıştır	• İlkyardım uzmanı iki erkek • Ölü bir kız çocuğu	• Savaş uçağı • Ambulans • Sedye • Kan • Bulutlar • Güneş	• Kuşlar	-

Ö.11.

Öğrenci Suriye’deki yaşadığı mahalleyi resmetmiştir. Çatısız üst üste çarpık bir şekilde yerleşmiş evler çizmiştir. Bayrak dışında insan, hayvan vb. hiçbir imge eklememiştir. Sanki kimsesiz bir yerleşim yeridir fakat öyle sık yerleşmiş ve renkli ki evler bir birlikteliği anlatmak ister gibidir.

Ö.11.’in resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun bir resimdir. Bu yaş grubundaki çocuklar, yakın-uzak ilişkisine dikkat etmektedir. Evlerin dizilişinde en sondaki evin daha küçük ve daha az bir kısmının görünmesinden de anlaşılmaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Suriye’de yaşadığı mahalle	• Mahalle	• Mavi, yeşil, kırmızı, mor, turuncu, sarı, yeşil ve siyah kullanılmıştır.	-	• Suriye Bayrağı • Binalar	-	-

Ö.12.

Öğrenci tüm ışıkları açık bir evin açık kapısının girişinde kalbinden vurulmuş bir kadın hayaleti resmetmiştir. Beyaz bir kıyafet giyen kadın figürü, öğrencinin sözel olarak anlatımına göre düşman askerinin öldürdüğü yeni evlenmiş, komşularının gelinidir. Çocuk için travmatik bir olaydır. Memleket denilince onun hayaleti aklına gelmektedir.

Ö.12.'nin resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemine uygun bir çalışmadır. Evin içini saydamlaştırarak çizmek yerine kapıyı açarak çizmiştir. Bu dönemde çocuklar yaptığı resmi beğendirmek, daha gerçekçi resimler çizmek istemektedirler. Öğrenci de o yüzden yanlış çizdiği merdiven basamaklarını silmiştir. Gerçeklik döneminde cinsiyet ayrımı daha keskin ifade edilir. Kadının bulunduğu binayı pembeye boyamasından da anlaşılmaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Öldürülen bir gelinin tasviri	• Ev	• Mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, pembe, sarı ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Vurulmuş bir kadın hayaleti	• Suriye Bayrağı • Bulutlar • Güneş • Ampul	• Kuşlar	-

Ö.13.

Öğrenci evlerinin önünde ip atlayan üç sarı saçlı kız resmetmiştir. Güneş gülümsemektedir. Üstü elma ile dolu bir ağaç çizen öğrenci evini bile yeşile boyamıştır. Memleketini ve oradaki arkadaşlarını güzel hatırlamaktadır.

Ö.13.'ün resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Zeminden bağımsız ip çeviren iki kız, ip atlayan kız gibi havalanmış görünmektedir. Evin kapı uzunluğu, çocukların boyu, binanın yüksekliği orantısızdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Ülkelerinde mutlu bir şekilde oyun oynadıkları anlar	Evin bahçesi	Mavi, yeşil, kırmızı, sarı, mor, pembe, kahverengi ve siyah kullanılmıştır.	Üç kız çocuğu	- Elma ağacı - İp - Bulutlar - Güneş	-	-

Ö.14.

Öğrenci evlerinin bahçesinde Suriye Bayrağının altında mutlu çocuklar ve anne çizmiştir. Tüm aile bireyleri Suriye Bayrağının renklerinden oluşan kıyafet kombini giymiştir. Ayaklarının altına çiçekler, gökyüzüne gökkuşağı çizen öğrenci, vatanına özlem duymakta ve sıkı bir bağlılık hissetmektedir. Suriye'deki evlerini özenle çizmiş ve süslemiştir. Penceresine firfırlı perdeler; saksıda çiçekler çizmiştir. Resimde, öğrencinin eski mutlu günlere dönme isteği içinde olduğu hissedilir.

Ö.14.'ün resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Fakat Sondaki anne figürünün vücudu çocuklara, yüzü karşıya dönüktür. Evin kapısı ve insanların boy uzunluklarına orantısızdır. İnsanları cinsiyetlerine ve spesifik farklılıklarına göre ayırmıştır. Hissettiklerini anlatmak da başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleketini seven, özleyen çocuklar	• Evlerinin bahçesi	• Mavi, lacivert, yeşil, kırmızı, turuncu, sarı ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Anne • İki kız çocuğu • İki erkek çocuğu	• Suriye Bayrağı • Saksı • Perde • Çiçekler • Gökkuşağı • Bulutlar • Güneş	• Kuşlar	-

Ö.15.

Öğrencinin sözel anlatımıyla anlaşılmaktadır ki, resmin solundaki ev Suriye’deki evi, sağındaki ev ise Türkiye’deki evidir. Memleket denilince hangi ülkeyi çizeceğine karar veremeyen öğrenci, iki ülkedeki evini de resmetmiştir. Bu iki evin kapısı birbirine açılmaktadır. İki ev arası bir yol çizen öğrenci yolun üstüne muz ağacı çizmiştir. Gökyüzünde uçan rengârenk kuşlar yapmıştır. Gökyüzü kırmızıdır. Resimde renk cümbüşü vardır. Öğrencinin iki ülkeyi de memleketi olarak benimsemek istediği hissedilmektedir.

Ö.15.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklar, görünmeyeni çizmezler fakat öğrenci kuşların her iki kanadını da çizmesiyle röntgen çizim özelliğini yansıtmıştır. Ayrıca şema öncesi döneme ait perspektif hataları vardır. İkinci evin kapısı yan çevrilmiştir. Resimde düzleme vardır. Yol ile bağını gösterme amacı vardır. Muz ağacı olması gerekenden büyük yapılmıştır. Oran orantı hatası vardır. Kullandığı renklere bakarak resim dekoratif boyanmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleket karmaşası	• İki ev arası yol	• Mavi, yeşil, kırmızı, turuncu, sarı ve siyah kullanılmıştır. • Resmin hâkim rengi kırmızıdır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			-	• Muz ağacı • Bulutlar • Güneş	• Kuşlar	-

Ö.16.

Öğrenci, Türkiye’deki okulunda ağlayan bir kız çocuğunun Suriye’deki Okulunu hayal ettiğini çizmiştir. Kız çocuğu memleketine özlem duymaktadır. Eski okulunda daha fazla arkadaşı olduğunu sözel olarak ifade eden öğrenci uyum zorluğu yaşamaktadır.

Ö.16.’nın resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu yaş aralığı gerçeklik dönemidir. Öğrenci şema öncesi dönemin bazı özelliklerini de göstermektedir. Hayalindeki okulun bahçe duvarını kuşbakışı çizmiştir. Kuşbakışı çizimlerde cepheden ve profilden görünüme rastlanır. Şema öncesi dönemin tipik özelliklerindendir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleketindeki okuluna, arkadaşlarına duyulan özlem	• Okul • Okul bahçesi	• Mavi, yeşil, kırmızı, lacivert, sarı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Ağlayan kız çocuğu	• Suriye Bayrağı • Türkiye Bayrağı • Ağaçlar • Bulutlar • Güneş	-	Ağlayan kız çocuğunun üst kısmına Arapça “Suriye, seni çok özledim”; Hayalindeki okulun üstünde ise yine Arapça ile “kızlar okulu” yazmaktadır.

Ö.17.

Öğrenci memleketi olarak, bir sayfayı ikiye ayırıp Türkiye ve Suriye'yi çizmiştir. Resmin Suriye kısmına yıkılmış binanalar, tanklar, ölen ve vurulmuş korku içinde insanlar, bombalar resmetmiştir. Korkunç bir yıkım tablosudur. Resmin Türkiye kısmına ise mutlu el ele çocuklar, forma giymiş önünde masa, kitap, kalem bulunan okul çocukları, basketbol potaları, okul, kuşlar, çiçekler çizmiştir. Umut ve hayat dolu, cıvıl cıvıl resmetmiştir. Resmin alt kısmına ise çok katlı sağlam bir bina çizen öğrenci, Suriye tarafındaki yıkılmış evle karşılaştırma yaptığı düşünülmektedir. Öğrencinin çalışması ortadan ikiye keskin bir biçimde ayrılmıştır. İki ülkeyi de vatanı olarak gören çocuk yine de karşılaştırma yapmaktan uzak duramamıştır. Bir tarafta ölüm vaat eden memleketi bir tarafta yaşama imkânı sunan bir ülke vardır. Öğrenci sözel olarak Suriye'ye dönmek istemediğini belirtmiştir. Yaşadıklarının, gördüklerinin ağırlığı resimlerine yansımaktadır. Çalışmaya bakıldığında öğrencinin hislerini anlatmada oldukça başarılı olduğu görülmektedir.

Ö.17.'nin resmi bitmiş bir çalışmadır. İçinde bulunduğu yaş aralığı gerçeklik dönemidir fakat öğrencinin resimsel gelişimi geriden gelmektedir. Çalışmasında insan figürünü çöp adam şeklinde çizen öğrenci, şema öncesi dönemin bazı özelliklerini göstermektedir. Kuşbakışı çizim yapmıştır ve yıkılmış evi anlatmak için binayı yan yatmış çizmiştir.

Perspektif algısı gelişmemiştir. Yakın-uzak ilişkisi kuramayan öğrenci öndeki insan figürlerini küçük, arkadaki figürleri daha büyük ve mekânsal bağ kurmadan resmetmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Memleket bağlamında iki ülkenin mukayesesi	- Savaş alanı - Okul ve okulun bahçesi	Mavi, yeşil, kırmızı, pembe, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	- Ağlayan kız çocukları - Elele tutuşan beş arkadaş - Üç kız öğrenci - Anne ve iki çocuğu - Ölmüş beş çöp adam - Başından kurulmuş bir adam	- Suriye Bayrağı - Türkiye Bayrağı - Çiçekler - Basketbol potası - Top - Masa - Kalem - Kitap - Savaş uçakları - Tanklar - Yıkılmış binalar - Bomba - Kurşun - Kan	Kuşlar	Resmi ikiye bölen öğrenci hangi tarafın Türkiye- Suriye olduğunu belirtmek için ülke isimlerini eklemiştir.

Ö.18.

Öğrenci, evinin önündeki ağacın altında duran kız çocuğu resmetmiştir. Güneş, uçan pembe kuşlar yeşil bir ağaç çizerek renkli bir resim oluşturmuştur. Evin kapısına “Bu benim evim” yazarak orada yaşadığına vurgu yapmıştır. Çocuk için memleket imgesi eski evini, bahçesini çağrıştırmaktadır. Resimde sarı hâkim renktir. Lebeus’a göre (1997’den aktaran Akalan, 2008: 148) “Sarı temiz, neşeli, şen, uysallık gibi akıntılara bizi çeker. Sarı aynı zamanda

aykırılık, kıskançlık, çekememezlik, tiksinti ve nefreti çağırıştır.” Ö.18.in memleket resminde sarı olumsuz bir algı içermemektedir.

Ö.18.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini tam yansıtan bir resim değildir. Çizdiği kuşlarda saydamlık, şeffaf resim özelliği vardır. Dekoratif renklendirme yaparak boyanmış bir çalışmadır. Sanki bir düş bahçesini anlattığı hissini uyandırmaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleketindeki evi	• Evinin bahçesi	• Mavi, yeşil, pembe, sarı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Kız çocuğu	• Güneş • Ağaç • Yapraklar	• Kuş sürüsü	• Evin kapısına “bu benim evim” yazarak aidiyet belirtmiştir.

Ö.19.

Öğrenci, tanık olduğu evlerine baskın anını resmetmiştir. Savaş helikopterleri ile evlerine çatıdan girilmiştir. Resimdeki sarı çatılı ev öğrencinin sözel olarak anlattığına göre teyzesinin evi ve orada misafirlikteyken gerçekleşen bir olayı çizmiştir. Kırmızı çatılı ev kendi evleri olup iki ev arasında sıkışıp kalmışlardır. Evlerinde ise bir aile ferdi tek kalmış ve vurulmuştur. Resimdeki Arapça yazıda “Ben küçük çocuktum. Benim bir bisikletim vardı

arkadaşlarımla yarışıyorduk ve onlar kazanıyordu. Sonra ben çalışmaya başladım ve sürmekte daha hızlı oldum. Yarışmaya başladım ve arkadaşlarımı yenmeye başladım. Bundan sonra savaş oldu, insanların yarısı öldü yarısı da kaçtı. Ve başka ülkeye gittik ve orada yaşadık. Daha sonra ben büyük oldum. Suriye’de anaokuluna gittim. Türkiye’de birinci sınıfa gitmeye başladım, sonra günler gitti, günler geldi, beşinci sınıfta oldum, Türk okulunda okumaya başladım ve daha çok arkadaşım oldu, birlikte oynamaya başladık, ders çalışmaya da başladık. Çok güzel günlerdi, keşke o günler geri gelse” yazmıştır. Ö.19.’un yazısı eskiye dair güzel anılarıyla başlayıp savaşı ve sonrasında Türkiye’ye gelişini anlatmaktadır. Suriye’deki oyun arkadaşlarına özlem duymaktadır. Savaşın onları gündelik hayatlarında yakaladığını ve her şeyin birden nasıl değiştiğini anlatmak istemiştir. Ayrıca çeviride belirtilen bisiklet, oyun ve arkadaş unsurları her şeye rağmen çocuğun savaş karşısında yaşama tutunma arzusunu işaret eder. Tematik olarak öne çıkan unsurlardan birisi de memleket hasretidir. Resim içerisinde yazı ile vurgulanan özlem “Çok güzel günlerdi, keşke o günler geri gelse” ifadesiyle savaş ortamından uzaklaşma, eski günlere dönme arzusu taşımaktadır.

Ö.19.’un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Resimlerdeki figürlerde cinsiyet belirsizdir ve insan figürleri çöp adam şeklindedir. Evin içindeki masayı ve üstündeki vazoyu çizmesi resimde saydamlık özelliğidir. Helikopterden çıkan merdivende resimde düzleme özelliği görülmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleketindeki savaşla birlikte ortaya çıkan yıkım ve geçmişe duyulan özlem	İki ev arası alan	Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan - Silahlı düşman askerleri - Helikopter kullanan düşman askeri - Sivil iki kişi - Helikopter merdiveninden inen düşman askerleri	Nesne - Bulut - Ağaç - Savaş helikopteri - Merdiven - Silah - Kan	Hayvan Kuş sürüsü	Yazı Resimdeki yazı, yukarıda belirtilmiş ve uzunluğu nedeniyle tabloya eklenmemiştir.

Ö.20.

Öğrenci kanlı, vahşet dolu bir savaş alanı resmetmiştir. Resimde olumlu hiçbir öge kullanmadığı dikkat çekmektedir. Savaşı doğrudan anlatan veya çağrıştıran imgelerle resimdeki kompozisyonu oluşturduğu fark edilmektedir. Sağ alt köşedeki düşman askerinin elindeki pankartta kelime-i şehadet yazması ölüm anının yakınlığı ile ilişkilendirilebilir. İnsanları vahşice öldüren iki düşman askerinin yüzündeki üzgün ifadenin pankartı taşıyan adamda da olması düşmanın yaptığı katliamdan memnun olmadığına işaret etmektedir fakat bu savaş Allah uğrunadır mesajı da taşımaktadır. Sol üst köşede Arapça yazan “Göğün rengi siyah oldu savaştan ve dumandan” ifadesi mevcut savaş anını vurgulamaktadır. Aynı zamanda savaşla kararan hayatların, verilen kayıpların bıraktığı karanlıkta ifade edilmektedir.

Ö.20.’nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır fakat ölen insanların çiziminde düzleme özelliği görülmektedir. Şematik dönemin yansıması da görülmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Memleketindeki savaşla birlikte ortaya çıkan yıkım	Savaş alanı	Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan - Silahlı düşman askerleri - Üç ölü erkek - İki ölü kız çocuğu - Bir ölü kadın - Kafası koparılmış erkek - Kelime-i şehadet yazısı taşıyan düşman askeri	Nesne - Yanan ev - Savaş helikopteri - Savaş uçağı - Kurşun - Silah - Kan	Hayvan -	Yazı - Sol üst köşe de: “Göğün rengi siyah oldu savaştan ve dumandan” - Sağ alttaki adamın elinde “Allahtan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür” yazmaktadır.

Ö.21.

Öğrenci, bir sokak boyu savaşta ölen insanların ruhlarını ufuktaki camiye doğru giderken resmetmiştir. Sokağın her iki tarafında sıralana evler rengârenktir. Evlerin ışıkları yanmaktadır fakat balkonlarda, kapıda kimse yoktur. İçi ruhlarla dolu bir mahalle hissini uyandıran resimde ufuktaki cami hedefine kitlenmiş halde yürümekte olan insanlardan hiçbirinin yüzü bize dönük değildir. Tek bir yüz dönüktür o da geride kalan çocuğunun kolunu tutmak için dönmüş anne figürüdür. Ufuktaki caminin üzerinde Arapça: “Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed onun resulüdür” yazmaktadır. Bu da gidilen yerin cami olduğunu doğrulamaktadır. Öğrencinin savaşı bir nevi cihat, Allah uğruna ölmek olarak

gördüğü anlaşılmaktadır. Memleketi için ölenlerin aslında şehit olduğu ve ruhlarının Allah’a kavuştuğu hissini uyandırmaktadır.

Ö.21.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Gerçeğe uygunluk kaygısı ile yapıldığı anlaşılan resimde binaların çiziminde perspektif kullanılmıştır. Ufuk çizgisine doğru küçülen insanlar çizilmiştir. Oran orantı kurmaya özen gösteren öğrenci, resimdeki her öğeyi özenerek çizmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşta ölenlerin yok olmayacağı, Allah uğruna ölmek	• Mahalleden camiye giden yol	• Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, pembe, turuncu, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Ölü insan ruhları	• Binalar • Cami • Elektrik telleri	• Kuş sürüsü	• Caminin üstünde Arapça : “Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür” yazmaktadır

Ö.22.

Öğrenci oyun parkına ateş açmış iki düşman askeri tarafından salıncakta sallanırken vurulan iki çocuğu resmetmiştir. Salıncığın koltuğunda kanlar içinde kalan iki çocuk çizimiyle, savaşın acımasız yanını çocuk-yetişkin, asker-sivil dinlemeden herkesi yok ettiğini vurgulamaktadır. Elinde yiyeceği ile kaçan gözü yaşlı bir çocuk, diğer köşe de silahlı

düşmanın kovaladığı başka bir çocuk vardır. Çocuk gülümsemektedir. Bu durum çocukların savaşı kanıksadığını hissettirmektedir. Memleketine dair olumsuz imgeler resmetmiştir.

Ö.22.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Resimlerdeki figürlerde cinsiyet belirsizdir ve insan figürleri çöp adam şeklindedir. Salıncığın koltuğunu resmediğinde düzleme özelliği görülmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Oyun parkına yapılan saldırı	• Oyun parkı	• Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Salıncaktaki iki çocuk • İki düşman askeri • Kaçan iki çocuk	• Bulut • Güneş • Ağaç • Salıncak • Çiçekler • Silah • Kan	-	-

Ö.23.

Öğrenci düşman askerleri tarafından yakılıp yıkılmış bir yerleşim yerinde öldürülen insanlar resmetmiştir. Yıkık bir binanın içine gizlenmiş düşman askeri tarafından vurulmuş bir adam yerde kanlar içinde yatmaktadır. Alt tarafta ise vurulmuş kanlar içinde yatan bir anne ve yanında kundakta ağlayan bir bebek çizen öğrenci savaşın yıkıcı, yok edici yönünü bize

anlatmak istemekte gibidir. Tanklar, savaş uçakları tarafından bombalanan bir yerleşim yeri ve patlamalarla savaşı vurgulanmıştır.

Ö.23.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemi yansıtmaktadır. Fakat kuşbakışı çizim devam etmektedir. Önde duran araba uzak yakın ilişkisine göre çizilmesi gerekenden küçük çizilmiştir. Ölen anne ve bebeğini dik çizim olarak resmedilmiştir. Öğrenci, durumun önemini vurgulamak istemektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği								
Memleketin-deki savaşla birlikte ortaya çıkan yıkım	• Savaş alanı	• Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, turuncu, pembe, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	<table><tr><th>İnsan</th><th>Nesne</th><th>Hayvan</th><th>Yazı</th></tr><tr><td>• Silahlı düşman askerleri • Binaya gizlenmiş düşman askeri • Anne • Kundakta bebek • Vurulmuş erkek</td><td>• Bulut • Ağaç • Savaş helikopteri • Merdiven • Silah • Kan</td><td>-</td><td>-</td></tr></table>	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı	• Silahlı düşman askerleri • Binaya gizlenmiş düşman askeri • Anne • Kundakta bebek • Vurulmuş erkek	• Bulut • Ağaç • Savaş helikopteri • Merdiven • Silah • Kan	-	-
İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı								
• Silahlı düşman askerleri • Binaya gizlenmiş düşman askeri • Anne • Kundakta bebek • Vurulmuş erkek	• Bulut • Ağaç • Savaş helikopteri • Merdiven • Silah • Kan	-	-								

Ö.24.

Öğrenci tankların üzerinde iki farklı Suriye Bayrağı taşıyan mutsuz iki insan çizmiştir. İç savaşı anlatmaya çalışan öğrenci ateş eden tüm insanları üzgün resmetmiştir. Genel olarak halkın her iki kesiminin de savaştan mutsuz olduğunu düşündürmektedir. Gökyüzü, savaş helikopterleri ve uçaklarıyla doldurulmuş olup gökten bombalar inmektedir. Öğrenci ülkesinde ki savaşı resmetmiştir.

Ö.24.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Figür-zemin ilişkisi kuramamış olan öğrenci, gökyüzündeki savaş uçağına aynı düzlemde silah doğrultmaktadır. İnsan çizimleri tek tiptir. Savaş uçağı, savaş helikopterinden daha büyüktür fakat öğrenci savaş helikopterini bomba attığı için daha büyük çizmiştir. Çocuklar şematik dönemde genellikle dikkat çekmek istediğı nesneleri daha büyük çizmektedirler.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliğı			
Suriye'deki iç savaş	Savaş alanı	Mavi, yeşil, mor, kırmızı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Bayrak tutan iki erkek - Silah doğrultmuş bir erkek	- Savaş helikopteri - Savaş uçağı - Tank - Silah - Rejim karşıtı Suriye Bayrağı - Suriye Bayrağı - Bomba	-	-

Ö.25.

Öğrenci savaş helikopteri tarafından vurulmuş öfkeli bir insan çizmiştir. Bu insan elinde Suriye Bayrağı olan bir pankart taşımaktadır ve bu insanın üzerine bomba yağmaktadır. Adamın üstünde Arapça “Ya Allah” yazmaktadır. Gözleri bomba ile aynı kırmızılıktaki adamın elindeki pankartta ise “Ah Suriye ne kadar kıymetlisin bana. Sen olmasan yaşayamam” yazmaktadır. Vatan özlemi çektiğini, vatanının kendisi için ne kadar değerli olduğunu anlatmaktadır. Adamın hemen yanına çizilmiş evde kanlar içinde yatan bir adamın helikopter tarafından vurulduğunu kırmızı bir uzun okla belirtilmiştir. Çatı katına saklanmış üzgün birini resmetmiştir. Öğrenci Arapça “Allah, bize yardım et” yazarak Allah’a sığınmışlığını belirtmektedir. Türkiye bayrağı olan pankartta ise “Ancak Türkiye beni yaşattı. Allah Suriye ve Türkiye’yi korusun” yazarak, Türkiye sayesinde hayatta kaldığını ve her iki ülkeyi de Allah’ın korumasını istediğini anlatmaktadır. Memleketi olarak Suriye’yi gören öğrenci, Türkiye’yi ise hayatta kalmasını sağlayan yer olarak görüp minnet ve şükran duymaktadır.

Ö.25.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Resimdeki figürlerde cinsiyet belirsizdir ve insan figürleri çöp adam şeklindedir. Evin içindeki vurulmuş insanı resmedişinde düzleme özelliği görülmektedir. Evin içini resmetmesi saydamlık yani röntgen resim çizmektir. 9-12 yaş arası çocuklar gerçeğe uygun resim çizmeye özen göstermektedir fakat Ö.25. subjektif gerçekliğine göre resimlerini çizmiştir. Suriye pankartı taşıyan çocuk yanındaki evden büyük resmedilmiştir. Öğrenci oran orantı kurarken gerçekliğe uygunluk aramamaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşın çocuk üzerindeki etkileri	- Ev - Evin çevresi	Mavi, yeşil, sarı, kırmızı, turuncu ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Suriye Bayrağı tutan insan - Evde vurulmuş insan - Çatı katındaki insan - Türk barağının yanındaki gülen insan	- Türkiye Bayrağı - Suriye Bayrağı - Savaş helikopteri - Ev - Bomba - Kan	-	- Suriye Bayrağının altında Arapça “Ah Suriye ne kadar kıymetlisin bana. Sen olmasan yaşayamam.” - Türkiye Bayrağının altına Arapça “Ancak Türkiye beni yaşattı. Türkiye’de oluyorum ben şimdi. Allah Suriye’yi ve Türkiye’yi korusun” yazmıştır.

Ö.26.

Öğrenci tank ve savaş uçakları tarafından ateş altında kalmış insanların durumunu resmetmiştir. Suriye Bayrağı tutan bir adamın akan kanını seyretmesi, yanlarında ağlayan bir anne kız, ortada gözyaşını silen kız çocuğu ve en altta tank tarafından vurulan bir baba, gözü yaşlı anne ve kucağındaki bebeği çizerek savaşın aileleri nasıl parçaladığını, babasız bıraktığını anlatmak istemektedir. Sözel anlatımına dayanarak öğrencinin Suriye'deki savaşta babasını kaybettiği bilinmektedir. Bu yüzden memleket öğrenci de savaşı, savaş yüzünden babasız kalan çocukları çağırıştırılmaktadır.

Ö.26.'nın resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. İnsan çizimleri cinsiyet farklılığını yansıtmaktadır. Uzak yakın ilişkisi ve oranı kurulmuştur fakat geride duran anne kız ve bayrak tutan baba yer zemininden bağımsız olduğu hissini vermektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Suriye'deki savaş ve ölümler	• Savaş alanı	• Mavi, yeşil, mor, kırmızı, pembe, turuncu, sarı, kahverengi ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Bayrak tutan erkek • Tanktaki iki düşman askeri • Anne ve kızı • Ağlayan kız çocuğu • Baba • Anne ve bebeği	• Savaş uçağı • Tank • Suriye Bayrağı • Kurşun • Kan	-	• Savaş uçaklarının yanına "İşte Suriye'deki savaş böyle" yazmıştır.

Ö.27.

Öğrenci yanan evler ve onu söndürmeye gelen bir itfaiye aracı ve yaralıları için gelen bir ambulans çizmiştir fakat ortada insan, hayvan yani yaşayan ya da ölü hiçbir şey yoktur. Sanki yanan bu yer terkedilmiş bir sessizlik hissi uyandırmaktadır. Savaş helikopteri yanan binalara durmaksızın ateş etmektedir. Yanan evlerin yanı sıra yangının içine ağaçta ekleyen öğrenci sadece evler değil her şeyi içine alan büyük bir yangını anlatmaktadır. İtfaiye ve ambulans kurtuluş ümidini simgelemektedir.

Ö.27.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Resimdeki yangının, itfaiye aracının ve ambulansın resmedilişi gerçeklik kaygısı taşınarak çizilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sahip olduklarını kaybetme	• Yangın yeri	• Mavi, kırmızı, kahverengi, sarı ve siyah kullanılmıştır.	-	• Savaş uçağı • Ambulans • İtfaiye • Ağaç • Yanan evler	-	-

Ö.28.

Öğrenci; yanan binalar, ağlayan, kanlar içinde insanlar; silahlı düşman askerleri çizerek kaotik bir savaş ortamı resmetmiştir. Resmin üst bölümünde yanan, camları kırılmış evler çizen öğrenci bu enkazın üzerine kalp çizip içine Arapça “Suriye” ve “selamlar sana Suriye” yazarak ülkesine bağlılığını ve sevgisini sunmaktadır. Çerçeve içine aldığı alana Arapça “Suriye benim, Suriye memleketim, Suriye arkadaşım” yazıp, yazının yanına ağlayan bir kız çocuğunu elinde kanayan bir çiçekle resmetmiştir. İçindeki acıyı, ülkesine duyduğu üzüntüyü ve sevgiyi hem Arapça, hem de Türkçe ifade etmektedir. Tüm belleğindeki savaş kalıntılarını sunarcasına bir kâğıda dökmek istediği hissini uyandırmaktadır. Kan ağlayan Suriye Bayrağı şeklinde çizdiği göz, bir düşman askerinin kullandığı tankın üzerine gözyaşlarını akıtmaktadır. Düşman askerleri tarafından basılan evler, el ele ülkesi için ölüme

giden vatandaşlar çizen öğrenci savaşın bebekleri, çocukları ayırım yapmaksızın öldürdüğünü geride yıkık şehirler ve ölümler bıraktığını resmetmektedir.

Ö.28.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. İnsan çizimlerinde yer yer çöp adamlar ve cinsiyetsiz figürler çizmiştir. Aynı düzlemde bulunan düşman askeri; savaş aracından ve vurulmuş adamdan daha büyük çizilmiştir. Düşmanın büyüklüğü ve gücü vurgulanmak istenmektedir. Çocuklar şematik dönemde genellikle dikkat çekmek istediği nesneleri daha büyük çizmektedirler. Yerde ölü yatan figürlerin çiziminde düzleme, kuşbakışı çizim yapılmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği								
Suriye'deki savaşın getirdiği kaos, yıkım ve ölüm	Savaş alanı	Mavi, yeşil, mor, kırmızı, pembe, turuncu, kahverengi ve siyah kullanılmıştır.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>İnsan</th><th>Nesne</th><th>Hayvan</th><th>Yazı</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> - Bayrak tutan bir kadın - Silah doğrultmuş düşman askeri - Ev içinde bir kadın bir erkek - Eve saldıran düşman askeri - Askeri araç kullanan düşman askerleri - Ölü bebek ve annesi - El ele iki çöp adam - Vurulmuş bir kadın bir erkek </td><td> - Savaş helikopteri - Tank - Silah - Suriye Bayrağı - Ev - Toma - Bomba - El bombası </td><td>-</td><td> - Sağ üst köşede Arapça "Suriye benim, Suriye memleketim, Suriye arkadaşımıdır." - Sol üst köşede kalp içinde Arapça "Suriye" ve "Selamlar sana Suriye" yazmaktadır. - İki çöp adamın ellerinin arasında Arapça "Suriye" yazmaktadır. </td></tr> </tbody> </table>	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı	- Bayrak tutan bir kadın - Silah doğrultmuş düşman askeri - Ev içinde bir kadın bir erkek - Eve saldıran düşman askeri - Askeri araç kullanan düşman askerleri - Ölü bebek ve annesi - El ele iki çöp adam - Vurulmuş bir kadın bir erkek	- Savaş helikopteri - Tank - Silah - Suriye Bayrağı - Ev - Toma - Bomba - El bombası	-	- Sağ üst köşede Arapça "Suriye benim, Suriye memleketim, Suriye arkadaşımıdır." - Sol üst köşede kalp içinde Arapça "Suriye" ve "Selamlar sana Suriye" yazmaktadır. - İki çöp adamın ellerinin arasında Arapça "Suriye" yazmaktadır.
İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı								
- Bayrak tutan bir kadın - Silah doğrultmuş düşman askeri - Ev içinde bir kadın bir erkek - Eve saldıran düşman askeri - Askeri araç kullanan düşman askerleri - Ölü bebek ve annesi - El ele iki çöp adam - Vurulmuş bir kadın bir erkek	- Savaş helikopteri - Tank - Silah - Suriye Bayrağı - Ev - Toma - Bomba - El bombası	-	- Sağ üst köşede Arapça "Suriye benim, Suriye memleketim, Suriye arkadaşımıdır." - Sol üst köşede kalp içinde Arapça "Suriye" ve "Selamlar sana Suriye" yazmaktadır. - İki çöp adamın ellerinin arasında Arapça "Suriye" yazmaktadır.								

Ö.29.

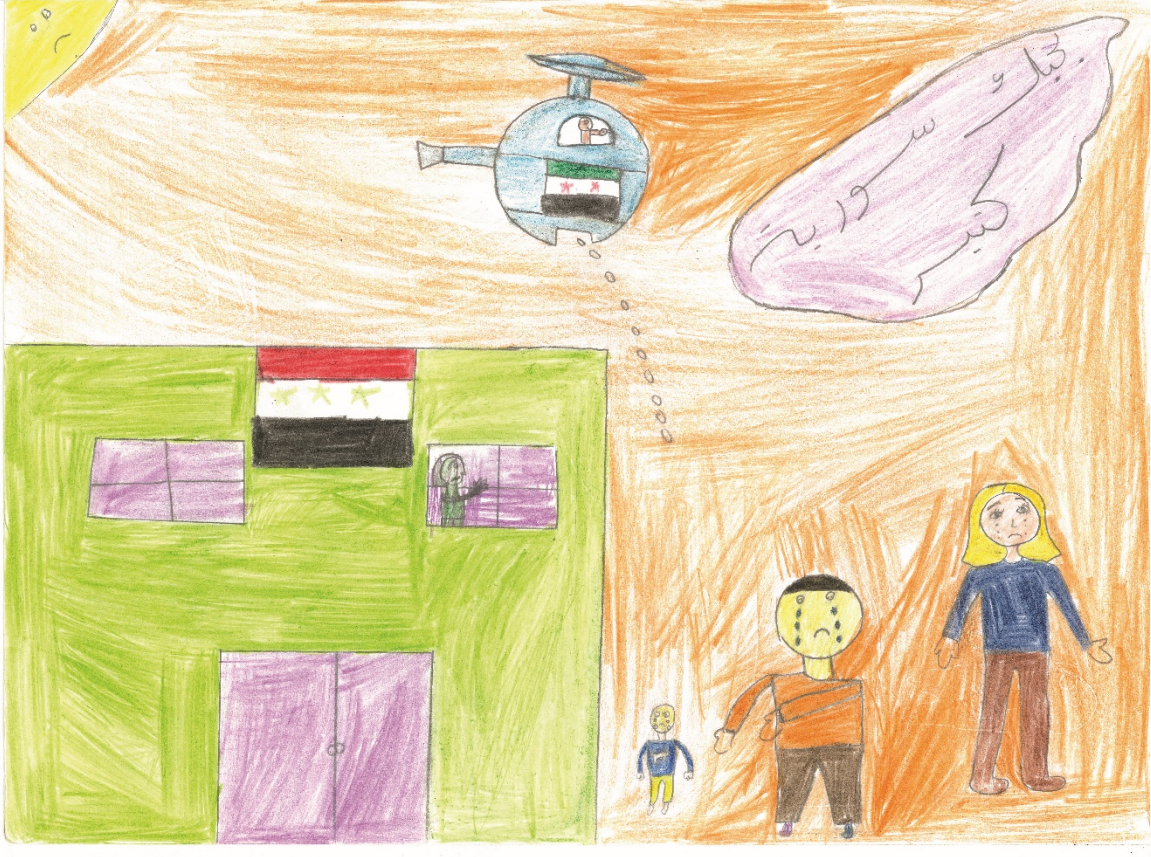

Öğrenci düşman askeri tarafından ailesinin gözü önünde vurulup ölen bir baba figürü çizmiştir. Anne ve kız çocuğu gözyaşları içinde el ele birbirine tutunarak bu durumu izlemektedir. Düşman askerinin yüzündeki gülümseme yaptığı işten mutlu olduğunu hissettirmektedir. Ölen babanın yüzündeki huzur ve mutluluk ise vatani için ölmeyi, şehit olmayı anlatmaktadır. Güneşin bile üzüldüğü bir resimde mutlu bir şekilde tank kullanan düşman askerleri çizmiştir. Tankların üzerinde iki farklı Suriye Bayrağı vardır. Resmin sol köşesine Türkçe “ Ben çok seviyorum çok” ve resmin sağ köşesine Arapça : “Ya Allah ben Suriye’yi çok seviyorum” yazarak ülkesine duyduğu sevgiyi, bağlılığı vurgulamak istemektedir. Çektikleri acılara ve iç savaşa rağmen vatan sevgisini yoğun olarak yaşayıp vatani için ölmekten mutluluk duydukları fark edilmektedir.

Ö.29.’un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Ölen insan figürü kuş bakışı ve düzleme yapılarak çizilmiştir. Tanklar havada durmaktadır. Yer–zemin oluşturmakta zorluk yaşayan öğrenci tank çizimlerinde gerçeğe uygun çizmek yerine sübjektif algısına göre çizmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşta babasını kaybeden bir çocuğun üzüntüsü	• Savaş alanı	• Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, sarı ve siyah kullanılmıştır • Resmin hâkim rengi mavidir.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Düşman askeri - Anne - Kız çocuğu - Vurulmuş yerde yatan baba - Tankları ve savaş uçağını kullanan düşman askerleri	- Savaş uçağı - Tank - Güneş - Bulutlar - Silah - Kurşun - Suriye Bayrağı - Rejim karşıtı Suriye Bayrağı - Kan - Oyuncak bebek	-	- Sol köşe de Türkçe “Seni çok seviyorum çok” yazmaktadır. - Sağ köşe de Arapça “Ya Allah ben Suriye’yi seviyorum” yazmaktadır.

Ö.30.

Öğrenci savaş helikopteri tarafından nişan alınmış bir aileyi resmetmiştir. Üstlerine kurşun yağarken baba gözü yaşlı şekilde elleriyle, ağlayan oğlunu göstermekte; anne ise ellerini yana doğru açmış ağlamaktadır. Suriye Bayrağının asılı olduğu evin penceresinden olayı izleyen kadın ise ellerini açmış yardım ister gibi durmaktadır. Güneşi sağ köşede mutsuz bir şekilde resmeden öğrenci, üzüntüsünü dile getirmeye çalışmaktadır. Ailenin üzerinde mor bir koruyucu bulut gibi duran Arapça yazıda “Seni seviyorum Suriye çok” yazmaktadır. Öğrenci tanık olduğu kötü olaylara rağmen vatan sevgisini kaybetmediğini hissettirmektedir.

Ö.30.’un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. İnsan figürlerini boy hiyerarşisine göre çizmiştir. Baba figürünün kısa ve şişman çizen öğrenci gerçekte babasının kısa ve şişman olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiden hareketle resimde kendi ailesini anlattığı düşünülmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Savaşın getirdiği korku, üzüntü	• Evlerinin bahçesi	• Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, turuncu, mor, sarı ve siyah kullanılmıştır	- Savaş uçağını kullanan düşman askeri - Anne - Erkek çocuğu - Baba	- Savaş uçağı - Güneş - Kurşun - Suriye Bayrağı - Muhelif Suriye Bayrağı	-	Sol köşe de Arapça “Seni seviyorum Suriye çok” yazmaktadır.

		• Resmin hâkim rengi turuncudur.	• Pencere kenarındaki kadın			
--	--	--	---	--	--	--

Ö.31.

Öğrenci Suriye’de yaşadığı mahalleyi resmetmiştir. Pazar yeri ve içinde mutlu bir şekilde tezgâhlarının başında duran insanlar çizmiştir. Yolun alt tarafında ise evini, dayısının evini, komşusunun evini ve okulunu sırasıyla çizmiştir. Suriye’deki mahallesinin krokisini aktarmıştır. İnsanların mutlu, binaların rengârenk olduğu çalışmada eskiye duyulan büyük bir özlem vardır. Ülkesine karşı olumsuz yaşantı kareleri çizmemiştir.

Ö.31.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Okulun duvarlarına çizdiği korkuluklar kuş bakışı ve düzleme yapılarak çizilmiştir. İnsan figürleri çöp adam şeklindedir. İçinde bulunduğu dönemin gerisinden gelmektedir. Evler birbirine yapışık ve penceresizdir. Resme bakan kişiye tüm mahallesini gösterme amacı taşımaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Suriye’ye ve mahallesine duyulan özlem	• Pazar alanı • Evin sokağı	• Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, mor, pembe, sarı ve siyah kullanılmıştır • Resmin hâkim rengi mavidir.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Çöp kadın • Üç çöp adam	• Pazar yeri ve meyveler • Okul binası • Evler	-	• Resimdeki her yerin adını Türkçe olarak üzerine yazmıştır.

Ö.32.

Öğrenci, gökyüzünü dumana boğan savaş uçakları tarafından bir mahallenin bombalanışını ve mahalle halkının yaşadığı korkuyu resmetmiştir. Geri planda tuğlaları yıkılan bombalanmış bir cami ve hizasında aynı şekilde bombalanmış evler vardır. Sokağa dökülmüş halk kaos içinde sağa sola koşuşturmaktadır. Birlikten çok bireysel bir kaçış yaşanmaktadır. Resimde savaş; cami, çocuk, kadın, erkek hiçbir ayırım yapmaksızın her şeyi yakıp yıkmaktadır. Kökünden kırılıp devrilen ağaç gibi insanlarda memleketlerinden olmuş, farklı yerlere, yaşayabilmek için göç etmek zorunda kalmıştır. Çeşitli yerlerinden yara almış kanlar içindeki çocuklarını gözyaşları içinde taşıyan ebeveynler, korku içinde ağlayan çocuklar, koşuşturan kurtuluş yolu arayan insanlar, patlayan araçlar, dumanları yükselen evler büyük bir yıkımın fotoğrafı gibidir.

Ö.32.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik döneminin ilerisinde bir algıya sahip olan öğrenci evlerin geriye doğru gidişindeki kullandığı perspektif, insan figürlerindeki hareketi doğru verişi, oran orantı kuruşu ile bunu hissettirmektedir. Kompozisyon kurmada ve duygularını yansıtmak da oldukça başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Saldırıya uğramış halkın çaresizliği	- Savaş alanı - Mahalle	Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, turuncu, mor, sarı ve siyah kullanılmıştır.	İnsan - Anne - Kız çocuğu - Vurulmuş çocuklarını taşıyan ebeveynler - Yaralı erkek ve kız çocukları - Oyuncak bebeği kucagında ağlayan kız çocuğu - Ağlayan çocuklar	Nesne - Savaş uçağı - Cami - Araba - Polis aracı - Bomba - Kan - Oyuncak bebek - Yıkılmış ağaç - Tank - Binalar	Hayvan	Yazı
					-	-

Ö.33.

Öğrenci düşman tarafından saldırıya uğramış bir ülke resmetmiştir. Resmin üst tarafında sıra sıra evler ve hızla kaçan arabalar vardır. Öğrenci sözel olarak “ Arabası olanlar, şehirlerde büyük evlerde yaşayanlar kaçtı. Biz köyde yaşıyorduk, kaçamadık” ifadesini kullanmıştır. Resimde de köy ve kenti karşılaştırmıştır. Düşman savaş uçaklarının su kuyularını bombalamasını, evleri nişan almasını, insanların kayıplar vererek köylerini terk etmesini anlatan öğrenci savaşın bir yerleşim yerini ve aileleri nasıl yok ettiğini vurgulamaktadır. Saldırı, resmin üst kısmındaki yol ve resmin alt kısmındaki yol arasında gerçekleşmektedir. Öğrencinin resmindeki köy halkı arabalarıyla savaştan uzaklaşan insanların arasında

kalmıştır. Annesinin arkasına saklanan korkmuş çocuk, kundaktaki bebek öldürülen erkekler, kaçıp giden ve kalıp ölen halkı çizen öğrenci tam anlamıyla savaşın oto portresini yansıttığı düşünülmektedir.

Ö.33.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Kompozisyon kurmak da ve hissettiklerini aktarmakta oldukça başarılıdır. Çizdiği tanklar ve insan figürleri arasında oran orantı sorunu vardır. Figürler bu dönemde Ö.33.'ün çalışmasında olduğu gibi gerçeğe uygun ve hareketli resmedilmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği								
Saldırıya uğrayan yerleşim yerleri	• Şehir • Köy	• Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, mor, turuncu, sarı ve siyah kullanılmıştır.	<table><tr><th>İnsan</th><th>Nesne</th><th>Hayvan</th><th>Yazı</th></tr><tr><td> • Anne ve arkasına saklanmış çocuk • Anne ve kucağında kanlar içindeki oğlu • Vurulmuş üç erkek • Kaçan iki erkek • Kucağındaki kundaklı bebeğine bakan anne </td><td> • Savaş uçağı • Tank • Binalar • Arabalar • Su kuyuları • Kan • Kurşun • Anten </td><td>-</td><td>-</td></tr></table>	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı	• Anne ve arkasına saklanmış çocuk • Anne ve kucağında kanlar içindeki oğlu • Vurulmuş üç erkek • Kaçan iki erkek • Kucağındaki kundaklı bebeğine bakan anne	• Savaş uçağı • Tank • Binalar • Arabalar • Su kuyuları • Kan • Kurşun • Anten	-	-
İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı								
• Anne ve arkasına saklanmış çocuk • Anne ve kucağında kanlar içindeki oğlu • Vurulmuş üç erkek • Kaçan iki erkek • Kucağındaki kundaklı bebeğine bakan anne	• Savaş uçağı • Tank • Binalar • Arabalar • Su kuyuları • Kan • Kurşun • Anten	-	-								

Ö.34.

Öğrenci, savaş helikopteri tarafından vurulan bir Suriye Bayrağı altında kolu kopmuş ağlayan bir kız çocuğu ve sol köşede düşen bomba sonucu parçalara ayrılarak ölmek üzere

bir erkek çocuğu resmetmiştir. Ortada duran kız çocuğunun sanki dünyası başına yıkılmış gibidir. Hırçın bir şekilde siyaha boyanmış resim çok fazla travmatik unsur taşımaktadır. Parçalara ayrılmış bir vücut, gözyaşları içinde iki çocuk, yamalı kıyafetler içindeki kolu kopmuş kız çocuğu ve kan içeren resim karamsarlık yüklüdür.

Ö.34.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Fakat erkek figürü kuş bakışı ve düzleme yapılarak çizilmiştir. Resimde bolca kullanılan siyah karamsarlık ve travmatik bir etki vermektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaş sonucunda sevdiklerini kaybetme	• Yol	• Siyah, kırmızı ve yeşil kullanılmıştır • Resmin hâkim rengi siyahtır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Kız çocuğu • Parçalanmış erkek çocuğu	• Savaş helikopteri • Suriye Bayrağı • Kan • Yamalı kıyafet	-	-

Ö.35.

Öğrenci güzel güneşli bir gökyüzü altında özenle çizilmiş bir ev, ağaçlar, çiçekler ve dere ile mutlu bir hayatı resmetmiştir. Suriye'deki evine özlem duymaktadır. Memleketi ile ilgili olumsuz unsurlar barındırmayan bir resimdir.

Ö.35.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Evin merdivenleri düzleme yapılarak çizilmiştir. Dere, kuşbakışı resmedilmiştir. Derenin kenarındaki çiçeklerin kökleriyle çizilmesi saydam, şeffaf resim özelliğine uygun bir çizimdir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Suriye'deki güzel günlere duyulan özlem	- Evinin bahçesi - Dere kenarı	- Mavi, kırmızı, yeşil, pembe, kahverengi, sarı ve siyah kullanılmıştır - Resmin hâkim rengi yeşildir.	-	- Suriye Bayrağı - Dere - Güneş - Bulutlar - Çiçekler	-	-

Ö.36.

Öğrenci tank ve savaş uçağıyla saldırılan bir yerleşim yerinde ortaya çıkan kargaşayı, ölümleri, resmetmiştir. Yanan bir evin pencerelerinden bağıarak yardım isteyen insanlar, omzuna aldığı ağlayan çocuğunu savaş alanından uzaklaştırmaya çalışan bir baba, kundakta bebeği olan annenin vuruluşu... Tüm bu manzaranın içinde elindeki kovayı giden bir arabanın arkasından döken kadının geride kalışı anlatılmaktadır. Kadının, sevdiği birilerini uğurladığı ve gidenlerin geriye dönmesini beklediği anlaşılmaktadır. Öğrenci, tüm bu

yıkımdan sonra, hâlâ Suriye’de onları bekleyen sevdikleri olduğunu sözel olarak da ifade etmektedir. Ülkesine karşı özlem, korku ve çaresizlik hissettiği düşünülmektedir.

Ö.36.’nın resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır; fakat ölen insan figürü, kundaktaki bebek kuş bakışı ve düzleme yapılarak çizilmiştir. Tank ve araba havada durmaktadır. Zemin çizgisi oluşturan öğrenci insan figürlerine kıyafet ve insan tiplerindeki farklılıklar gibi spesifik özellikleri eklemiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşın doğurduğu kargaşa ve ölümler	• Savaş alanı	• Mavi, kırmızı, yeşil, kahverengi, pembe, turuncu, sarı ve siyah kullanılmıştır	İnsan • Anne ve kundaktaki bebeği • Vurulmuş yerde yatan kız çocuğu • Arabanın arkasından su döken kız • Vurulmuş erkek • Evden bağırarak iki adam • Baba ve omzuna binmiş çocuğu	Nesne • Savaş uçağı • Tank • Bulutlar • Kurşun • Suriye Bayrağı • Kan • Yanan evler • Bomba	Hayvan -	Yazı -

b) Göç Konulu Çalışmalar

Ö.1.

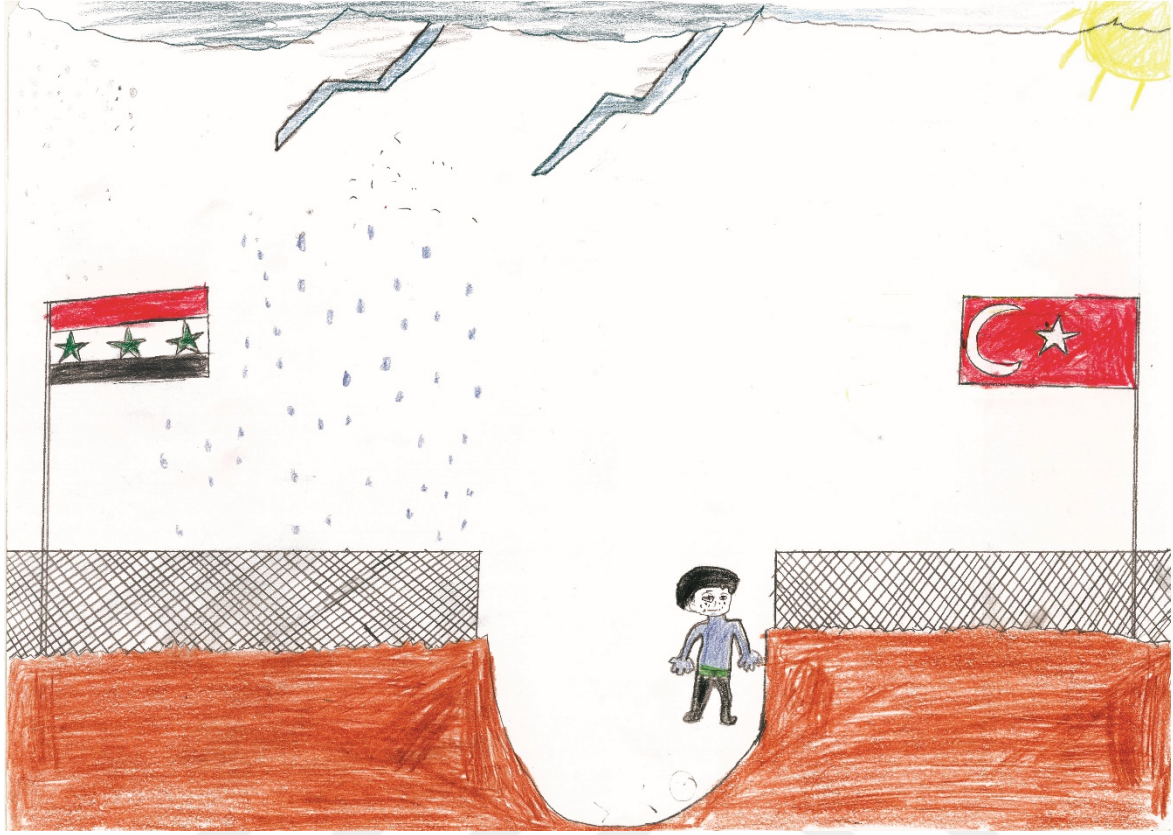
Öğrenci tarafından savaştan kaçarak Türkiye’ye göç eden bir ailenin yolculukları esnasında yaşadıkları sıkıntılar ve savaş ortamının yıkıcı etkisi resmedilmiştir. Kucağındaki bebeği gösteren annenin konuşma balonunda dile getirdiği “siz de bizi istemiyorsunuz, o zaman bu

bebek nereye git[sin]?” cümlesiyle arada kalmışlığı, aidiyet duygusundan mahrum kaldığı ve sitemkâr olduğu fark edilir. Bu olumsuz atmosfere rağmen öğrenci gelecekte umutlu olduğunu Türkiye topraklarını yeşile boyayarak gösterir.

Ö.1.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik dönemini yansıtmaktadır. Bu dönemde çocuklar gerçeğe uygun, spesifik farklılıkları yansıtan insan figürleri çizerler. Türkiye sınırındaki tel örgülerin çiziminde düzleme etkisi vardır. Kuşbakışı çizim özelliği hâkimdir ve şema öncesi dönemin bazı özellikleri öğrencinin resminde devam ettiği gözlemlenmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sınırı geçmeye çalışan aile	- Orman - Tel örgülerle ayrılmış Türkiye Sınırı	- Siyah ve gri renkler hâkimdir. - Tel örgülerin ardındaki bölgede ise yeşil renk ağırlıklıdır.	- Yamalı Kıyafetler içinde anne, baba ve bebek - Ormana saklanmış bir figür - Yamalı kıyafetler içinde ağlayan el ele iki sevgili - Eli silahlı iki düşman askeri - Silah doğrultmuş mutlu düşman askeri - Korkmuş çocuk ve çocuğu teselli eden anne	- Terk edilmiş iki çanta - İki adet tüfek - Heybe - Yamalı kıyafetler - Gözetleme Kulesi - Kırmızı lazer ışık - Çit ve tel örgüler - Yanan ağaçlar	-	- Tel örgülerin arkasında “Türkçe Ülke” - Kucağında bebeği olan kadının “Siz de bizi istemiyorsunuz. O zaman bu bebek nereye gitsin” yazdığı konuşma balonu

Ö.2

Öğrenci tarafından çizilen resimde ülkesinin başına bir felaket geldiğini anlatmaya çalıştığı dikkat çeker. İki sınır arasında çukura düşen, ağlayan çocuğun; aslında bilinmezliğe ve yeni hayatına karşı korku duyduğunu ve arada kalmışlığını hissettiren bir resimdir. Suriye üzerinde kara bulutların yer aldığı, kasvetli ve karamsar bir ortamın hâkim olduğu görülür.

Ö.2.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçinde bulunduğu gerçeklik döneminin özelliklerini yansıtmaktadır. Yer zemini olarak, tel örgülerin bitiminde toprak bir alan oluşturan öğrenci, çizdiği çocuk figürünü zeminden bağımsız resmetmiştir. Bu durum sınırı tırmanarak geçme eylemini çizicek kadar figüratif çiziminin gelişmemesinden veya özgüven eksikliğinden kaynaklanabilir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sınırı geçmeye çalışan çocuğun arada kalmışlığı	Tel örgülerle ayrılmış Türkiye-Suriye Sınırı	- Kahverengi hâkim renktir. - Mavi, siyah, kırmızı, sarı yeşil renk kullanılmıştır.	Ağlayan erkek çocuğu	- Tel örgüler - Suriye ve Türkiye bayrağı - Güneş - Yağmur - Şimşek	-	-

Ö.3.

Öğrenci, beş kişilik bir ailenin dağları aşarak tel örgülerden gelişini ve yaşamak zorunda kaldığı göç olayının zorluklarını resmetmiştir. Sınırı kaçak geçen aile aynı zamanda çaresiz ve korkmuş görünmektedir.

Ö.3.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. İçimde bulunduğu gerçeklik döneminin özelliklerini tam yansıtmamaktadır. Resim öğrencinin yaş grubuna uygun insan figürleri içermez. Çöp adam çizmesi öğrencinin resimsel gelişiminin geriden geldiğini gösterir. Ayrıca çöp adamlar çizmesi klişe/şablon çizime örnektir.

Dağların üzerindeki ağaçları dağın kıvrımına göre çizmesi resimde düzleme etkisi olduğunu göstermektedir. Öğrenci anlatmak istediğini başarılı bir şekilde ifade edebilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sınırı illegal yollarla geçmeye çalışan beş kişilik bir ailenin yaşadıkları	• Tel örgülerle ayrılmış sınır bölgesi • Arazi	• Kahverengi hâkim renktir. • Mavi, siyah, kırmızı, sarı yeşil renk kullanılmıştır.	• İki erkek • Kucağındaki bebeğiyle anne • Kız çocuğu	• Tel örgüler • Çitler • Türkiye Bayrağı • Askeri araç • Ağaçlar • Sıra dağlar ve otlar	-	-

Ö.4.

Öğrenci, tanklar tarafından bombardımana uğramış bir bölgeden kaçan bir ailenin durumunun resmetmiştir. Annenin yüz ifadesinden ailesinin daha güvenli bir yerde olacağını düşünmesi ile sevindiğini fakat memleketinden ayrıldığı için üzüldüğü fark edilir. Elele olsalar da yüz ifadeleri aynı duyguları hissetmediğini yansıtır. Kız çocuğu üzgün, anne gülümse de gözü yaşlı, erkek çocuk ve baba gülümsemektedir. Arkalarında bıraktığı bölgenin üzerinde lacivert, sanki yağmur yüklü bulutlar varken, ailenin bulunduğu bölgede yemyeşil elma ağaçlarının olması daha yaşam dolu hissettirir.

Ö.4.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. İki farklı yer zemini oluşturarak geri planda olanları ayırmıştır. Çiziminde spesifik özelliklere dikkat ederek figür çizimi yaptığı görülmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Tankların bombaladığı yurtlarından kaçan birlik içinde bir aile	- Savaş alanı - Ağaçlık bölge	- Siyah hâkim renktir. - Yeşil, kırmızı, kahverengi, mor ve lacivert renkleri kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Anne - Baba - Kız çocuğu - Erkek çocuğu	- Tanklar - Tank topları - Elma ağaçları - Bulutlar	-	-

Ö.5.

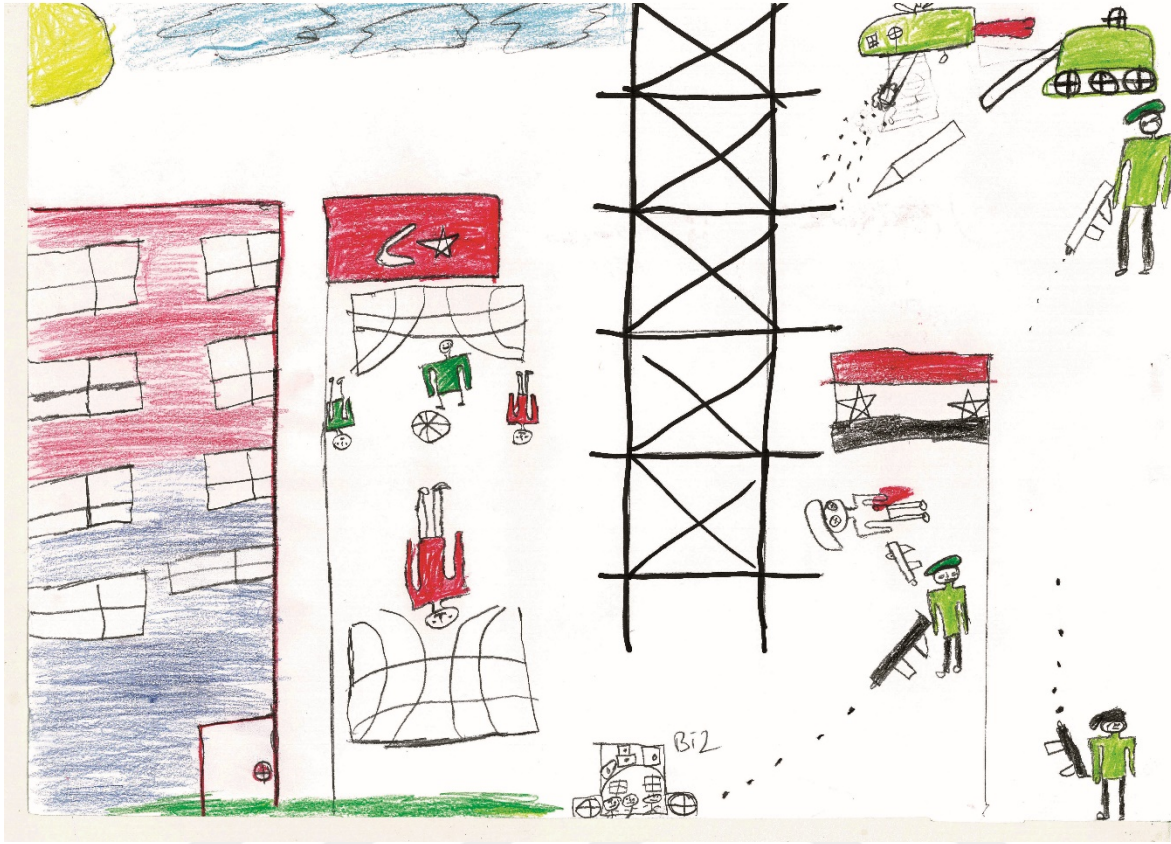

Savaşın ortaya çıkardığı yıkımın daha çok yoksulluk boyutuyla ele alındığı resimde, eşyalarını valizle değil de bir heybe ya da çuvala sırtladıkları görülür. Yol nerededir? Nereden gelmişlerdir? Bu soruların cevabını resimde yer almamaktadır. Bu durum çocuğun göç ile ortaya çıkan bilinmezlik duygusunu ve kaygısını yaşadığını hissettirir. Yeşil kıyafetli adamın yüzünde dalgın bir ifade vardır ve tepesindeki kuşların geriye doğru uçuyor oluşu karasızlığını ifade ediyor gibidir. Mavi kıyafetli olan adamın yüzünde ise şaşkın ve kaygılı bir ifade vardır. Başının üstünde mavi bir bulut ve kendisiyle aynı ifadeye sahip bir güneş bulunmaktadır. Ayrıca çocuğun çizdiği kuş, bulut ve güneş şablon çizimleridir.

Ö.5'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Figür çiziminde gerçeğe uygun ve özenerek çizim yapma çabası fark edilmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Heybelerini yüklenmiş iki yoksul insanın göç edişi	• Yol	- Sarı renk hâkimdir. - Yeşil, kırmızı, pembe ve lacivert renkleri kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			İki erkek	- Heybe - Yırtık, yamalı kıyafetler - Güneş - Bulutlar	Uçuşan kuşlar	-

Ö.6.

Öğrenci resminde hem Suriye'deki hayatını hem de Türkiye'deki hayatını resmetmiştir. Sınırın Suriye tarafından savaş ve ölümden arabayla kaçıp, sınırı geçerek Türkiye'ye gelişlerini çizmiştir. Türkiye'de mutlu bir şekilde futbol oynadıklarını, burada huzurlu ve savaştan uzakta olduğunu vurgulamak istemiştir. Bu bağlamda sınırın sadece ülkelerin topraklarını ayıran terminolojik bir unsur olmaktan ziyade ölüm ve hayatta kalma arasındaki çizgi olarak da algıladığı düşünülebilir. İki ülke arasındaki farkı, yaşantıdaki değişimi çarpıcı bir şekilde anlatmıştır. Çocuğun gözünde Türkiye'de ona sunulan hayat savaş değil oyun alanı ve eğitim hakkıdır. Duygularını ve yaşadıklarını yansıtmakta başarılıdır.

Ö.6. tarafından çizilen bu çalışma tamamlanmış bir resimdir. Öğrencinin resmi yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Kuşbakışı çizim hâkimdir. Resmin birçok yerinde düzleme yapılmıştır. Çizdiği arabanın içini gösteren öğrencinin çizimi şema öncesi döneme ait röntgen resim denilen görünmeyen gerçeği yansıtmama özelliği taşımaktadır. Figür çizimi tek tiptir. Düşman askerlerinin hepsi aynı tiptir. Futbol oynayan çocukları birbirinden ayıran tek şey forma rengidir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşta ailesiyle kaçan bir çocuğun, iki ülke arasındaki sınırı yaşantı olarak da ayırması	- Tel örgülerle ayrılmış Türkiye-Suriye Sınırı - Okul bahçesi - Savaş alanı	- Kahverengi hâkim renktir. - Mavi, siyah, kırmızı, sarı yeşil renk kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Top oynayan dört çocuk - Üç silahlı düşman askeri - Bir ölü asker - Araba içinde üç insan	- Tel örgüler - Suriye ve Türkiye bayrağı - Güneş - Bulut - Kale ve Top - Araba - Bavullar - Savaş helikopteri - Mermi - Tank - Tüfekler - Kan	-	-

Ö.7.

Öğrenci resmin üst kısmında yazan “Allah’ım bu yorgunluk neden bizim başımıza geldi?” cümlesiyle üzümlüğünü dile getirmiştir. Heybelerini yüklenmiş iki adamın arkalarında Suriye bayrağını bıraktığı görülür. Bu imge aslında geride bıraktığı ülkesini sembolize etmektedir. Öndeki adamın yüz ifadesi üzgün ve öfkeliyken arkadaki adamın ise yorgun ve üzgün olduğu görülmektedir. Gökyüzünün yağmurlu oluşu aslında iki adamın gözyaşlarını da temsil etmektedir. Göç olayının farklı bir yönüne değinmiştir ve yaşananları bir sitemle, yorgunluk olarak tanımlayarak dile getirmiştir.

Ö.7.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Yan profilden figür çizen öğrencinin oldukça başarılı figür çizimi yaptığı fark edilmektedir. Kompozisyon oluşturmakta başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Heybelerini yüklenmiş iki adamın arkalarında ülkelerini bırakarak yaptıkları göç	Başı ve sonu belli olmayan bir yol	- Mavi renk hâkimdir; fakat mavi rengi yağmur altına ıslanarak giden insanlar çizilmesiyle hüznü bir anlatıma dönüştürmüştür. - Siyah, kırmızı, yeşil, beyaz ve kahverengi kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			İki erkek	- İki heybe - Suriye bayrağı - Yağmur - Bulutlar	-	Bulutların altına "Allah'ım bu yorgunluk neden bizim başımıza geldi?" yazılmıştır.

Ö.8

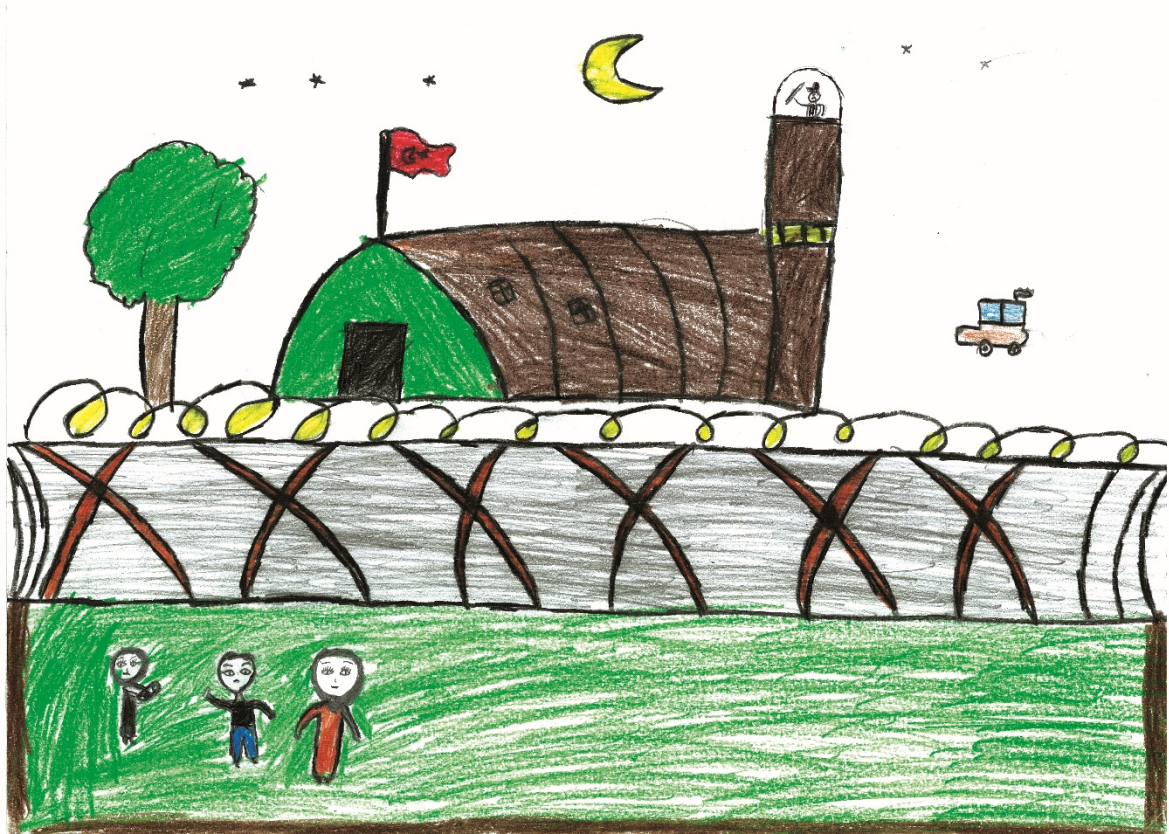

Ö.8. sınır kapısından geçişi esnasındaki gördüğü manzarayı resmetmiştir. Öğrenci tel örgülerle çevrili, büyük bir sınır kapısı çizmiştir ve bu kapı iki gözetleme kulesi, tank ve silahlı askerler tarafından korunmaktadır. Çocuğun gözünden bakınca sınırı geçmenin ne kadar zor olduğu kapının büyüklüğünden ve korunmasından da anlaşılmaktadır. Sınırdaki tel örgülerin üzerinde ise Suriye Bayrağı taşıyan bir savaş helikopteri vardır. Bu durum, sınırın diğer tarafında tehlikenin devam ettiğinin sinyallerini verir. Sınırın Türkiye tarafındaki askerlerin silahlı oluşu bir korunma hissinin varlığına işaret etmektedir.

Ö.8.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Uzak-yakın ilişkisi kurabilen öğrenci resim kompozisyonu oluşturabilmektedir. Gözetleme kulesinin içindeki bir askerin tüm vücudunu görmek mümkün değilken öğrenci şeffaf, saydam resim özelliği gösteren bir çizim yapmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Türkiye sınırının tasviri	• Sınır bölgesi	• Kahverengi ve siyah hâkimdir. • Karamsarlık hissi veren renkler kullanılmıştır. • Siyah, kahverengi, mavi, sarı ve kırmızı kullanılmıştır.	İnsan • İki asker • Gözetleme kulesinde nöbetçi iki asker	Nesne • Savaş helikopteri • Tank • Türk bayrağı • Sınır kapısı • Gözetleme kuleleri • Dağlar • Tel örgüler	Hayvan -	Yazı -

Ö.9.

Öğrencinin, sınırdaki mülteci kampına ulaşmaya çalışan babasız bir aileyi resmettiği görülür. Resimde çizdiği ay ve yıldızlardan gece olduğu anlaşılmaktadır. Devriye aracı kamp etrafında gezmektedir. Bu da sınırı gece illegal yollardan geçmek istedikleri fikrini doğurur. Anne figürü mutlu görünmektedir. Savaşsız bir hayata çocuklarıyla ulaşmak istediği düşünülebilir.

Ö.9.'un resmi tamamlanmamış bir çalışmadır. Süresi yetmediği için gökyüzünü boyayamadığını belirtmiştir. İçinde bulunduğu yaş dönemine uygun bir çalışma sayılabilir fakat resmi tamamlayamamış olduğundan net bir yorum yapılamamaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Türkiye sınırını geçerek mülteci kampına ulaşmaya çalışan aile	- Sınır bölgesi - Mülteci kamp alanı	- Kahverengi ve yeşil hâkimdir. - Siyah, kahverengi, mavi, sarı ve kırmızı kullanılmıştır.	İnsan - Anne - Erkek çocuk - Kız çocuk - Gözetleme kulesinde nöbetçi asker	Nesne - Türk bayrağı - Sınır kapısı - Gözetleme kulesi - Ay ve yıldızlar - Ağaç - Tel örgüler - Kamp çadırı - Devriye aracı - Oyuncak bebek	Hayvan	Yazı
					-	-

Ö.10.

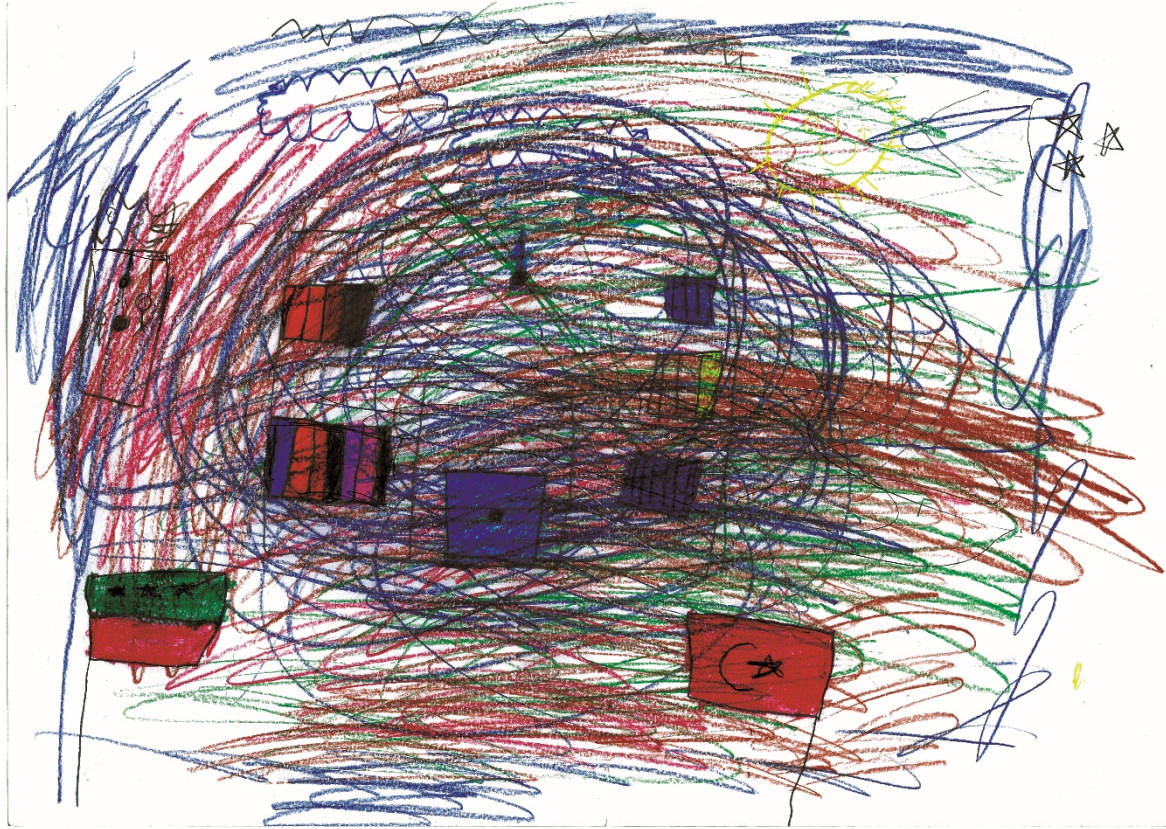
Öğrenci, sınırı illegal yollarla ırmaktan yüzerek geçmeyi düşünen bir kız çocuğunun düşman askerinden kaçmak için çam ağacının arkasına saklanması ve yakalanmasını resmetmiştir. Kızın korku ve gözyaşları içindeki yüz ifadesine nazaran askerin gülümsüyor olduğu fark edilir. Çocuk, düşman askerinin ona zarar vermektan mutlu olduğunu düşünmektedir. Kız çocuğunun ellerini kaldırışı, teslimiyetini anlatır. Öğrenci kendi ailesinden bazı fertlerin nehri yüzerek Türkiye'ye geçmek istediğini ve göç deyince aklına bu olayın geldiğini anlatır.

Ö.10.'un resim tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur fakat düşman askeri yanında duran tanktan büyük

resmedilmiştir. Çocuklar anlatmak, vurgulamak istediği obje veya figürleri dikkat çekmek için daha büyük çizebilmektedirler. Şematik döneme ait bir özelliktir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Sınırı geçmeye çalışan kız çocuğunun düşman askeri tarafından yakalanışı	• Sınır bölgesi	• Hâkim renk yoktur. • Sınırın rengi bastırılarak, koyu bir şekilde kahverengiye boyanmıştır. Resminde vurgulamak istediği yerdir. • Yeşil, kahverengi, siyah, kırmızı, pembe ve lacivert renkleri kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Kız çocuğu • Düşman askeri	• Sınır çitleri • Savaş helikopteri • Suriye bayrağı • Ağaçlar • Güneş • Sıradağlar • Irmak • Silah • Tank	• Uçuşan kuşlar	-

Ö.11.

Öğrenci, alt fonu lacivert ağırlıklı farklı renklerle karmakarışık boyamıştır. Geceyi ifade ettiğini sözel olarak anlatmıştır. Yıldızlar, bulut ve güneş çizmesi tezat bir durumdur. Dünyası tepe taklak olmuş gibidir. Farklı renklerde bayraklar çizen öğrenci kaos içindedir. Boyama şeklinden büyük bir öfkeyi barındırdığı anlaşılmaktadır. Farklı bayraklar çizen öğrencinin; başka ülkelerin el birliği ile Suriye’yi mahvettiğini, savaşa sürüklediğini anlattığı ve düşündüğü hissedilir. Suriye bayrağına dönük olarak Türkiye bayrağı çizen öğrenci diğer

lkeleri bir daire içinde karalamışken bu iki ülkeyi o girdaptan çıkarmıştır. Türkiye’yi dost ülke olarak düşündüğü anlaşılmaktadır. Tüm bu bayrakların, renk karmaşasının içinde silik bir darağacı çizmiş ve üzerinde asılmış iki çöp adam yapmıştır. lkesindeki lmleri anlatmış gibidir. Sanki hangi ülkeye, nereye gideceğini bilemeyen, kafası karışmış, öfkeli bir ocuk resmidir. lkeler, kültürler arasında kalışını (sıkışmışlığı) vurgulamıştır. Mekân belirsizdir. Zaten ocuk için g konusu da mekânın belirsizliği üzerinedir. Resimde savaşın gerek fiziksel gerekse de psikolojik ortamının yansıtıldığı anlaşılmaktadır. Öğrencinin aidiyet ile ilgili sorunlar yaşadığı düşünülmektedir.

.10’un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. p adam çizimi şema öncesi dönemin özelliklerindendir. Oluşturduğu kompozisyon oldukça karışık, bilinçli karalama çizgilerden oluşmaktadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
G ile doğan aidiyetsizlik	-	• Lacivert hâkim renktir • Yeşil, kahverengi, Siyah, kırmızı, pembe ve lacivert kullanılmıştır - Renkleri karalama gibi kullanılmıştır.	İnsan • Asılmış iki insan • Bir insan(p adam çizimi, cinsiyetsiz)	Nesne • Bulutlar • Güneş • Bayraklar • Darağacı	Hayvan -	Yazı -

.12.

Öğrencinin çizdiği resimde bombardımana uğramış bir köy vardır. Evlerinin önünde ekilmiş bahçeler, su kuyuları vardır sanki her şey olağan seyrinde giderken ani bir baskın yaşamışlardır. Bir evin yıkılmasını, evi tepe taklak yaparak çizmesi çarpıcı bir yorumdur. Siperlerin üstünden doğrultulmuş silahlara rağmen bir erkek çocuğu annesinin elini tutmuş sanki oradan uzaklaşıyordur. Fakat anne figürünün kıyafetinden ve ayaklarının olmayışından onun bir hayalet olduğunu anlıyoruz. Annesini kaybetmiş ama ondan vazgeçememiş bir çocuğun travmatik durumu hissedilir. Tüm bu siyahlığın, kahverenginin içinde göze çarpan pembe bir kıyafet içinde saçını iki yandan bağlamış, elinde oyuncacı olan, gözü yaşlı kız çocuğudur. Resme göre en canlı renk burada kullanılmıştır. Diğer iki insan figürünün arkası dönükken bu kız çocuğu resme bakanın gözlerine bakıyor gibidir. Anne figüründe olduğu gibi kız çocuğunun da ayakları çizilmemiştir. Hayalet olarak resmedilmiştir. Savaşta çocuklarında öldüğüne dikkat çekmiştir.

Gökyüzünü siyah ve laciverte boyaması geceyi ve karamsarlığı çağırıştırır. Aynı zamanda baskına uğradıkları fikrini de güçlendirir. Arkada küçülüp batan bir güneş çizmiştir. Uzaklara bir kuyu çizmiş ve etrafına uçuşan orayı terk eden kuşlar eklemiştir. Öğrenci köylerinin saldırıya uğradığını, su kuyularına bile ulaşamadıklarını, ailesinin bazı üyelerini kaybettiğini ve oradan kaçıp göç ettiklerini resmini çizerken sözel olarak anlatmıştır.

Ö.12.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygun figür çizimleri ve kompozisyon oluşturmaktadır. Yıkılmış evin içini resmeden öğrencinin çizimi şeffaf, saydam resim özelliği göstermektedir ayrıca çizdiği siperlerde, tarla da düzleme yapmıştır. Kuş bakışı çizim hâkimdir. Gelişim döneminden geride özellikler de göstermektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Yaşadığı köyün yok edilişine tanık olmuş bir çocuğun kaybettiklerini de yanında götürme isteği	Bombalanan köy yeri	- Siyah ve kahverengi hâkim renktir - Yeşil, kahverengi, siyah, turuncu, pembe ve lacivert kullanılmıştır.	- Erkek çocuğu ve annesinin ruhu - Bir kız çocuğunun ruhu	- Oyuncak bebek - Savaş helikopteri ve bombalar - Siper - Tüfekler - Yıkık evler - Su kuyusu - Su varili	Uçuşan kuşlar	-

Ö.13.

Öğrenci, resminde iki sınır arasını yüzerek geçmeye çalışan bir kız çocuğunu çizmiştir. Sınırın aşılmasından sonra yeni evlerine arabayla gittiklerini resmetmiştir. Yeni evini özenle çizen öğrenci evin bacasından kalpler çıkararak evin içinde mutlu, sevgi dolu bir ortam olduğunu anlatmak istemiştir. Evine giden yolda elma ağacı ve güller vardır. Bu da onun yeni hayatında mutlu olduğunu gösterir. Korku içinde yüzen çocuk, sınırı geçtikten sonra mutlu bir hayata kavuştuğunun sinyallerini verir fakat evin alt kısmındaki yeşil alanda çizdiği iki kız çocuğu mutsuz bir ifadeye sahiptir. Hayatları yolunda gitse de eski yaşantılarının ağırlığı hala üstlerindedir.

Ö.13 ‘ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Kâğıdın kullanımı, renklendirme ve kompozisyon olarak başarılı bir çalışmadır fakat çizilen yol çizgisinde düzleme yapılmıştır. Yolun üzerindeki araç olması gerekenden küçük resmedilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Sınırı zorlukla geçmiş bir kız çocuğunun yeni evine gidişi	- Yol - Sınır bölgesi	- Mavi ve yeşil renkler hâkimdir. - Mavi, yeşil, sarı, kahverengi, pembe ve kırmızı kullanılmıştır	İnsan - Mutsuz iki kız çocuğu - Yüzerek sınırı geçmek isteyen kız çocuğu	Nesne - Elma ağacı - Araba - Sınır - Çiçekler - Bulutlar	Hayvan -	Yazı -

Ö.14.

Öğrenci, resimde bir yandan ormanı kullanarak kaçak yollarla başka bir ülkeye geçmeye çalışan korkmuş insanları, diğer yandan arabasıyla güvenli yoldan sınırı geçen bir aileyi çizmiştir. Sınırdaki askerlerin fenerlerle kaçak geçiş yapanları aradığı ellerindeki fenerden anlaşılmaktadır. Bir askerin, aracı “Dur” komutuyla durdurması kaçak geçiş tespiti yaptığı ancak arabanın içindekilerin gülümsüyor oluşu legal yollarla sınırı geçtiklerini gösterir. Sınırın üst kısmında ormanlık alan vardır. Bu ormanın içinden iki anne kızlarıyla illegal yollarla sınırı geçmeyi denemektedir. Yüzlerindeki üzgün ifade korkularını ve çektikleri zorlukları anlatmaktadır.

Ö.14.’ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Kompozisyon kurmada, kâğıdı kullanmakta ve renklendirmek de başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Sınırı illegal yollarla geçmeye çalışan babasız iki aile	- Ormanlık alan - Sınır bölgesi	- Yeşil renk hâkimdir. - Yeşil, kahverengi, siyah, pembe, sarı, turuncu kullanılmıştır.	İnsan - İki anne - İki kız çocuğu - Araç içinde bir kadın ve bir erkek çocuğu	Nesne - Sınır çitleri - Ağaçlar - Valiz - Araba - Fener	Hayvan Uçan kuşlar	Yazı Sınırdaki askerin konuşma balonunda “Dur” yazmaktadır.

Ö.15.

Öğrenci resmin alt tarafına düşman tarafından öldürülen bir aileyi, üst tarafına ise güneşi de yanına alarak yeni evine giden bir aile çizmiştir. Suriye’den Türkiye’ye geçerken tank tarafından öldürülen insanları resmetmiştir. Üç aşamalı bir resim olarak kabul edebiliriz. İki ülke arasındaki hayatı karşılaştırmıştır. Öğrenci, çok fazla ölüm gördükten sonra göç ettiklerini, Türkiye’de güzel bir hayatı olduğunu kalsalardı öleceklerini sözel olarak ifade etmiştir. Göçün hayatta kalabilmek için bir zorunluluk hâlini almıştır.

Ö.15.’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Tank tarafından vurulan iki insan figürünü düzleme yaparak çizen öğrenci uzak yakın ilişkisine göre ön taraftaki insanları gerideki insanlardan küçük çizmiştir. Güneş ve aile aynı düzlemde resmedilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği								
Suriye’deki savaştan kaçan dört kişilik bir ailenin iki ülkeyi kıyaslaması	- Evlerinin olduğu alan - Saldırıya uğradıkları alan	Yeşil, siyah, pembe, sarı, turuncu, kırmızı, mor kullanılmıştır.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>İnsan</th><th>Nesne</th><th>Hayvan</th><th>Yazı</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> - Baba - Anne - Kız çocuğu - Erkek çocuğu - Tankın vurduğu iki erkek - Düşman askeri - Yaralı anne, baba, kız ve erkek çocuk </td><td> - Top atan tank - Bulut - Güneş - Kurşun - Silah - Kan </td><td>-</td><td>-</td></tr> </tbody> </table>	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı	- Baba - Anne - Kız çocuğu - Erkek çocuğu - Tankın vurduğu iki erkek - Düşman askeri - Yaralı anne, baba, kız ve erkek çocuk	- Top atan tank - Bulut - Güneş - Kurşun - Silah - Kan	-	-
İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı								
- Baba - Anne - Kız çocuğu - Erkek çocuğu - Tankın vurduğu iki erkek - Düşman askeri - Yaralı anne, baba, kız ve erkek çocuk	- Top atan tank - Bulut - Güneş - Kurşun - Silah - Kan	-	-								

Ö.16.

Öğrenci, sınırın Türkiye tarafına yüzerek geçen bir aileyi çizmiştir. İki kardeş yüzerek sınırın karşısına geçmiş, üçüncüsü ise geçerken düşman askeri tarafından vurulmuştur. Sınırı geçememiştir. Düşman askerinin yüzündeki mutlu ifadeden düşmanın onlara acı çektirmekten, onları öldürmekten mutlu olduğunu anlatmak istemiştir. Karada olan iki erkek çocuğunun elleri havadadır. “Eyyvah!” der gibi bir vücut ifadesine sahiptir. Vurulan çocuk ise acı içinde bağıryor gibidir. Sınırı geçmenin zorluğu anlatılmıştır. Yeni bir hayat için büyük bir mücadeleden ve düşmandan kaçarak geldiklerini anlatmıştır.

Ö.16.’nın resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Mekân oluşturmada zorluk yaşayan öğrenci süreyi yetiştirme sıkıntısı yaşadığını belirtmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Sınırı yüzerek geçmeye çalışan ailenin, fertlerinden birini kaybetmesi	• Sınır bölgesi	• Mavi renk hâkimdir. • Yeşil, kahverengi, mavi, sarı, kullanılmıştır	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• İki erkek çocuğu • Vurulmuş çocuk • Düşman askeri	• Güneş • Ağaçlar • Bulutlar • Sınır • Silah	-	-

Ö.17.

Öğrenci resmin üst kısmına kocaman üzgün bir güneş çizmiştir. Yaşananlara güneşin bile üzgün oluşu çocuğun ne kadar büyük bir üzüntü duyduğunu gösterir. Arabası olanlar eşyalarını yükleyip kaçtıklarını, arabasız olanların ise ellerinde eşyalarıyla, çocuklarıyla savaşın ortasında kaldıklarını resmetmiştir. Çizdiği tüm insanlar; mutsuz, üzgün, bazıları ise ağlamaktadır. Bir savaş helikopteri yaşam alanlarını bombalayarak üstlerine doğru gelmektedir. İnsanların üzerinde ise füze şeklinde Suriye bayrağı vardır. Göç etmek, resme bakınca hayatta kalmakla eş değer anlama gelmektedir.

Ö.17.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Şematik dönem ve şema öncesi dönemin izlerini taşımaktadır. Resimsel gelişimi geriden gelmektedir. Figür çizimlerinde ne cinsiyet ayrımı ne de spesifik farklılıklar resmedilmiştir. Figürler çöp adam olarak çizilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaştan eşyalarıyla kaçmaya çalışan insanlar	- Yol - Savaş alanı	Yeşil, kahverengi, siyah, sarı, mavi, mor kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Dokuz tane çöp adam - Bir tane elinde bebeği olan çöp adam - Bir tane çocuk çöp adam çizimi	- Ağaçlar - Güneş - Taşıtlar - Valizler - Çuval ve heybeler - Savaş uçağı ve bombalar - Oyuncak bebek	-	-

Ö.18.

Öğrenci, bir nehir tarafından ayrılmış sınır çizmiştir. Resmin üst kısmında sıra dağlar ve güneş vardır. Güneşin hemen altına büyük harflerle Türkiye yazmıştır. Türkiye’yi aydınlık ve huzurlu gördüğünü anlatmıştır. Türk bayrağı ve Türk askeri çizmiştir. Sınırın alt kısmında ise Suriye bayrağı ve hemen bayrağın yanına vurulmuş kanlar içinde kız çocuğu resmetmiştir. Türkiye ile Suriye arasındaki farkı göstermek istediğini düşündürmüştür. Suriye’de çocukların öldüğüne dikkat çekmek istemektedir.

Ö18’in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Kâğıt kullanımı, kompozisyon oluşturması başarılı olan öğrenci renk kullanımında özgüvensiz davranmıştır. Suriye tarafında vurulmuş kız çocuğu düzleme yapılarak çizilmiştir. Bu özellik şema öncesi döneme aittir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sınırı geçmek	Sınır bölgesi	- Resmin hâkim rengi yoktur. - Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, pembe ve siyah kullanılmıştır.	- Asker - Yaralanmış kız çocuğu	- Sınır - Silah - Suriye bayrağı - Türkiye bayrağı - Sıra dağlar - Nehir - Güneş - Kurşun - Kan	-	Sınırın bir tarafına “Türkiye”, diğer tarafına ise “Suriye” yazılmıştır.

Ö.19.

Öğrenci, resminde ailesiyle yaşadığı doğup büyüdüğü şehir olan Halep'in düşman askerlerince basılıp işgal edildiğini ve insanların nasıl yaşam yerlerinden atılıp katledildiğini (öldürüldüğünü) anlatmıştır. Askerler resimde helikopterlerle köylerine füze atmaktadır. Diğer helikopterlerden inen askerlerin bellerindeki silahlara dikkat çekmektedir. Koşarak kaçmaya çalışırken ölen insanlar, evlerinde gündelik yaşamını sürdürürken baskına uğrayıp ölen insanlar çizilmiştir fakat insanları çöp adam şeklinde çizdiği için kadın erkek ayrımı yapılamamaktadır.

Öğrencinin sözel ifadesinde; soldaki mavi yapı gözetleme kulesidir. Oradaki askerler düşmanın gelişini haber veriyor fakat düşman engellenemiyor. Tüm bunlardan sonra hayatta kalanlar sınıra yöneliyor. Sağda, yukarıda bulunan çitler sınırı temsil ediyor. Sınırdan kaçak geçmeye çalışan insanlar çizmiştir. Bu insanların bazıları tel örgüler yüzünden kanlar içinde kalıyor. Sınırın hemen altına öğrenci Arapça olarak; "Suriye'nin Allah'ını ve halkını öperim" yazmıştır. Bu yazıdan öğrencinin memleketini özlediğini, yaşanan acılardan dolayı üzgün olduğunu anlaşılmaktadır. Resmin üst kısmındaki Arapça yazıda ise duygularını ve çizemediklerini belirttiği görülür. Türkiye'de kendisini yalnız hissetmekte Halep'te vatanında bir bütün, bir halk gibi yaşadığını düşünmektedir. "Suriye'de kardeş gibiydik,

Türkiye’de olamadık” sözlerinden de anlaşıldığı üzere Türkiye’ye tam bir aidiyet geliştirememiştir. Yoğun bir vatan özlemi çekmektedir.

Öğrenci resmin arka yüzüne, Türkçe bir not yazmıştır. Anlatmak istediklerinin yoğunluğunu yaşayan öğrenci kendi ailesinin sınırı geçişindeki trajik hikâyesini anlatmıştır. “Bazıları motorla kaçtı, bazıları ise yayan. Arabaları olmayanların hepsi öldü. Annemin anlattığına göre benim bir abim varmış, küçük olduğum için hatırlayamıyormuşum ve orada ölmüş. Arabamız olmadığı için motosikletimizle sınıra gitmeye çalışmışız fakat sığamamışız. Annem ve babam siz gidin biz sonra geleceğiz demişler. Türkiye’ye gelirken yolda bombalar düşmüş ve teyzem ölmüş.” Tüm yaşadıklarını, hatta hatırlamadıklarını bile anlatmaya çalışmıştır. Öğrenci parçalanmış, çok fazla kayıp vermiş bir ailenin çocuğudur. Duydukları ve yaşadıklarının ağırlığını resminde ve yazdıklarında hissetmemek mümkün değildir.

Ö.19.’un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Yaşına uygun çizimler yapılmamıştır. İnsan ve mekân figürleri yaşının altındadır. Evlerin, helikopterlerin içini, yani görünmeyen gerçeği çizen öğrenci saydam resimler oluşturmaktadır. Perspektif kullanamayan öğrenci sınır tellerinin çiziminde düzleme yapmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Baskından kaçan bir köy halkının göç etmeye çalışması	• Sınır bölgesi • Halep’teki köyleri	• Resimde, sarı hâkim renktir. • Sarı, yeşil, mavi, kırmızı, turuncu, pembe kullanılmıştır	• Düşman askerleri • Yaralı insanlar • Ölmüş insanlar • Kaçıp kurtulmaya çalışan insanlar • Köy halkı • Evlerine baskın yapan askerler • Tel örgülerin yaraladığı insanlar	• Sınır • Tel örgüler • Savaş helikopterleri • Gözetleme kulesi • Silahlar • Güneş • Kan	-	• Resmin üst kısmındaki Arapça yazıda “Halep bombalandıktan sonra insanların bazıları öldü, bazıları da kaçabildi, bundan sonra Türkiye’ye sığındık. Suriye’de kardeş gibiydik ama Türkiye’de olamadık” yazmaktadır • Alt kısımdaki Arapça yazıda ise “Suriye’nin Allah’ını ve halkını öperim” yazmaktadır.

Ö.20.

Öğrenci resimde, kurak olan bir yerden sınır boyunca yürüyüp göç eden insanlar çizmiştir. Göçe başlanılan yerde Suriye Bayrağı, sınırın sonunda ulaşılan yerde Türkiye Bayrağı vardır. Suriye’den Türkiye’ye göç eden adamın yüzünde gülümseme vardır. Sınır geçişini tamamlamış olanın yüzünde ise mutsuz bir ifade vardır. Gökyüzüne büyük bir gökkuşağı çizmiştir ve gökkuşağının üstüne dağlar, ağaçlar eklemiştir. Çocuk için umudu, güzel günleri temsil ettiği anlaşılmaktadır. Sınır boyunu uzun bir yol olarak çizen öğrenci mesafenin çokluğunu, büyüklüğünü anlatmak istemiştir ve belki de sınırı geçen adamın yüzündeki mutsuz ifade yorgunluktandır. Yaşadığı olumsuzlukların, ülkesine duyduğu özlemin de etkisi olması muhtemeldir. Geçtikleri çorak alanın aksine sınırın üstü yeşillik ve gökkuşağıdır. Çocuğun gözünde Türkiye yaşam dolu ve yeşildir.

Ö.20’nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Bazı yerlerde insan figürü çöp adam şeklinde ve yaşının altında bir düzeyde resmedilmiştir. Kompozisyon, şekil-zemin ilişkisi kurmakta zorlandığı görülmektedir. Şematik dönemde çocuklar genellikle keskin bir yer çizgisi oluştururlar. Ö.20.’de aynı şekilde yer çizgisi çizmiş fakat birden fazla mekân eklemek istemesiyle kompozisyon kurma da sıkıntı yaşamıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Suriye'den Türkiye'ye uzun bir yol yürüterek göç eden insanlar	- Sınır bölgesi - Kurak yol - Köy	Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, mor, turuncu, pembe ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Göç eden insanlar - Yerleşim yerinde iki insan	- Sınır - Suriye bayrağı - Türkiye bayrağı - Araba - Güneş - Ağaçlar - Gökkuşağı	-	-

Ö.21.

Öğrenci resminde, savaş uçağı ve savaş helikopteri tarafından bombalanan yerleşim yerlerini hızla terk eden insanlar çizmiştir. Savaşın etkilenen insanların ruh hallerini, yaşadıkları acıyı fazlasıyla aktarmıştır. Yıkık evlerden eşyaları imece usulü çıkaran çocuklara bakınca bunun bir baskın olduğunu ve hızla kaçmakta olduklarını anlarız. Aracın kasasında dört kişilik babasız bir aile vardır. Anne gözyaşları içinde, kasada gözleri kapalı yatan oğlunun yarasını tutmaktadır. Yine aynı şekilde yatan ölmüş bir kız çocuğu vardır. Bunları gören küçük erkek çocuğu ağlamaktadır. Aracın yönü Türkiye bayrağının olduğu tarafa dönüktür. Türkiye'yi temsil eden yerde sağlam yeşil bir ev vardır. Öğrenci savaşın olmadığını anlatmak istemiştir. Savaşın ağır kayıplarını anlatan öğrenci, göç etmeyi savaştan kaçış olarak gördüğünü hissettirmiştir.

Ö.21'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Figür çizmek de, kompozisyon oluşturmak da kâğıt ve renk kullanımında oldukça başarılıdır. Aracın kasa kısmını çizerken içindeki olayı yansıtmaya kaygısı duyan öğrenci kuşbakışı bir çizime gitmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaştan kaçıp Türkiye'ye göç eden insanlar, aileler	- Saldırıya uğramış yerleşim yeri - Yol - Türkiye bayrağından anlaşılan yeni yerleşim yeri	- Resmin hâkim rengi mavidir. - Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, pembe ve siyah kullanılmıştır.	- İnsan - Eşya, bavul taşıyan üç erkek çocuğu - Kundakta bebeğini tutan anne - Gözü yaşlı anne - Yaralı erkek çocuğu - Yaralanmış kız çocuğu - Ağlayan erkek çocuğu	Nesne	Hayvan	Yazı
			- Savaş uçağı - Savaş helikopteri - Bavullar - Türkiye bayrağı - Araç	-	-	-

Ö.22.

Resimde düşman askeri ve uçağı tarafından yakılmış evler vardır. Alevlerin ve duman bulutlarının arasında kalan insanlara ateş eden düşman askerlerini çizmiştir. Yangından ve savaş alanından çocuklarını kaçırmaya çalışan ebeveynlerin yüzündeki ifadeden çektikleri acı, üzüntü ve korku öğrencinin çizimine yansımıştır. Olay yerine gelen ambulans; yaralıların iyileşmesini istediğini, yardım eden birilerinin olmasını istediğini gösterir. Resmin üst kısmında öğrenci kendi göç ediş tarihini ve Türkiye'ye gelişlerini yazmıştır.

Suriye’den bahsederken “orada her gün her zaman savaş varmış” demesi vatanını hala kanla, bombayla, savaşla hatırladığını göstermektedir.

Ö.22.’nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resminde, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygun insan figürleri resmedilmemiştir. Çöp adamlar şeklinde ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin yapılan resimde mekân çizimi başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği	Nesne	Hayvan	Yazı
Savaş ortamının doğurduğu kaos	Savaş alanı	• Resmin hâkim rengi siyahtır. • Mavi, siyah, yeşil, kırmızı, sarı kullanılmıştır.	İnsan • Düşman askerleri • Yaralı insanlar • Ambulans şoförü • Askeri araç kullanan asker • Erkek çocuğu ile kaçan baba • Kız çocuğu ile kaçan anne	• Silahlar • Savaş tankı • Savaş aracı • Ambulans • Savaş uçağı • Alev almış evler • Bulutlar	-	• Gökyüzüne “Biz 20.08.2015 tarihinde Türkiye’ye geldik. Suriye’de savaş varmış. Ben ve ailem geldik. Her gün, her zaman Suriye’de savaş varmış” yazmıştır.

Ö.23.

Öğrenci, göç denilince sadece aklına büyük bir kapı geldiğini sözel olarak ifade etmiştir. Kahverengi, uzun parmaklıklardan oluşan dışa doğru açılmış mavi üç penceresi olan bir kapı çizmiştir. Kapının girişine Suriye Bayrağı asılmıştır. Bu kapının arkası çocuk için bir

muamma, bir sır gibidir. Sanki bir kapıdan geçince her şeyin değişeceğine olan bir inancı yansıtmaktadır.

Ö.23.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Canlı renkler kullanmıştır. Resimde bir kapı ve parmaklıklar vardır, kapının arkasını resmetmemiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Sınırı kapısı	Sınır bölgesi	- Resmin hâkim rengi kahverengidir. - Kahverengi, siyah, mavi, sarı, yeşil ve beyaz kullanılmıştır.	-	- Sınır kapısı - Suriye Bayrağı - Güneş - Bulutlar	-	-

Ö.24.

Öğrenci, kırmızı bir ev ve ormanlık bir alan içinde akan bir dere kenarında mutlu çocuklar ve anneler resmetmiştir. Göç denilince Suriye'yi, savaşı ya da sınırı çizmek yerine Türkiye'de mutlu bir hayat çizmiştir. Fakat resimde baba figürü yoktur anneler ve çocukları vardır. Bu unsur dışında olumsuz hiçbir imgeye rastlanmamıştır. Belki de yaşanan olumsuzlukları, üzüntüleri görmezden geliyor olabilir ya da göç çocuk için olumlu bir olaydır. Güneş, bulutlar, akan dere ve orman çizerek klasik mutlu bir çocuk resmini yansıtır.

Ö.24.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygun değildir. Öğrenci derenin içindeki taşları resmederek röntgen resim özelliğini göstermektedir. Kuş bakışı çizim hâkimdir. Derenin çiziminde düzleme yapılmıştır. Çizdiği evi boyarken dekoratif olarak renklendirmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Türkiye’de mutlu ve huzurlu bir yaşam	- Ormanlık alan - Dere kenarı	- Resmin hâkim rengi mavidir. - Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, turuncu ve siyah kullanılmıştır.	İnsan - Anne ve mutlu erkek çocuğu - Anne ve mutlu iki erkek çocuğu	Nesne - Güneş - Türkiye Bayrağı - Ağaçlar - Taşlar - Dere ve geçidi - Bulutlar	Hayvan	Yazı
					-	-

Ö.25.

Öğrenci, siyah resmi ortadan ikiye bölen beyaz şeritli bir yol çizmiştir. Yolun iki kenarında da birer ağaç vardır. Dalları pembe yaprak açmış ağacın dibinde çiçekler vardır. Sanki iki ülkeyi iki ağaç olarak, yolu da sınır olarak çizmiştir. Öğrenci, her iki yakayı hemen hemen aynı, sadece sağ tarafa fazladan gül çizmiştir. Çalışmada nereye giderse gitsin bazı şeylerin aynı olduğu hissini vermiştir. Tek kalmış ağaçlar yalnızlığı çağrıştırmaktadır.

Ö.25.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Öğrenci yolu çizerken düzleme yapmıştır. Ağaç çiziminde yapısalcı tip hâkimdir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
İki ülkenin bir yolla ayrılması	Yolun ayırdığı iki alan	- Resmin hâkim renk siyahtır. - Kahverengi, siyah, mavi, yeşil, pembe ve sarı kullanılmıştır.	-	- Gökyüzü - İki ağaç - Çiçekler	-	-

Ö.26.

Öğrenci, kurak bir alandan yürüyerek sınıra gelmiş bir aileyi resmetmiştir. Ailenin tüm fertleri bir şeyler yüklenmiştir. Anne figürü iki elinde heybeler taşımakta, baba ve erkek çocuk figürü ise başlarının üstünde taşıdığı yüklerle sınırdaki yırtılmış, parçalanmış kısma gitmektedir. Hiçbir figürün yüzü bize dönük değildir; tamamen sınıra odaklanmış sakince yürüyor gibidirler. Sınırdaki tellerden yırtılmış kısma yönelmeleri sınırı illegal yollarla geçmeyi düşündüklerini anlatır. Resimde sadece siyah ve kahverenginin kullanımı kasvetli, hüznü bir atmosfer oluşturmuştur. Resmin genelinde sessizlik ve hüznü hâkimdir.

Ö.26'nın resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Kompozisyon oluşturma, kâğıt kullanımı ve insan figür çizimleri başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Eşyalarını yüklenmiş, sınıra giden aile	• Sınır bölgesi	• Resmin hâkim rengi kahverengidir. • Kahverengi ve siyah kullanılmıştır. • Bu renklerin kullanımı kasvetli ve soğuk bir etki yaratmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Anne • Baba • Çocuk	• Sınır • Tel örgüler • Kuru ağaçlar • Heybeler • Çuvallar	-	-

Ö.27.

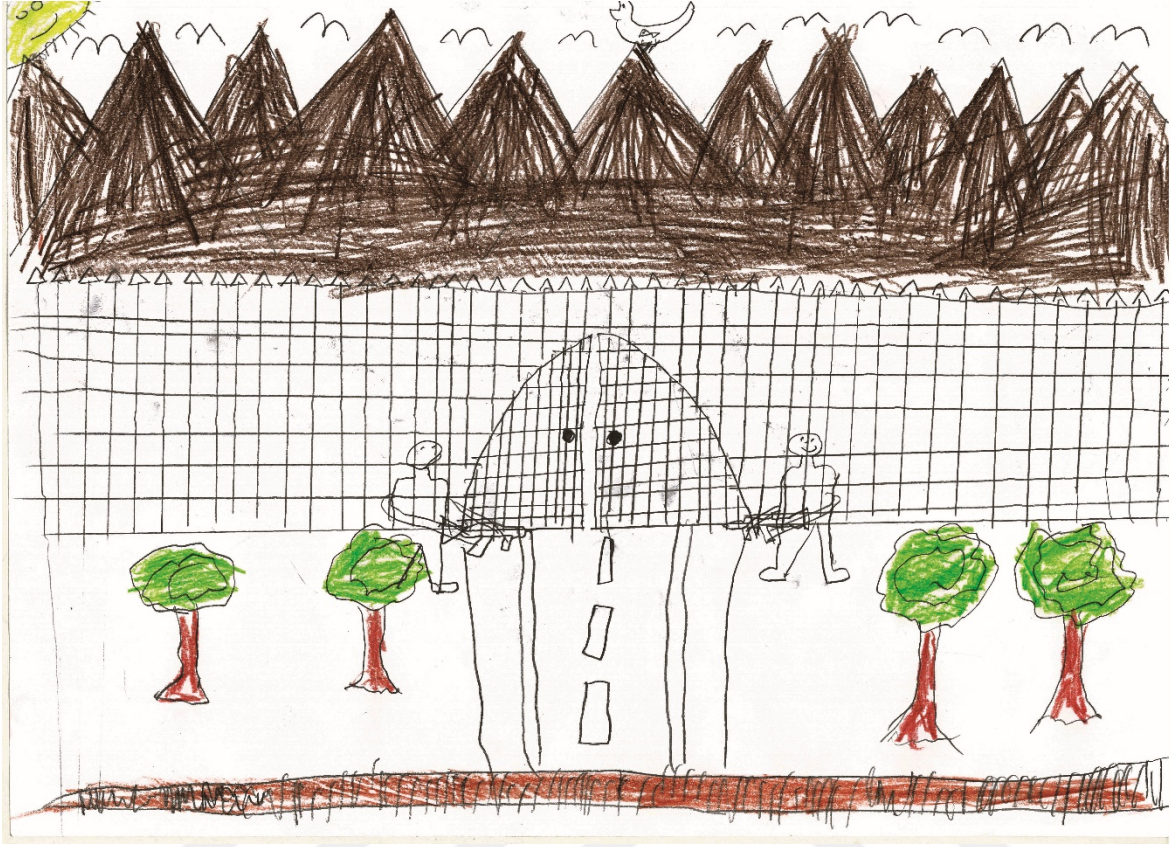
Öğrenci birbiriyle kesişen iki yol çizmiştir. Birinci yol Suriye'nin üstünden geçmektedir. Yolun üstünde ateş eden bir tank vardır. Üst kısımda ise uçak ve helikopterin ateş ettiği insanlar vardır. Düşman figürü ayırt edici özellikte değildir. Sanki iç savaş gibidir. Askeri üniforma giymiş kimse yoktur. Vuranda vurulanda aynı kıyafetlerdedir. Askeri unsur tanklardır. Türkiye'ye ait olduğunu Türk bayrağı ile kaplı çadırdan anladığımız bölgede askeri tank vardır. Korunaklı bölge gibi görünmektedir. Yolun üstünde ise boynu kesilmiş yatan bir erkek vardır. Boynundan kanlar akan erkek, gülümsüyordur. Burada vatani için ölen ve bu yüzden mutlu olan birini resmetmiştir. Yolların kesişme noktasının üstündeki alanda ise elinde silah olan mutlu bir adam tarafından vurulmuş, acı dolu bir yüz ifadesine

sahip yerde yatan bir adam çizilmiştir. Suriye tarafına ait olan alanda Suriye bayrağı ile kaplı bir çadır vardır. Öğrencinin sözel anlatımıyla anlaşılmıştır ki, bu çadır infaz yeridir. Çadırın üst kısmında sallanan ip, darağacını ifade etmektedir. İpin sol kenarında duran iki figür ise infazlarını bekleyen, başlarına bez geçirilmiş iki insandır. Çadırın dışında bunları izleyen mutlu bir adam vardır. Düşmanın acı çektiirmekten, öldürmekten keyif aldığını ifade etmek istemiştir. Resmin geneline hâkim olan siyah renk karamsarlık, resmi boyama şeklindeki hırçın ve sertlik ise resme öfke dolu bir ifade katmıştır. Ülkesindeki savaşı, ölümleri anlatmış ve Türkiye tarafındaki güvenli alana dikkat çekmiştir.

Ö.27.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. . Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemini yansıtmamaktadır. Zemin oluşturmak da zorluk çemiştir. Çizdiği Suriye çadırının içindeki insanları göstermesi şema öncesi dönem röntgen resim özelliğidir. Kuşbakışı çizim ve düzleme yapmıştır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Çatışmanın ortasında kalan sivil halkın iki ülke arasında sıkışmışlığı	- Sınır bölgesi - Çatışma alanı	- Resmin hâkim rengi siyahtır. - Kırmızı, lacivert, yeşil, mor, turuncu ve siyah kullanılmıştır.	- Boynu kesilmiş adam - Silahlı erkek - Arabanın içinden ateş açan erkek - Suriye tarafında duran çocuk - Tankın içinde ateş eden asker	- Arabalar - Savaş uçağı - Savaş helikopteri - Tanklar - Silahlar - Kan - Suriye bayrağı - Türkiye bayrağı - Sınır bölgesi - Suriye çadırı - Türkiye çadırı - Güneş - Dağlar	- Dağın üstüne konmuş kuş - Uçan kuş sürüsü	-

Ö.28.

Öğrenci, tel örgülerle kaplı bir sınır kapısı çizmiştir. Kapı aralıklıdır sanki geçiş için açılıyor gibidir. Kapıya uzanan şeritli bir yolla geçişi ifade etmiştir. Kapıyı koruyan iki asker de gülümsemektedir. Dostça bir duruşa sahiptir. Sınırın üstünde yer alan güneşin gülümsemesi yeni doğan güne umut beslediğini düşündürmektedir. Kuş sürüleri ise göç etmeyi temsil ediyor gibidir. Dağın başına konmuş kuş ise yeni bir yuva arayışını sembolize etmektedir. Aralanmış sınır kapısının ardında ne olduğu ile ilgili bir bilgi yoktur. Sadece resmin bütününe bakarak umut dolu ve iyimser bir resim olduğu söylenebilir.

Ö.28.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemini tam yansıtmamaktadır. Yol çiziminde düzleme yapılmıştır. İnsan figürleri şeffaf çizilmiş ve arkasındaki tel örgüler görünmektedir. Yer zemin çizgisi çizilmiştir.

Konu	Mekân	Renk	İmgeler			
Sınırı geçmek	Sınır bölgesi	- Resmin hâkim rengi kahverengidir. - Kahverengi, siyah, sarı ve yeşil kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			Sınır kapısını koruyan iki asker	- Sınır kapısı - Tel örgüler - Ağaçlar - Dağlar - Güneş	- Kuş sürüsü - Dağın tepesine konmuş kuş	-

Ö.29.

Öğrenci, mülteci kampına eşyalarıyla gelen baba-kızı resmetmiştir. Her ikisinin de yüz ifadelerinde ne mutluluk ne mutsuzluk vardır. Sadece donuk bakan gözler vardır. Sanki bir şok anından çıkmış gibidirler. Elleri iki yana açık kucaklaşma gibi değil de elleri boş kalmış kayıplarını anlatan bir ifade vardır. Resimde anne figürünün olmayışı dikkat çeker. Gökyüzünün yağmurlu ve koyu oluşu resimde karamsar bir hava oluşturmuştur.

Ö.29.'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrenci, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemine uygun insan figürleri çizmiştir fakat boşlukta ev ve araç çizmesi, ağaç ve insan oranındaki hata şematik döneme ait özelliklerdir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Mülteci kampına yerleşmek üzere olan baba-kız	Mülteci kamp alanı	- Resmin hâkim rengi mavidir. - Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, mor ve siyah kullanılmıştır.	- Kız çocuğu - Baba	- Çantalar - Mülteci kampı - Ağaçlar - Taşıt - Türkiye bayrağı - Yağmur	-	-

Ö.30.

Öğrenci, kamyonete eşyalarını yüklemiş anne ve kızını resmetmiştir. Ellerinde eşya taşıyan kız çocuğu ve annesi üzgün, gözü yaşlıdır. Sol üst köşeye çizilmiş güneş bile mutsuzdur, ağlıyordur. Resmin genelinde göç eden anne ve kızının üzüntüsü vardır. Yaşadığı memleketi terk eden bu ailenin yüzü bize dönüktür. Kız çocuğu elindeki çantaları göstermek istiyor gibidir. Göçün, eşyalarını yüklenip gitmek olduğunu düşündüğü far edilir.

Ö.30.'un resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemine uygun resmedilmiştir. Kompozisyon kurmakta, sayfayı etkin kullanmakta, renklendirme de başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Göç etmek için eşyalarını kamyonete yükleyen iki kişilik ailenin hüznü	• Yol	• Resmin hâkim rengi mavidir. • Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, mor, pembe, turuncu ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Kız çocuğu • Anne	• Çantalar • Ağaçlar • Güneş • Kamyonet	-	-

Ö.31.

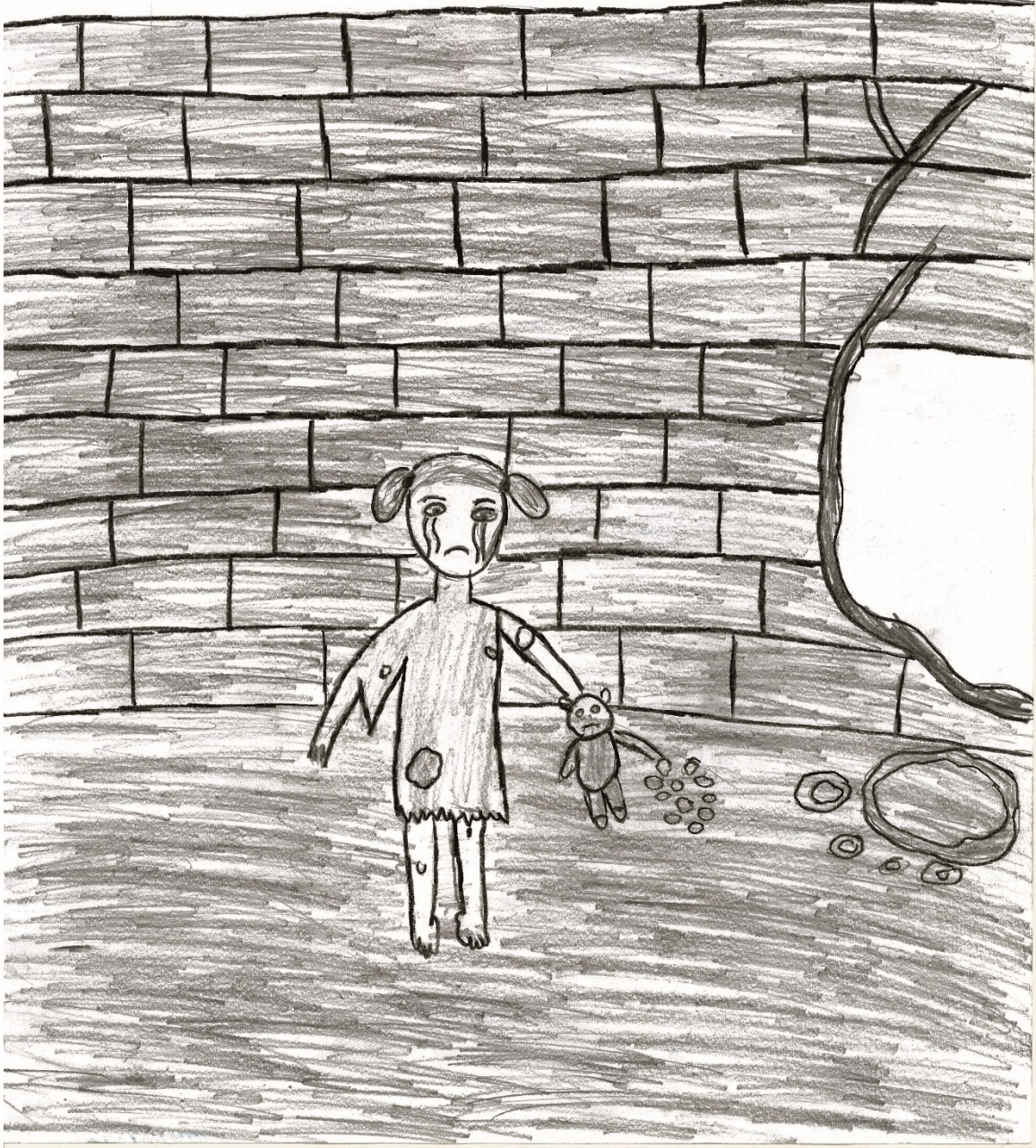

Öğrenci iki ülke arasındaki sınır bölgesini resmetmiştir. İki ülkenin de gözetleme kulelerindeki askerler ateş açmaktadır. Resimde sivil halkın yer almadığı dikkat çekmektedir. Ülkeler arası bir gerilim resmedilmiştir.

Ö.31'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9–12 yaş) gerçeklik dönemine kısmen uygundur. İnsan çizimleri kare vücuttan çıkan bacak ve baş çizimi şeklindedir. Gerçekçi ve spesifik farklılıklara ver vermeden insan figürü çizilmiştir. Gökyüzündeki uçak, düzleme yapılarak resmedilmiştir. Görünmeyen kısımlarını da gösterme çabası vardır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
İki sınır arasında kalmanın zorluğu	Sınır bölgesi	• Resmin hâkim rengi mavidir • Kahverengi, mavi, yeşil, kırmızı ve sarı kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• İki Suriye askeri • Gözetleme kulesindeki Suriyeli asker • Gözetleme kulesindeki Türkiyeli asker	• Gözetleme kulesi • Savaş uçağı • Suriye bayrağı • Türkiye bayrağı • Tank • Güneş	-	-

Ö.32.

Öğrenci duvar dibinde ağlayan küçük bir kız çocuğu resmetmiştir. Bu duvar yıkık, taşları dökülmüş تنها bir yer hissi uyandırmaktadır. Elinde, kolu parçalanmış oyuncak bebek tutan kız çocuğu yamalı, yırtık ve eski bir kıyafet içindedir. Bu hâli kimsesiz dilenci bir çocuk

izlenimi vermektedir. Resim siyah ve beyaz olarak renklendirilmiştir. Resimde çocuğun mutsuzluğu hissedilir. Yaş grubuna bakılırsa yoğun renk kullanımı beklenirken öğrenci karamsar bir şekilde siyahı kullanmıştır. Göç etmek; evsiz, ailesiz kalmayı ve yoksul olmayı ifade etmektedir.

Ö.32.'nin resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Kompozisyon oluşturmakta, kâğıt kullanımında ve insan figürü çizmekte başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Kimsesiz ve yoksulluk içinde kalan küçük kızın üzüntüsü	Yıkık duvarın olduğu sokak	- Resmin hâkim rengi siyahtır. - Siyah ve beyaz kullanılmıştır. - Nötr bir resimdir. Siyah ve beyaz kullanımı karamsar bir hava katmaktadır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			Kız çocuğu	- Duvar - Oyuncak bebek - Taşlar	-	-

Ö.33.

Öğrenci, sınır kapısı ve onu koruyan bir tankla uçak resmetmiştir. İnsansız, kimsesiz korunaklı bir bölge hissini vermektedir. Gökyüzünde uçan kuşlar göç hissini çağrıştırmaktadır. Güneş ise mutsuz ve gözü yaşlıdır. Öğrenci, üzüntüsünü güneş imgesi üzerinden yansıtmaktadır.

Ö.33.'ün resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine uygundur. Kompozisyon oluşturmakta ve kâğıt kullanımında başarılıdır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Korunaklı bir sınır kapısı	Sınır bölgesi	Kahverengi, siyah, kırmızı, turuncu, sarı ve yeşil kullanılmıştır.	-	- Sınır kapısı - Tel örgüler - Savaş helikopteri - Tank - Güneş - Dağlar	Kuşlar	-

Ö.34.

Öğrenci resmi, bir yol ile iki parçaya ayırmıştır. Üst kısımda düşman askerleri evlere silah ve tankla saldırmaktadır. Evden dumanlar yükselmektedir. Düşman askeri yaptığı işten keyif alan bir yüz ifadesi ile resmedilmiştir. Resmi ikiye bölen siyah yolda hareket halinde bir araç çizilmiştir. Ülkeden ve olaylardan uzaklaşmayı simgelemektedir. Resmin alt kısmında ise sivil insanlar mutsuz bir şekilde telaşla kaçmaktadır. Suriye'deki savaştan insanların kaçtığını ve göç ettiğini anlatmaktadır. Resimde renk kullanımı hırçın ve keskindir.

Ö.31'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine kısmen uygundur. İnsan çizimleri kare vücuttan çıkan bacak ve

baş çizimi şeklindedir. Gerçekçi ve spesifik farklılıklara ver vermeden insan figürü çizilmiştir. Tankın içerisindeki askeri çizen öğrenci de görünmeyen kısımlarını da gösterme çabası vardır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaşta kaçıp göç etmek zorunda kalan insanlar	• Savaş alanı	• Kahverengi, mavi, yeşil, turuncu, kırmızı, siyah ve sarı kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• İki düşman askeri • Savaşta kaçan üç erkek	• Tank • Araç • Çanta • Silah	-	-

Ö.35.

Öğrenci Türkiye Sınırını geçmek isteyen geniş bir aileyi, resmetmiştir. Sınır tel örgülerle ve askerlerle korunmaktadır. Zorlu yollardan gelen büyük bir aile vardır. Büyükanne, büyükbaba, kız-erkek çocuklar, anneler olmak üzere mutlu yüz ifadesine sahip bu aile valizlerle, eşyalarıyla sınırı geçmek istemektedir.

Ö.35'in resmi tamamlanmış bir çalışmadır. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine kısmen uygundur. Gerçekçi ve spesifik farklılıklara ver vererek insan figürü çizilmiştir. Sınır tel örgüleri ve taşlı duvar düzleme yapılarak resmedilmiştir. Kompozisyon oluşturmada başarılıdır. Ayrıntılı ve özenle çizilmiş bir çalışmadır.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
			İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
Türkiye Sınırını geçmek isteyen geniş aile	Sınır bölgesi	Kahverengi, mavi, yeşil, turuncu, siyah, kırmızı ve mor kullanılmıştır.	- Üç Türk askeri - Büyükanne - Büyükbaba - İki anne - İki erkek çocuk - Bir kız çocuğu	- Duvar - Bavul - Sıra dağlar - Türkiye bayrağı - Tank	-	-

Ö.36.

Öğrenci gece yarısı baskına uğramış, ateşe verilmiş bir mahalleden kaçan aileleri resmetmiştir. Evlerinden hızla uzaklaşan insanlar panik halinde ve gözleri yaşlıdır. Ebeveynler çocuklarını kurtarmaya çalışmaktadır. Bir baba çok küçük olduğu için yürüyemeyecek olan çocuğunu omuzlarına almıştır. Diğer tarafta sevgilisi kanlar içinde yerde yatan bir kadın elleri kan içinde sevgilisinin başında ağlamaktadır. Yaşadıkları yerleri birkaç eşya olarak terk eden insanlar için göç artık bir zorunluluktur. Öğrenci göç kavramını yanan bir mahalleden kaçış olarak resmetmiştir.

Ö.36'in resmi tamamlanmamış bir çalışmadır. Süresi yetmediği için gökyüzünü laciverte boyayamadığını sözel olarak ifade etmiştir. Öğrencinin resmi, yaş aralığında bulunduğu (9-12 yaş) gerçeklik dönemine kısmen uygundur. Gerçekçi ve spesifik farklılıklara ver vererek insan figürü çizilmiştir. Cinsiyet farklılığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurulmuş, yerde

yatan adam düzleme yapılarak resmedilmiştir. Evler zeminden bağımsız görünmektedir. Çocuk aslında yıkımı, yangını, yok oluşu anlatmak istediği hissedilmektedir.

Konu	Mekân	Renk	İmge Zenginliği			
Savaştan kaçan aileler	• Savaş alanı	• Kahverengi, mavi, yeşil, mor, pembe, turuncu, kırmızı ve siyah kullanılmıştır.	İnsan	Nesne	Hayvan	Yazı
			• Baba ve omzunda çocuğu • Baba ve oğlu • Anne ve kızı • İki sevgili	• Kan • Yıldız • Heybe • Çanta • Suriye bayrağı	-	-

Memleket ve Göç Konulu Resimlerin Matris ve Grafikleri

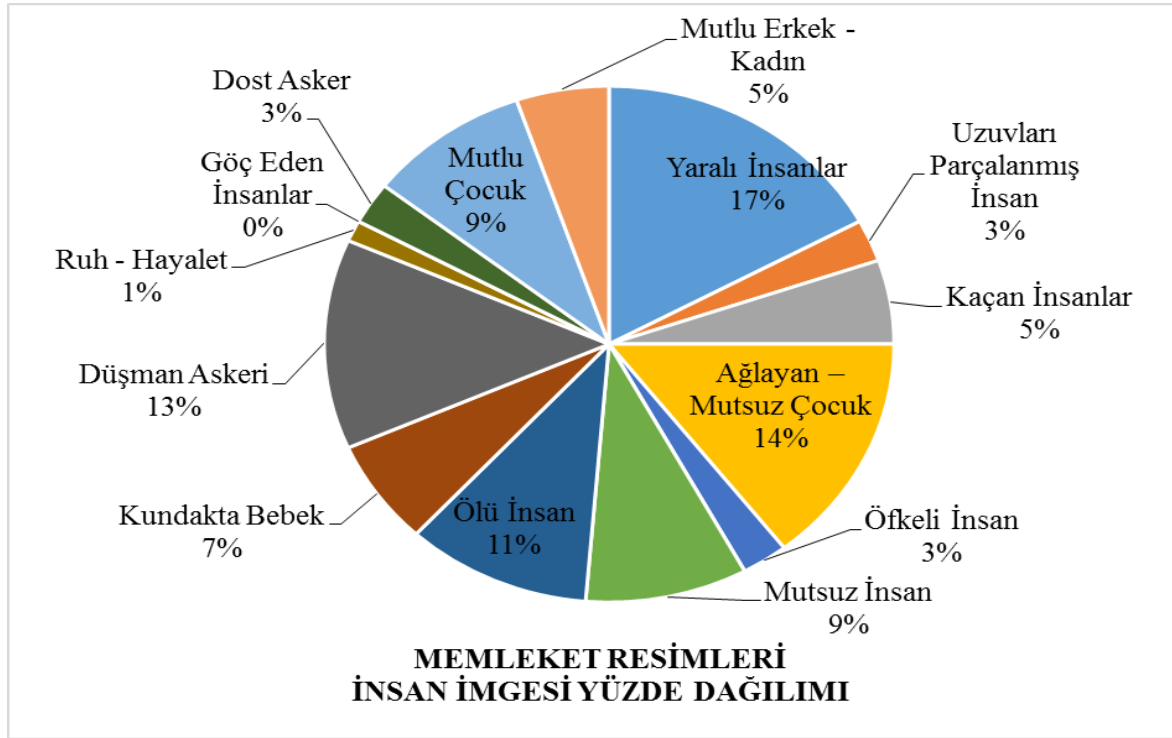
Suriyeli mülteci 5.sınıf öğrencilerle yapılan memleket ve göç konulu resimlerdeki öge ve imgeler yukarıdaki tablolardan hareketle matris ve grafiklere dökülmüştür. Bu bağlamda memleket ve göç resimleri ayrı ayrı başlıklar olarak ele alınıp öncelikle matris ardından grafik şeklinde gösterilecektir. Bölümün sonunda ise grafiklerden hareketle memleket ve göç resimleri birlikte ele alınıp öge ve imgelerin toplam istatistiksel verileri ayrı bir başlık altında grafiklenecektir.

Memleket Konulu Resimlerin Matrisi

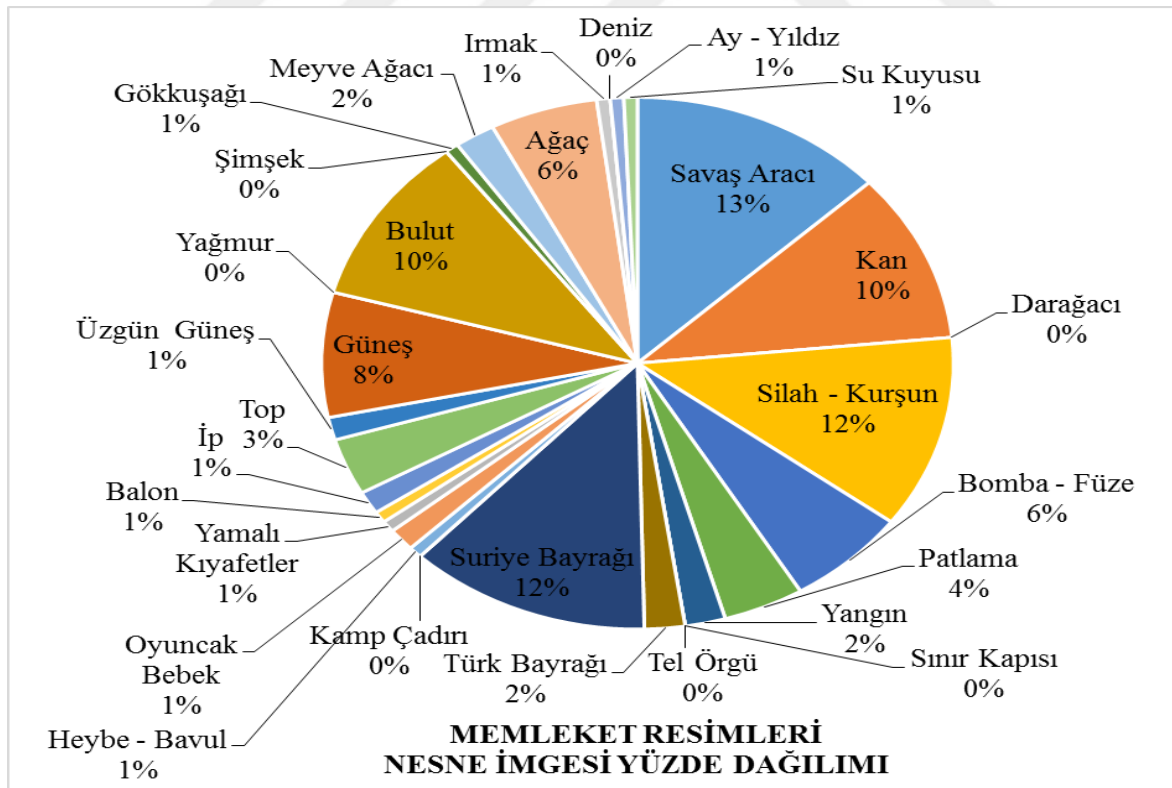
[illegible]

[illegible]

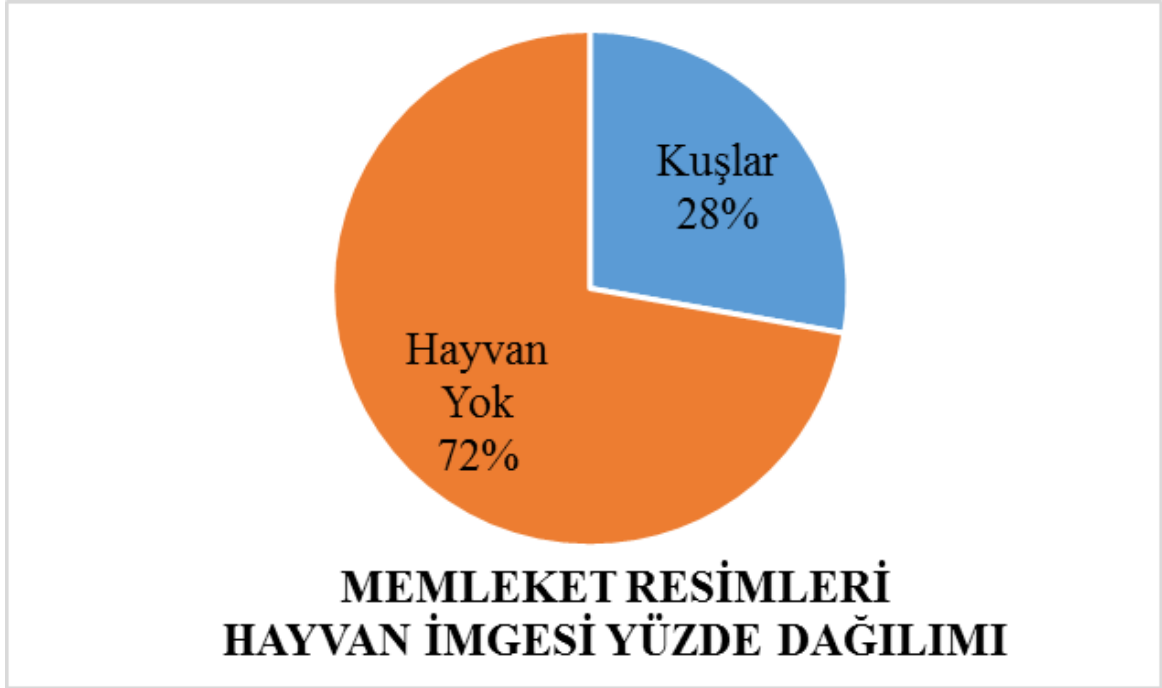
Memleket Resimleri Grafikleri

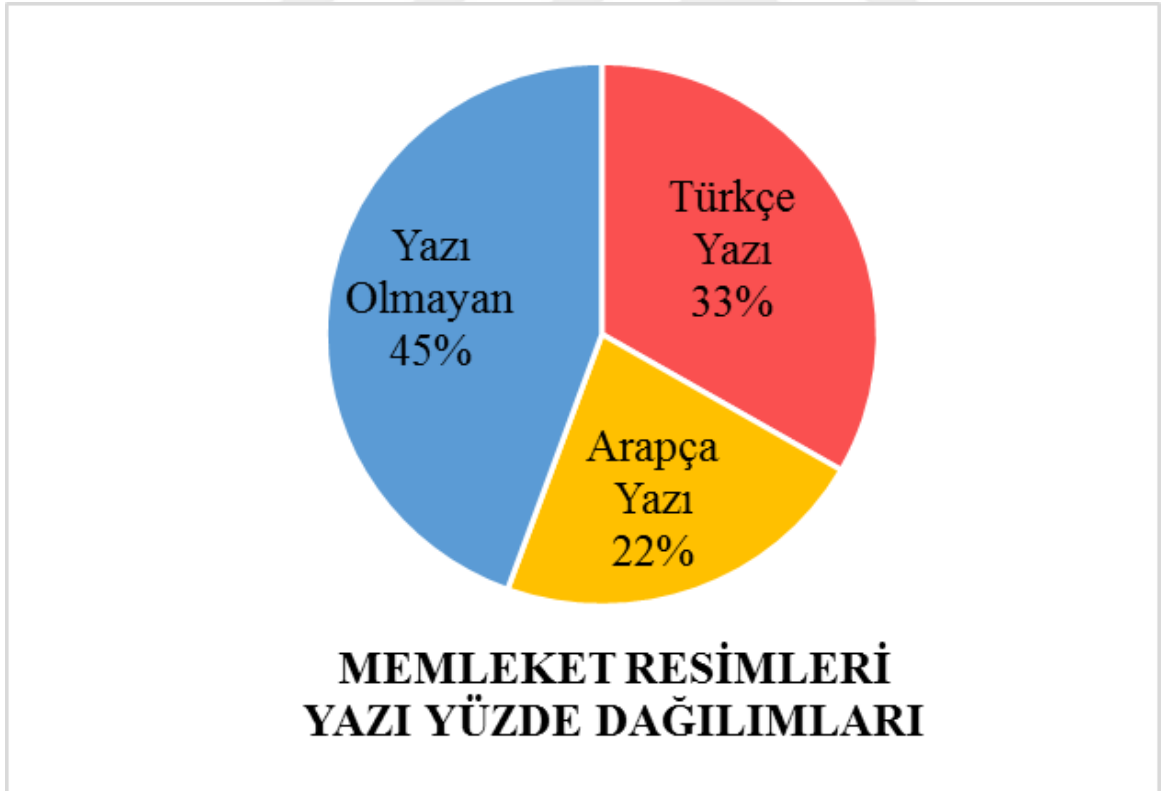
Şekil 5. Memleket konulu resimlerde insan imgesinin yüzdelik dağılımı

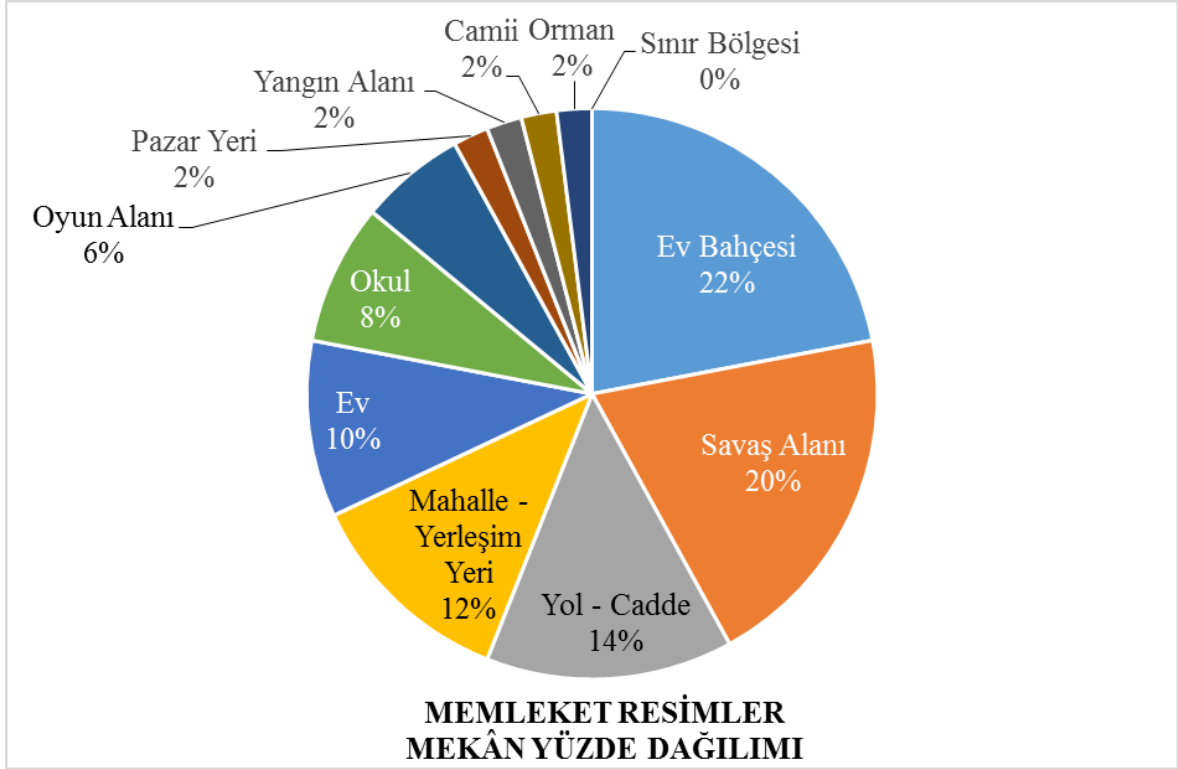
Şekil 6. Memleket konulu resimlerde nesne imgesinin yüzdelik dağılımı

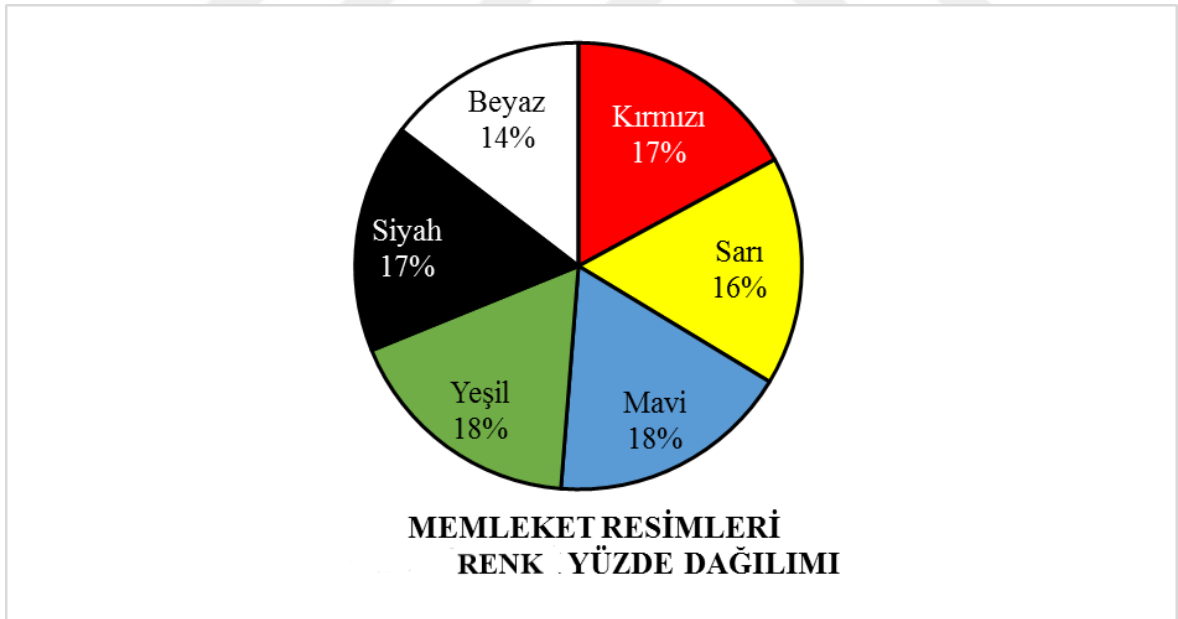
Şekil 7. Memleket konulu resimlerde hayvan imgesinin yüzdelik dağılımı

Şekil 8. Memleket konulu resimlerde yazı imgesinin yüzdelik dağılımı

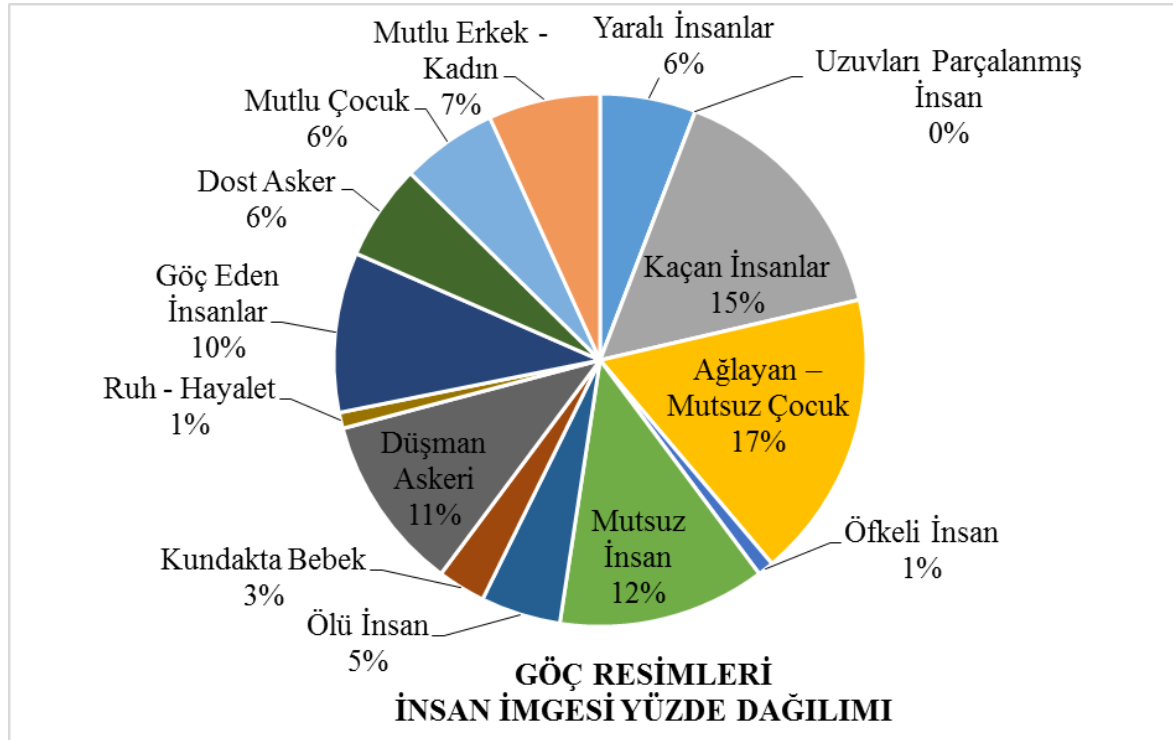

Şekil 9. Memleket konulu resimlerde mekânların yüzdelik dağılımı

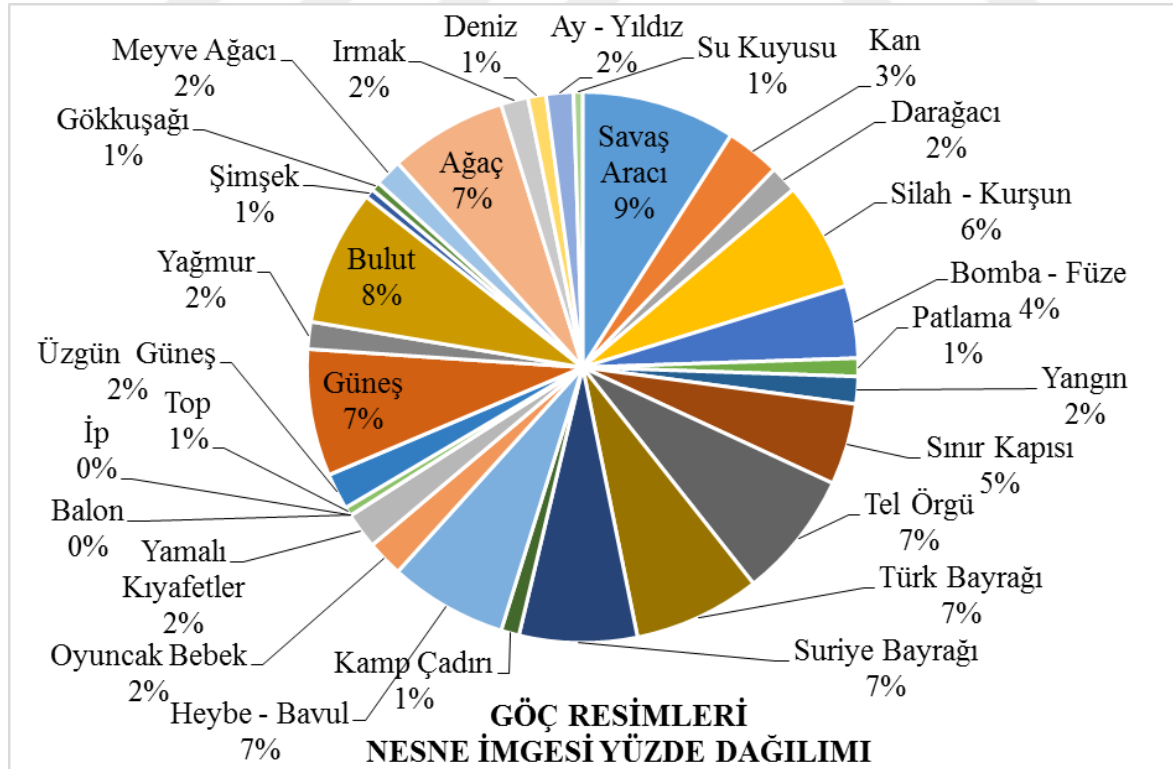

Şekil 10. Memleket konulu resimlerde renklerin yüzdelik dağılımı

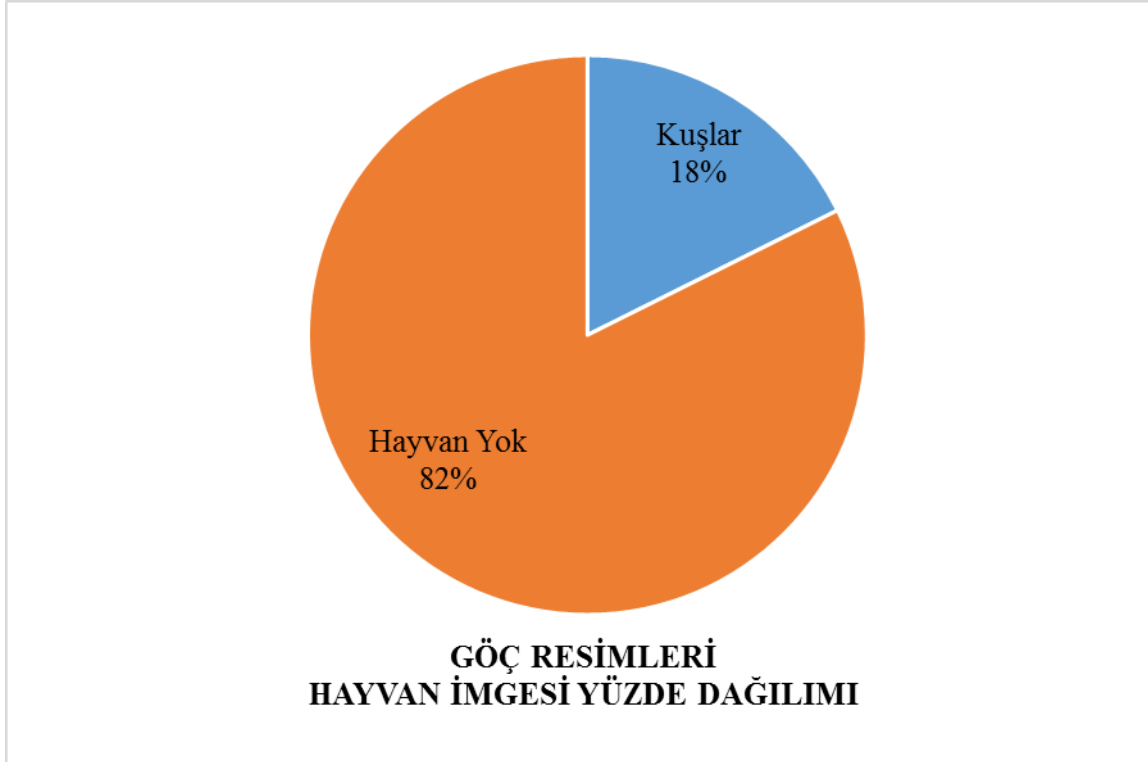
Göç Resimleri Grafikleri

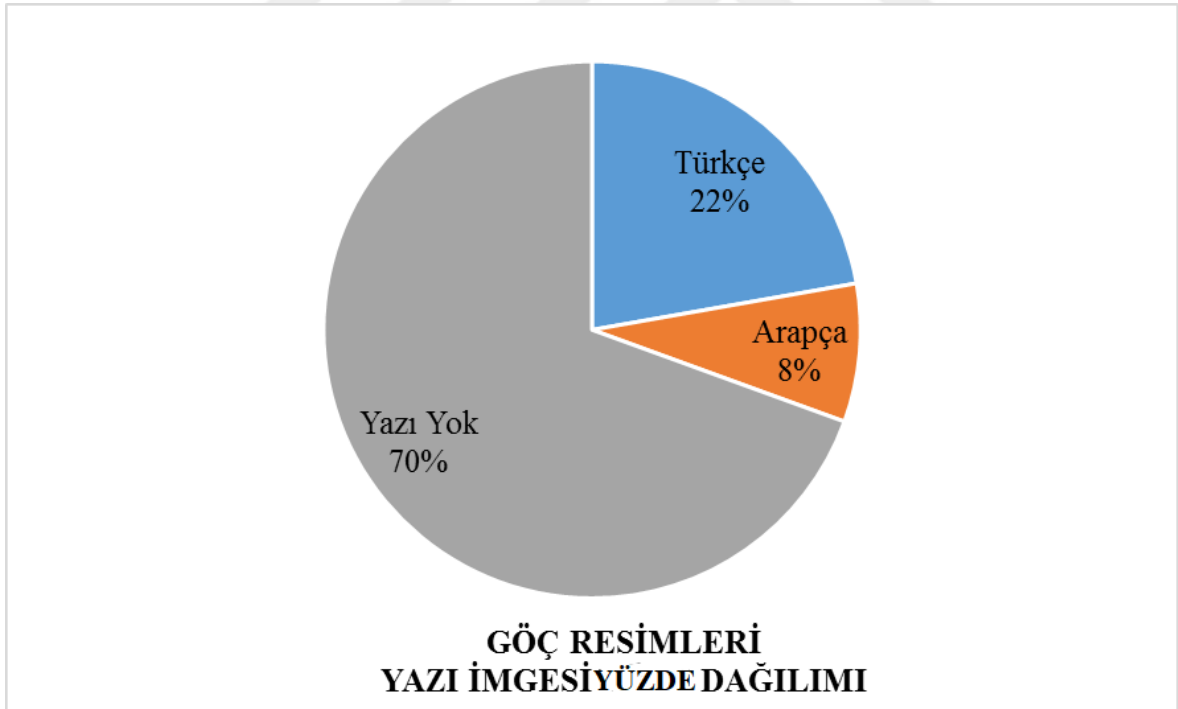
Şekil 11. Göç konulu resimlerde insan imgesinin yüzdelik dağılımı

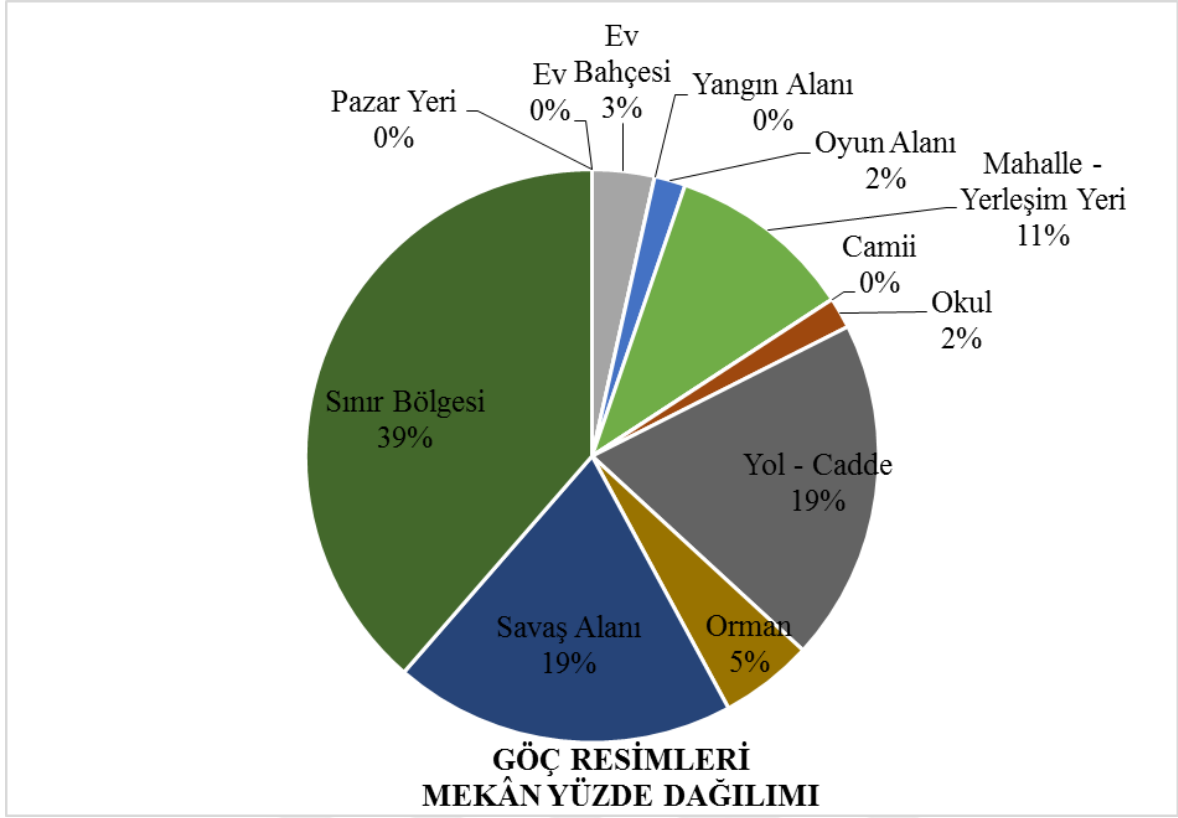
Şekil 12. Göç konulu resimlerde nesne imgesinin yüzdelik dağılımı

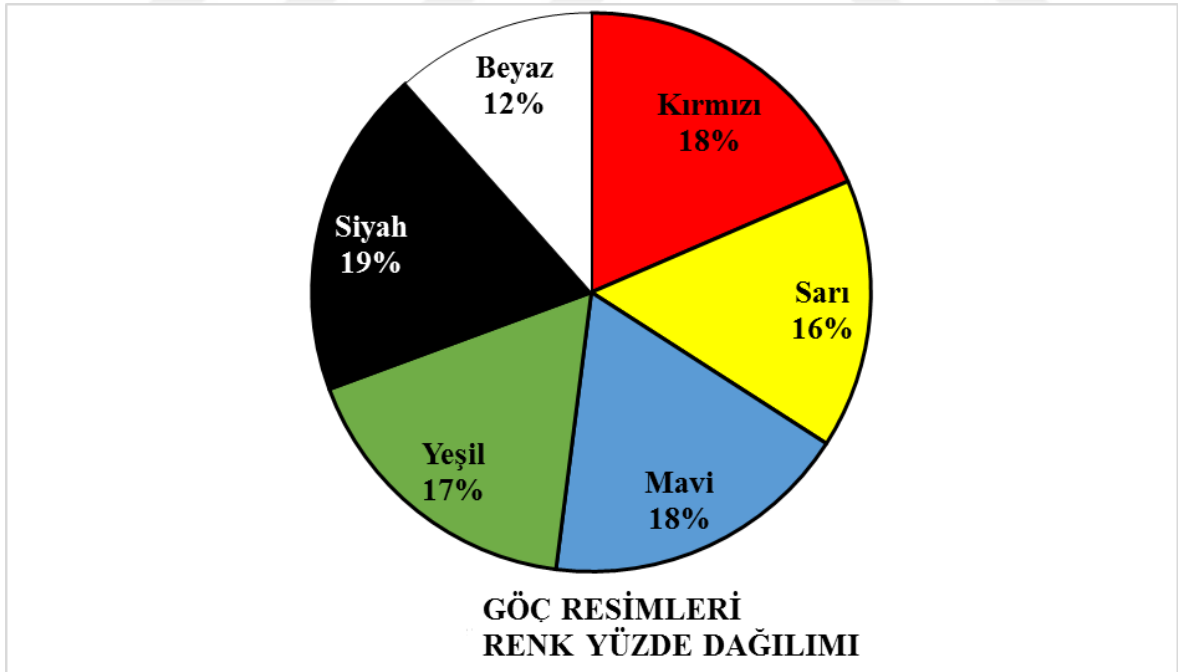
Şekil 13. Göç konulu resimlerde hayvan imgesinin yüzdelik dağılımı

Şekil 14. Göç konulu resimlerde yazı imgesinin yüzdelik dağılımı

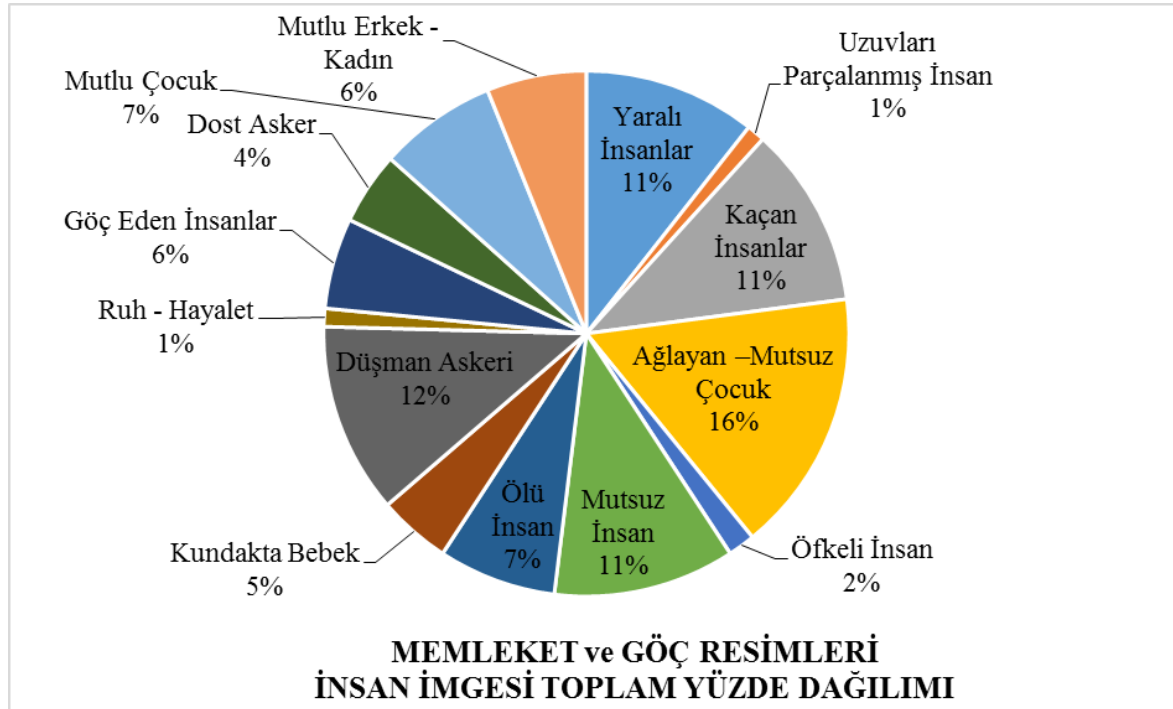

Şekil 15. Göç konulu resimlerde mekânın yüzdelik dağılımı

Şekil 16. Göç konulu resimlerde renklerin yüzdelik dağılımı

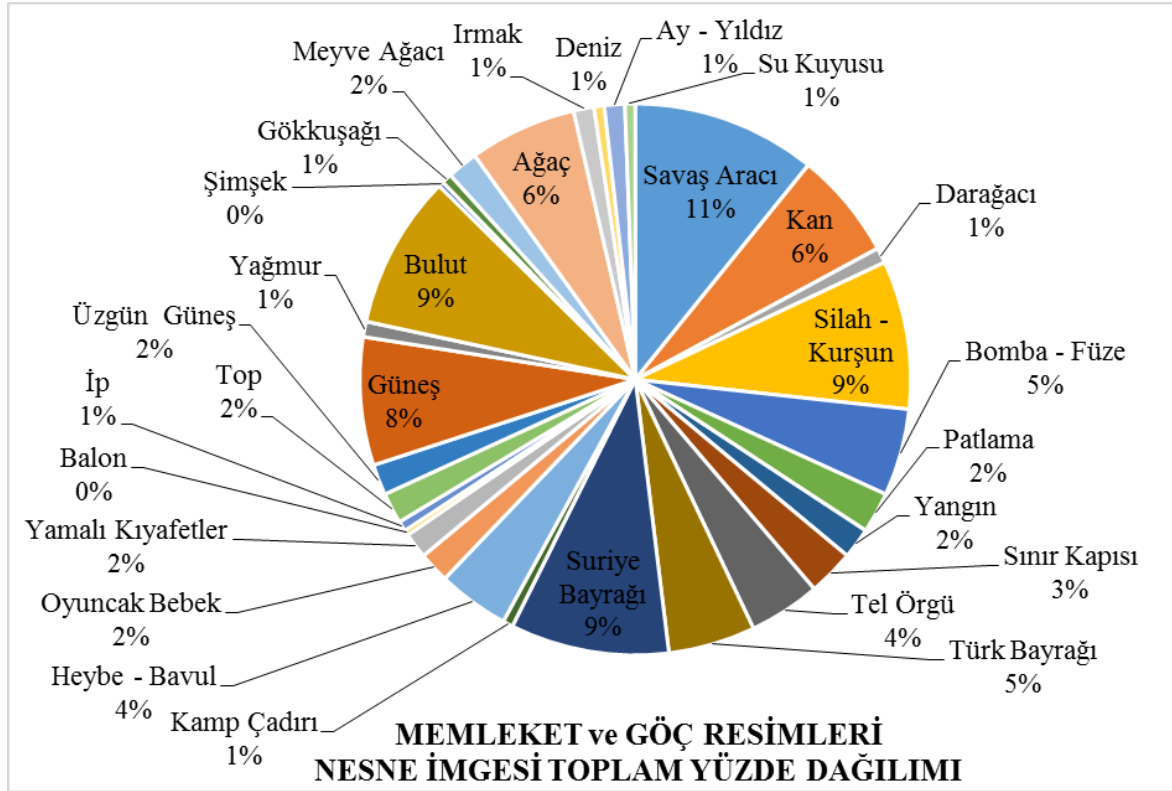
Memleket ve Göç Resimleri Toplam Sonuçlarına Yönelik Grafik Yorumları

Şekil 17. Memleket ve göç konulu resimlerde insan imgesinin toplam yüzdelik dağılımı

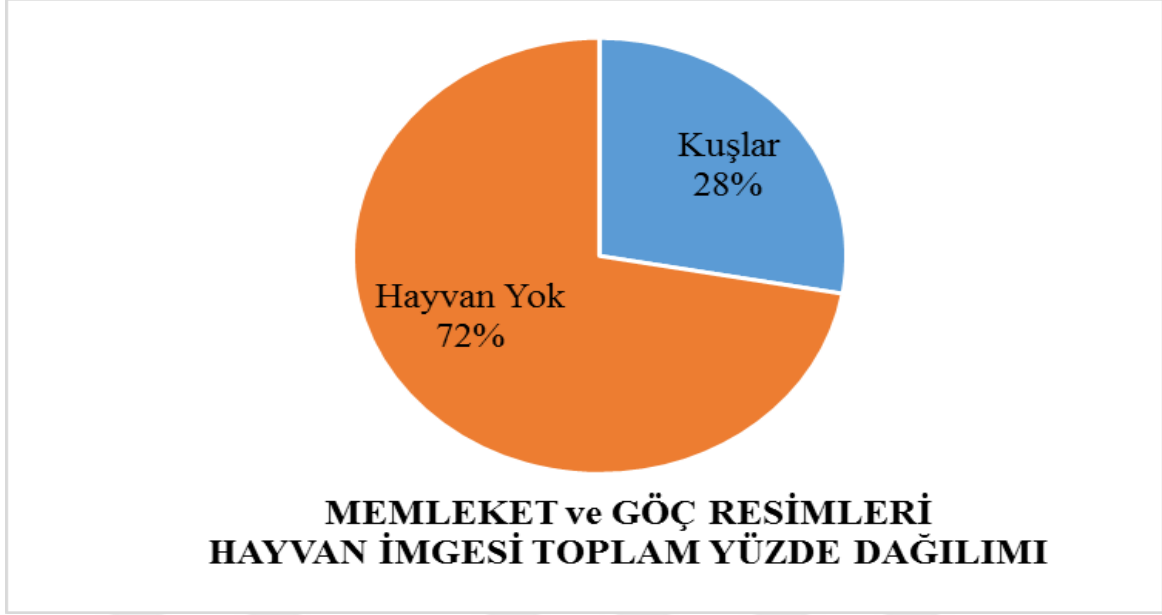
Yapılan resimlerin neredeyse bütününde savaş hâlinin en belirgin olarak ortaya konulduğu simge “insan” olmuştur. Göç ve memleket konulu resimlerin sadece %17’si olumlu duygularla resmedilmiş insanlardan oluşur. Bu yüzdelik dilimin %4’ü de dost askerlerden oluşmaktadır. Yani çocukların sivil yaşantılarında ve hatta mutlu anlarında dahi askerlerle bir arada bulundukları anlaşılmaktadır. Çocukların çizdiği resimlerin %83’ünde doğrudan veya dolaylı olarak mutsuz insan figürleri öne çıkmıştır. Savaş ve göç odağında doğrudan mutsuz olarak resmedilen ölü, kaçan, göç eden, yaralı, öfkeli, uzuvları parçalanmış insan figürleri ve düşman askeri figürleri tüm insan figürlerinin %43’ünü oluşturmaktadır. Savaş ve göç beliren olumsuz duygularla ilişkilendirilerek dolaylı olarak mutsuz çizilen insan figürleri ise tüm insan figürlerinin %40’ını oluşturur.

Verilerden hareketle olumsuz duygular içerisinde resmedilen insan figürlerinin mutsuzluğunun temelinde savaşın ortaya çıkardığı durumların olduğu açıkça fark edilir.

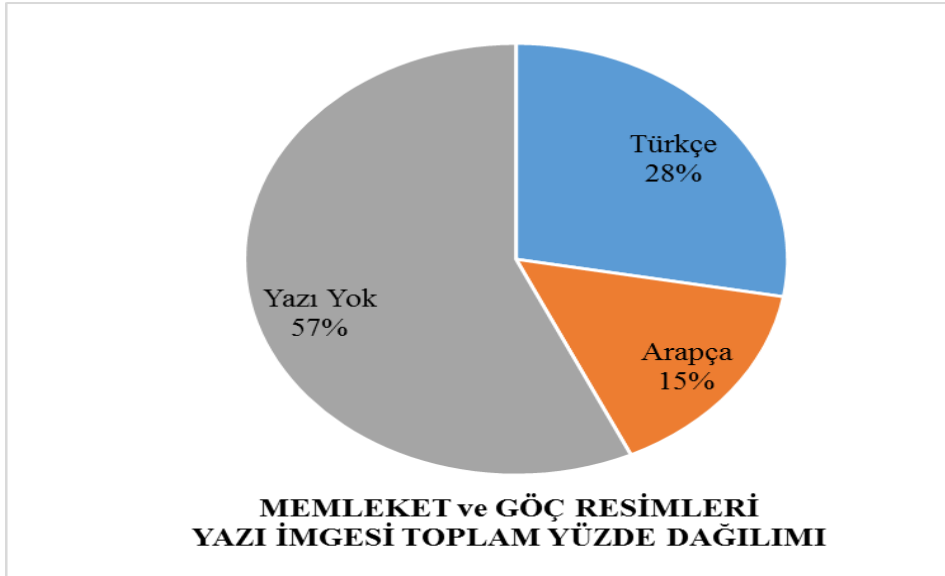
Şekil 18. Memleket ve Göç konulu resimlerde nesne imgesinin toplam yüzdelik dağılımı

Nesne yüzdelik dağılımına göre %36, savaş aracı %11, kan, %6, darağacı %1, silah-kurşun %9, bomba-füze %5, patlama %2, yangın %2, doğrudan savaş ile alakalıdır. Savaşın ortaya çıkarttığı olumsuz duyguları temsil eden nesneler ise toplam nesne dağılımı %30'dur. (Su kuyusu %1, sınır kapısı %3, tel örgü %4, yağmur %1, üzgün güneş %2, kamp çadırı %1, heybe-bavul %4, Suriye bayrağı %9, Türkiye bayrağı %5). Savaşı ve olumsuz unsurları çağrıştırmayan nesne dağılımı ise %34'tür. Memleket ve göç konulu resimlerin nesne dağılımında % 66'sı olumsuz unsurlar içerir. Doğrudan ve dolaylı yollardan savaşı çağrıştırdığı görülmektedir.

Şekil 19. Memleket ve göç konulu resimlerde hayvan imgesinin toplam yüzdelik dağılımı

Öğrenciler, memleket ve göç konulu resimlerde hayvan imgesi olarak sadece kuş çizilmiştir. Kuş imgesinin yüzdelik dağılımı %28'dir. Mülteci öğrencilerin savaştan uzaklaşmak için başka memleketlere göç etmeleri ile kuşların sıcak iklimlere göçleri bir arada düşünüldüğünde resimlerde kullanılan kuş imgesi daha da anlam kazanır.

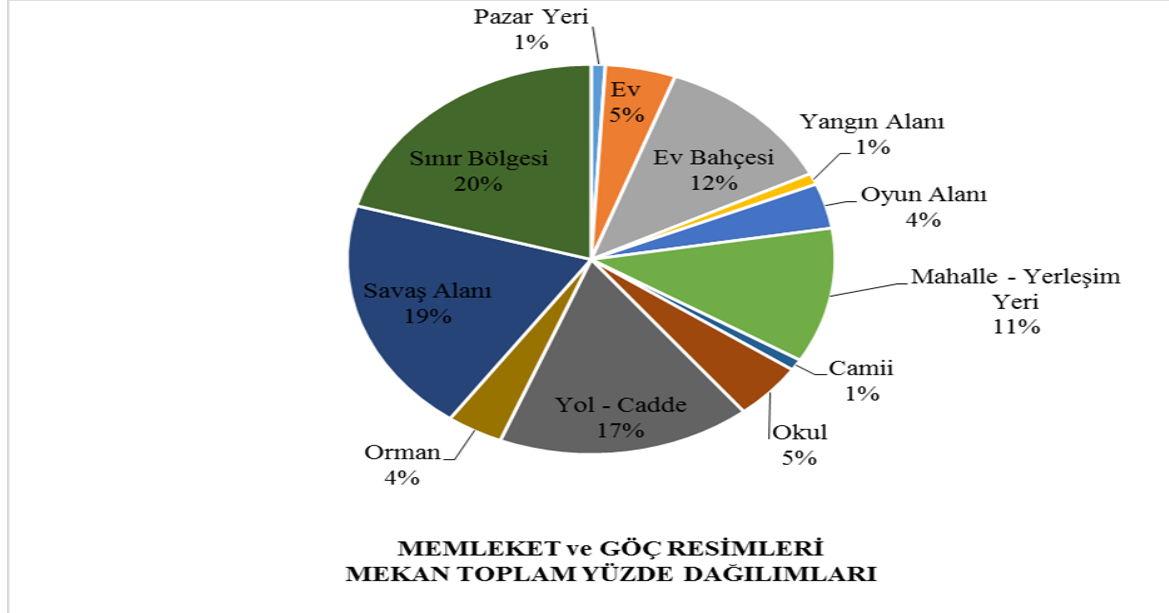

Şekil 20. Memleket ve göç konulu resimlerde yazı imgesinin toplam yüzdelik dağılımı

Memleket ve göç konulu resim çizimlerinde Suriyeli öğrencilerin ana dilleri olan Arapçanın kullanımı yüzdelik dağılımda %15, Türkçe yazının ise %28'dir. Resimlerinde çizimlerinin yanı sıra çocukların yazılı anlatıma da ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Özellikle memleket

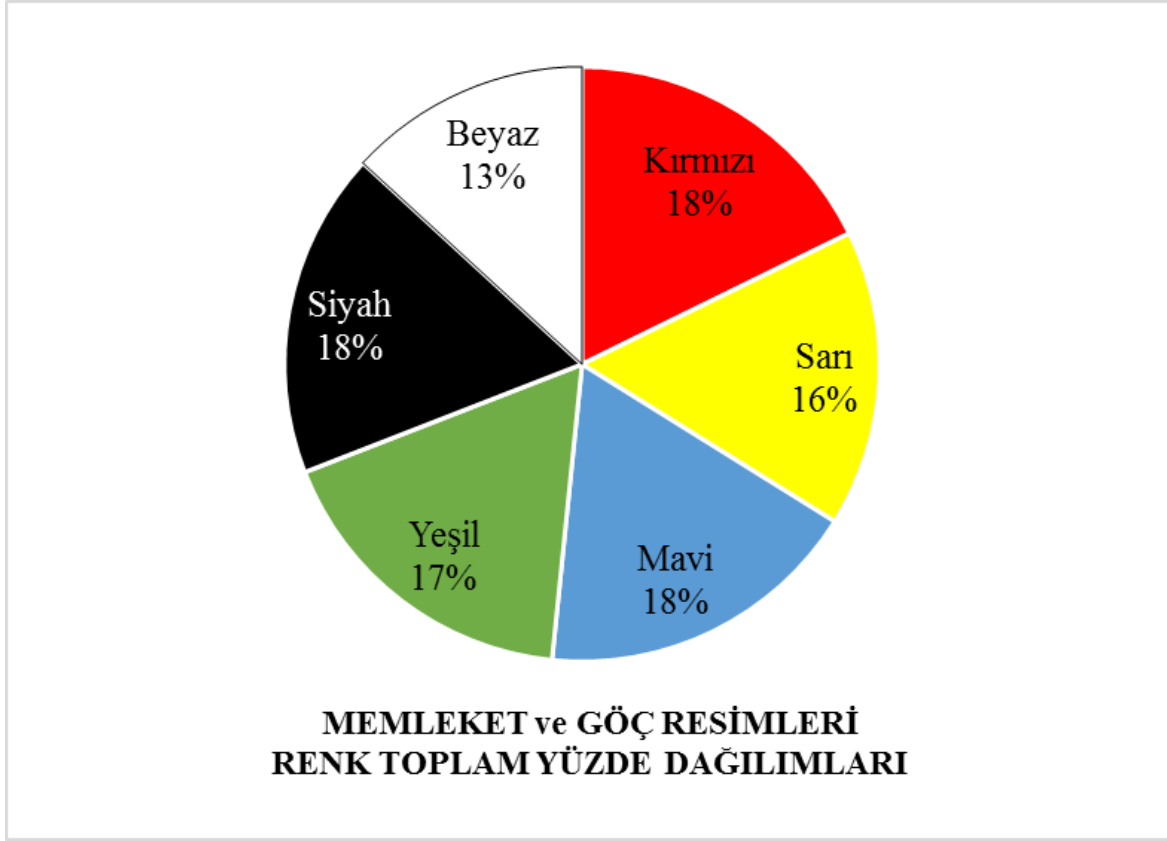
konulu resim çalışmasında yazı kullanımı %55 'tir. Çocuklar memleketlerini resmederken yazı desteğine daha çok ihtiyaç duymuştur.

Göç ve memleket konulu resimlerin toplam dağılımına bakıldığında çocukların %57'si yazı kullanmadan doğrudan resimsel bir anlatımla çalışmalarını tamamlamıştır.

Şekil 21. Memleket ve Göç konulu resimlerde mekânın toplam yüzdelik dağılımı

Mekânın yüzdelik dağılımını %60'ını Pazar yeri %1, ev %5, Ev bahçesi %12, oyun alanı %4, mahalle-yerleşim yeri %11, cami %1, okul %5, yol-cadde %17, orman %4 olmak üzere oluşturur. %40'ını ise; yangın alanı %1, savaş alanı %19, sınır bölgesi %20 oluşturur. Mekânın yüzdelik dağılımlarından yola çıkarak çocuklar üzerinde mekân etkisinin savaşla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

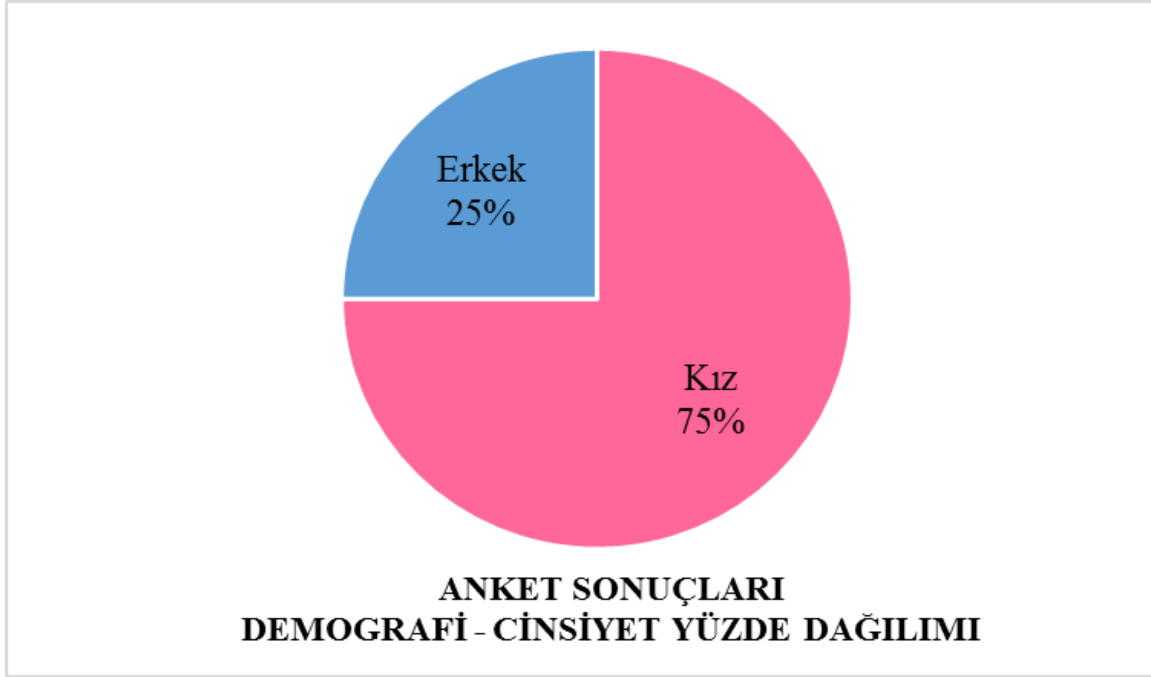
Şekil 22. Memleket ve Göç konulu resimlerde renklerin toplam yüzdelik dağılımı

Memleket ve göç konulu resimlerin yüzdelik dağılımlarına bakıldığında beyaz %13 kullanılarak en az kullanılan renk olmuştur. Kırmızı %18, siyah %18 ve mavi %18'lik dağılımla en çok kullanılan renk olmuşlardır. Venger'e (2011) göre siyah ve gri renklerin fazla kullanılması depresif durumun belirtisidir. Kırmızı renginin fazla kullanılması ise bulunduğu ortam içinde geçici kaygının ve duygusal gerilimin olduğuna işaret etmektedir.

Veri Toplama Formu Grafikleri

Bu başlık altında veri toplama formuna katılan öğrencilerin cinsiyetleri ve öğrencilere yöneltilen on altı sorudan üçüne verilen cevaplar yüzdelik olarak grafiklerde gösterilecektir. Sorulan sorular 11., 13. ve 16. sorulardır ve aşağıda gösterilmiştir:

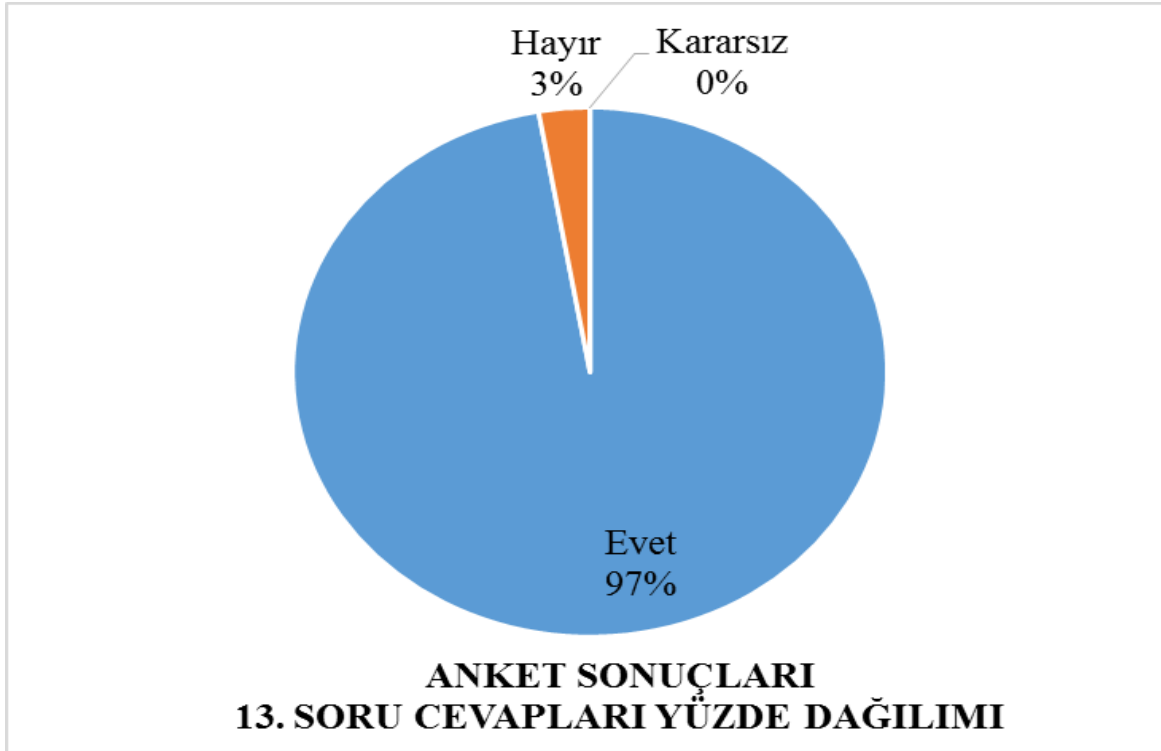
11. Suriye'yi özlediniz mi?:	Evet () Hayır ()
13. Türkiye'de yaşamaktan mutlu musunuz?	Evet () Hayır () Kararsızım ()
16. Tekrar Suriye'ye dönmek ister misin?	Evet () Hayır () Kararsızım ()

Şekil 23. Veri toplama formunu dolduran öğrencilerin cinsiyetlerinin yüzdelik dağılımı

Şekil 24. Veri toplama formundaki 11.soruya verilen cevapların yüzdelik dağılımı

Şekil 25. Veri toplama formundaki 13.soruya verilen cevapların yüzdelik dağılımı

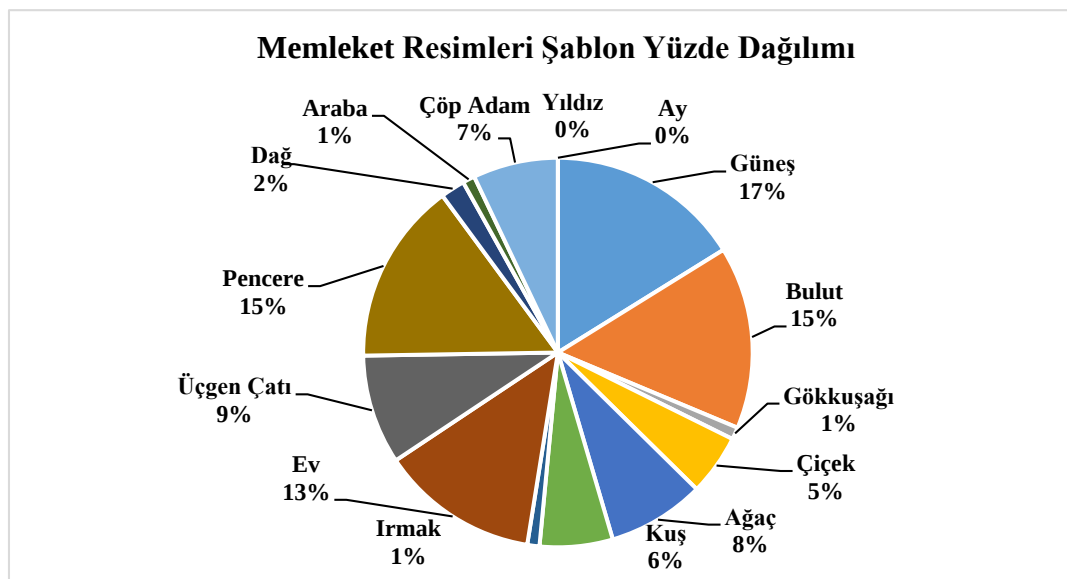

Şekil 26. Veri toplama formundaki 16.soruya verilen cevapların yüzdelik dağılımı

Memleket ve Göç Resimlerinde Şablon/Klişe Resim Kullanımı

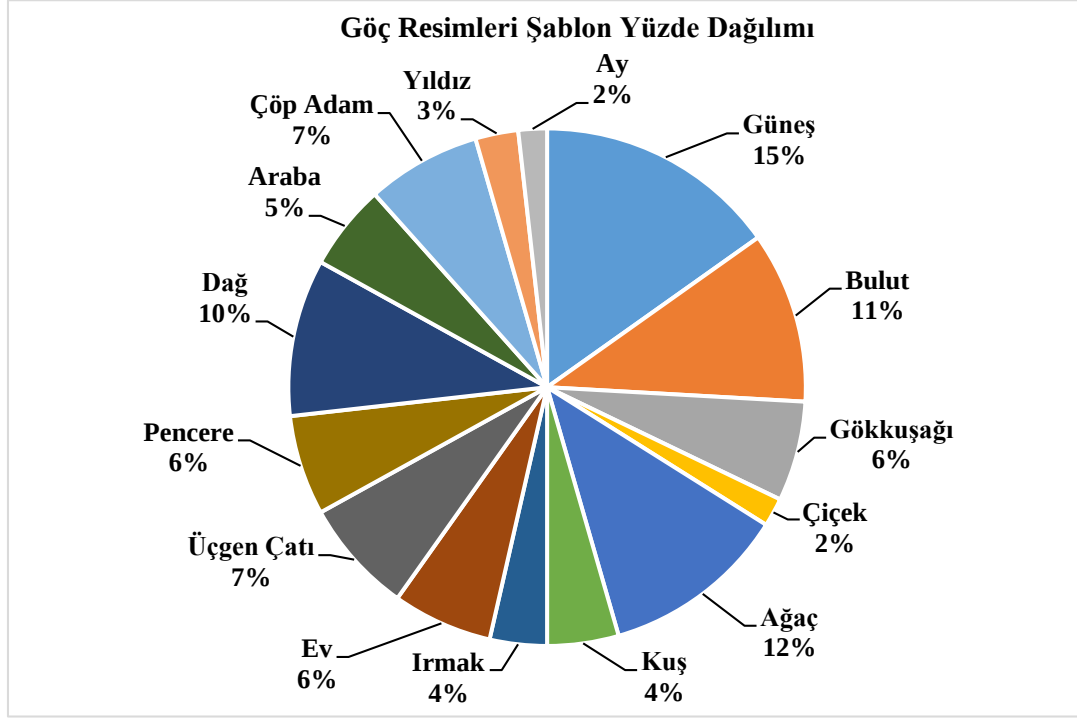
Şablon, sözlükte “çok kez tekrarlandığından, kanıksanmış basmakalıp örnek” (TDK, 2011: 2195) şeklinde tanımlanmıştır. Resimlerdeki şablonlar da bu tanıma uygun olarak klişe ve streotip biçimde çizilir. Hurwitz ve Day’ın (1995: 83) tanımlamasına göre klişe şekiller “çocukların gerçekten anlamadan tekrarladıkları başka bir kaynaktan alınan imgelerdir.” Çok uzun yıllardan beri okullarda okul öncesi eğitimden başlayan müfredat dışı şablon/klişe resimlere öğretmenlerin yöneldiği bilinmektedir. Güzel diye nitelendirilen resmin sınırlandırılarak tek tipe indirildiği, yaratıcılıktan uzaklaştığı gözlemlenir. Öğrencide beğenilme kaygısının doğurduğu güdüyle öğrenci kendi çalışmalarını gittikçe değersiz görmeye başlar, dolayısıyla sınırlarını zorlayıp farklılık sunan resimlerin önemsenmediği şablon/klişe resim anlayışı öğrenciyi kuşatır.

Farklı bir kültür ve eğitim sisteminden gelen Suriyeli mülteci öğrencilerin, resimlerinde, sıkça şablonlara başvurduğu gözlemlenir. Söz konusu şablonlardan en sık karşımıza çıkanlar dağların arasından doğan ya da sayfanın kenarına üçgen şekilde yerleştirilmiş güneş, üçgen çatılı, dört parçaya bölünmüş pencere, müstakil ev, dağların arasından akan ırmak ve “m” şeklindeki iki veya üç hamlede çizilen kuş şablonlarıdır. Öğrenciler, savaşı ya da memleketinde verdiği kayıpları resmederken yerlere papatyalar da çizer. Ülkesini bombardımana uğrarken resmeden öğrenci gökyüzüne sarı bir güneş şablonu zemine ise elma ağacı çizdiği görülür. Tüm bunlar, resmin konusunun ne olursa olsun öğrencinin basmakalıp şekilleri kullandığına, şablonlardan kurtulamadığına işaret eder.

Şekil 27. Memleket resimleri şablon yüzde dağılımı

36 Suriyeli mülteci öğrencinin resmettiği memleket konulu resimlerdeki şablon kullanımının yüzdelik dağılımı oluşturulmuştur. En sık kullanılan %17'lik dağılım ile güneş şablonudur. Öğrenci kaotik çalışmalarında da mutlu anlarını çizdiği resimlerinde de güneş şablonuna sıkça yer vermiştir. Yüzdelik dağılıma bakıldığında %15 “+” şeklinde pencere, %15 bulut, %13 ev, %9 üçgen çatı, %8 ağaç, %7 çöp adam, %6 kuş, %5 çiçek, %2 dağ, %1 ırmak ve %1 araba şablonunun kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 28. Göç resimleri şablon yüzde dağılımı

36 Suriyeli mülteci öğrencinin resmettiği göç konulu resimlerdeki şablon kullanımının yüzdelik dağılımı oluşturulmuştur. En sık kullanılan %15lik yüzdelik dağılım ile güneş şablonudur. Hem memleket hem de göç konulu resimlerde en fazla kullanılan güneş şablonudur. Güneş ve bulut genel olarak çocuk resimlerinde en sık kullanılan şablonlardır. Çocuk bir dış mekân resmi yapacaksa genellikle hiç düşünmeden sayfanın kenarına üçgen ya da bir daire ve etrafına çubuklar çizerek güneş çizer. Çocuğun genellikle okul kitaplarında ya da boyama kitaplarında görüp tekrarladığı bir şablondur.

Diğer yüzdelik dağılımlara bakıldığında %12 ağaç, %11 bulut, %10 dağ, %7 çöp adam, %7 üçgen çatı, %6 “+” şeklinde pencere, %6 ev, %6 gökkuşağı, %5 araba, %4 ırmak, %4 kuş, %3 yıldız, %2 çiçek ve %2 ay şablonunun kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Memleket ve Göç Konulu Resimlerdeki Şablonların Kullanım Sayıları

Otuz altı Suriyeli mülteci öğrencinin resmettiği memleket ve göç konulu resimlerde hangi şablonun kaç kişi tarafından kullanıldığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şablonlar	Memleket Resimleri	Göç Resimleri
Güneş	16	17
Bulut	15	12
Gökkuşağı	1	7
Çiçek	5	2
Ağaç	8	13
Kuş	6	5
İrmak	1	4
Ev	13	7
Üçgen Çatı	9	8
Pencere	15	7
Üçgen Dağ	2	11
Araba	1	6
Çöp Adam	7	8
Yıldız	0	3
Ay	0	2
Şablon Kullanmayan	7	1

Memleket resimlerinden sadece 7 öğrenci hiç şablon kullanmamıştır. Göç resimlerinde ise sadece 1 öğrenci şablon kullanmamıştır. 36 öğrencinin çoğunun resimlerinde sıkça şablona başvurduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

1- Konu açısından sonuçlar;

a) Olumlu duygu, düşünce ve izlenimlerin nasıl yansıdığı;

Memleket resimlerine bakıldığında en olumlu duygu ve düşünceler Suriye’de yaşadıkları ev ve mahallerine ait olduğu gözlemlenir. Bazı öğrencilerin eski evlerinin kapı numaralarını bile yazdığı, yeşillikler, ağaçlar içinde bir bahçesi olan evler resmettiği görülür. Bahçesinde top oynadıkları, arkadaşları ve ailesi ile mutlu oldukları anları resmetmişlerdir. Memleketlerini ideal bir güzellik içinde yansıttıkları fark edilir.

Göç konulu resimlere bakıldığında ise olumlu tüm duygu ve düşünceler Türkiye’ye dönüktür. Konu ya sınırı geçmek ya da hayatta kalmaktır. Türkiye’yi kurtarıcı olarak resmetmişlerdir. Birçok öğrenci sayfayı ikiye ayırıp bir yarısına Suriye yazarak savaş, vahşet, ölüm çizer diğer yarısına ise Türkiye yazarak oyun oynayan, okula giden çocuklar, kuşlar ve mutlu insanlar çizer. Konu açısından bakıldığında olumlu duygulara fazlaca yer verilmediği gözlemlenmiştir.

b) Olumsuz duygu, düşünce ve izlenimlerin nasıl yansıdığı;

Memleket resimlerine bakıldığında en çok göze çarpan duygu “özlem” ve “korku” dur. Memleket denilince çocukların çoğu savaşı ve savaşın getirdiği kaosu, kayıpları resmetmiştir. Çocukların çok azı memleketi ile ilgili olumlu duygu ve izlenim barındırdığı fark edilir. Eski okullarına, arkadaşlarına, memleketlerine duyulan ağır bir özlem duygusunu resimlerine yansıtmaktadırlar. Öğrenciler Suriye’yi kan ve vahşet içinde savaşın mahvettiği bir ülke olarak resmetmişlerdir. Kutsal mekânların bile bombalandığı, yerleşim yerlerinin ateşe verildiğini, çocukların annesiz, babasız kaldıklarını resimlerinde gösterirler. Memleket

bağlamında Suriye ve Türkiye'nin mukayesesinin yapıldığı görülmektedir. Türkiye'yi savaştan uzak, çocukların oyun oynadığı bir ülke olarak resmetmişlerdir. Buna rağmen Türkiye'de yaşadıkları arkadaşlık sorununa da değinmişlerdir. Ülkelerine duyulan özlemi işledikleri resimlerin bazılarında Suriye'deki okullarını ve arkadaşlarını resmetmişlerdir.

Göç konulu resimlere bakıldığında ise öğrencilerin çoğu sınırı geçmeye çalışan insanların ailelerin, legal ve illegal yollar kullanmalarını anlatmıştır. Sınırı geçme sürecinde yaşadıkları yorgunluğu, korkuyu, aidiyetsizliği fazlasıyla resimlerine yansıtmaktadırlar. Ülkelerini birkaç bavulla, heybeyle kaçarak terk eden ailelerin çaresizliğini, Suriye'de kalmanın çocuk gözünden bakıldığında ölmek demek olduğu anlaşılmaktadır. Mülteci kamplarına gidişlerini, düşman askerlerinden kaçışlarını, ülkelerinde bıraktıkları yakınlarını, kaybettikleri akrabalarını; öfkelerini, üzüntülerini, yaşadıkları şok halini konu bağlamında aktaran öğrencilerin çoğu olumsuz duygularını yansıttığı fark edilmektedir.

2-Mekân kavramı açısından sonuçlar;

Memleket konulu resimlerin yüzdelik dağılımına bakıldığında ev bahçesi %22, savaş alanı %20'lik paya sahiptir. Öğrenciler, mekân bağlamında memleket denilince kendilerini huzurlu ve mutlu hissettikleri, aidiyet kurdukları ev ve bahçelerini resmeder. Bu bahçe onların oyun alanı, güvenli bölgeleridir; fakat aynı evin bahçesinde düşman askerleri, bomba atan savaş uçakları, tankların da çizildiği görünür. Gündelik hayatın içine sızan bir savaş resmeder. Memleket resimlerinde mekân olarak savaş alanlarının da çoğunlukla yer alması çocuğun memleketi ile Suriye savaşını bağdaştırdığını, ülkesini savaştan bağımsız düşünemediğini yansıtır.

Göç konulu resimlerin yüzdelik dağılımına bakıldığında sınır bölgesi %39, savaş alanı %19'luk paya sahiptir. Suriyeli mülteci öğrencilerin akıllarına kazınan en çarpıcı sahnelerin sınırı geçme ânı ve savaştan kaçış mücadelesi olduğu anlaşılır. Göç denilince Türk öğrencilerin çoğu kervan, kamyonete yüklenmiş eşyalar, mutlu insanlar çizerken; Suriyeli mülteci öğrencilerin sınırı geçmenin zorluğu, yoruculuğu, savaşı, düşman askerlerinden kaçış anını resmettiği gözlemlenmiştir.

Göç ve memleket konulu resimler çizen mülteci öğrencilerin mekân olarak yoğun bir şekilde savaş alanını tercih etmesi olumsuz yaşantılarının resimlerine doğrudan yansıdığını gösterir.

3-Renk kullanımı açısından sonuçlar;

Genel olarak bakıldığında birkaç resim dışında yapılan resimlerin neredeyse tamamında öğrencilerin kendilerine verilen boya kalemlerinin, renklerin tümünü kullandığı gözlemlenmiştir. Sadece birkaç resimde duygularını aktarmak için bilinçli renk sadeleştirmelerine gidildiği fark edilir.

Memleket ve göç konulu resimlerin renk kullanımı yüzdelik dağılımına bakıldığında mavi %18, yeşil %17, kırmızı %18, siyah %18, sarı %16 ve beyazın %13 olduğu görülmektedir. Birbirine yakın yüzdelik dağılımlar mevcuttur. En az kullanılan renk dağılımı beyaz renge aittir.

Örneğin memleket konulu resim çalışmalarının birinde öğrenci, gökyüzü bilinçli bir şekilde siyaha boyanmıştır. Arapça bir not ile “göğün rengi siyah oldu. Savaşın ve dumandan” diyerek bu renk seçimine dikkat çekmektedir. Yine başka bir öğrenci Suriye Bayrağı çizerek geriye kalan her yeri hırçın ve sert çizgilerle siyaha boyamıştır. Duygusal bir katarsis yaşadığını hissettirdiği bu resminde bilinçli bir renk kullanımı fark edilmektedir. Bu iki resim dışındaki memleket konulu resimlerde olumsuz duygusal geçiş sağlayan renk seçimi gözlemlenmemiştir.

Göç konulu resimleri renk açısından incelendiğinde bazı öğrenci çalışmalarında renklerin karmaşık, sert, dikey, yatay ve dairesel şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Bazı öğrenci çalışmalarında ise renk tercihinin siyah ve kahverengiden oluştuğu dikkat çeker. Bu çalışmalarda koyu renk kullanımı hüznün etkisi yaratmıştır.

Sonuç olarak çocuklar kendilerine sunulan tüm renkleri az ya da çok kullanma eğilimi sergilemişlerdir. Çocuğun resmini beğendirmeye kaygısı yaşaması da bu durum için büyük bir etkidir. Bunun yanı sıra çocuk resimleri bol renkli, cıvılcıdır. Olumsuz yaşantılara sahip olsalar da çocuk dünyası onu yine kendi renklerine, şekillerine dönüştürür.

4-İmge zenginliği açısından sonuçlar;

Memleket ve göç konulu resimlerdeki insan imgesinin toplam yüzdelik dağılımına bakıldığında mutsuz ağlayan çocuk %16 ile en fazla yüzdelik dağılıma sahiptir. Çocukların çizdiği resimlerin %83'ünde doğrudan veya dolaylı olarak mutsuz insan figürü öne çıkmıştır.

Suriyeli mülteci öğrencilerin bu konularla ilgi yaptıkları resimler incelendiğinde olumlu unsur barındıran insan figürü çizimi sadece %17'dir. Savaşın üzerlerindeki etkisini insan figürleri üzerinden yansıttıkları görülmektedir. Kundakta bebekler, uzuvları parçalanmış insanlar, ölü veya yaralı insanlar, düşman askerleri, hayaletler ve öfkeli insanlar çizen çocuklar, memleket ve göç konusunu bu imgeler üzerinden anlatmaktadırlar. Şahit oldukları ya da duydukları, hissettikleri olumsuz yaşantı ve korkuları resimlerine çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadırlar.

Memleket ve göç konulu resimleri nesne imgesi matrislerle ve grafiklerle değerlendirilmiştir. Resimlerde kullanılan nesneler; kan, darağacı, silah-kurşun, bomba-füze, patlama, yangın, sınır kapısı, tel örgü, Türk Bayrağı, Suriye Bayrağı, mülteci çadırı, heybe-bavul, oyuncak bebek, yamalı kıyafetler, ip, üzgün güneş, yağmur, şimşek, gökkuşağı, su kuyusu, ırmak, deniz, meyve ağacıdır. Oldukça çarpıcı nesne imgeleri kullanarak öğrenciler, savaşın izlerini doğrudan veya dolaylı olarak yansıtmaktadır. Memleket ve göç konulu resimlerin %66'sı olumsuz imge içermektedir.

Memleket ve göç konulu resimlerin hayvan imgesi bakımından sonuçlarına bakıldığında imge olarak sadece kuşun kullanıldığı ve oran olarak % 28'e tekabül ettiği dikkat çeker. Kuş imgesi özellikle göç kavramı ile toplumsal olarak bilinçaltımıza yerleşen göç etmeyi çağrıştırması yönüyle anlamlıdır. Ayrıca öğrencilerin kuşla; yuva yapmak, aile olmak ve memleket konusunu da ilişkilendirmiş olmaları muhtemeldir.

Memleket ve göç konulu resimlerin yazı imgesi toplam yüzdelik dağılımına bakıldığında %28 Türkçe, %15 Arapça yazı olmak üzere toplamda %43 oranında yazı kullandıkları görülür. Suriyeli mülteci öğrencilerin özellikle memleket konulu resimlerde yazı imgesine başvurmuşlardır. Anlatmak istediklerini resmederek anlatamadıklarında ya da eksik anlattıklarını düşündüklerinde hislerini, yaşadıkları olayları yazı aracılığıyla da resim kâğıdına aktardıkları anlaşılır. Hem kendi ana dillerinde hem de Türkçe olarak yazılara başvuran öğrenciler ülkelerinin isimlerini sıkça yazmışlardır. Yazı imgesinin çoğunlukla ülkelere olan sevgilerini anlatmak için kullanıldığı görülmüştür. Kâğıda çizemediklerini yazı ile aktarmaları aslında bu çocukların duygularını paylaşma, aktarma ihtiyacı içerisinde olduğunu gösterir.

5-Öğrenci resimlerindeki şablon kullanımı açısından sonuçlar;

Memleket ve göç konulu öğrenci çalışmalarında en sık kullanılan güneş şablonudur. Bulut, ay, yıldız, “+” şeklinde pencere, ev, üçgen çatı, ağaç, çöp adam, “m” şeklinde kuş, üçgen dağlar, çiçek, araba ve gökkuşağı çocukların bu çalışmalarda kullandıkları şablon çizimlerdir. Öğrenilmiş ve taklide dayalı olan bu çizimlerde öğrencinin konusu ne olursa olsun resmini güzel kılmak için hiç düşünmeden eklediği şablonlardır. Çocuk resim yapmak için eline kâğıdı kalemi aldığı anda ilk şablonları çizdiği gözlemlenmiştir. Çocukların çoğu yaratıcılıktan, özgünlükten korktuğu bilindik kalıplara sığındığı anlaşılmaktadır. “Kendi resimlerini beğenmeyen ve yetkin görsel biçimler yaratmayı hedefleyen çocuğun üç boyutlu varlıkları iki boyutlu düzlemde nasıl ifade edeceğini bilememesi ve bu soruna çözüm araması da onu taklide yönelten nedenlerdendir” (Yılmaz 2010: 245). Memleket konulu resimlerde sadece 7 öğrencinin, göç konulu resimlerde ise sadece 1 öğrencinin şablon kullanmaya başvurmadan resim yaptığı görülür. Bu durum öğrencilerin kalıp resimleri kullanmayı bir alışkanlık hâline getirdiği ve resim yapmakla özdeşleştirdiğini gösterir.

6-Öğrencilerin Türkiye ve Suriye ile ilgili duygu ve düşünceleri açısından sonuçlar;

a) Suriye’ye yönelik özlemleri;

Suriyeli mülteci öğrencilere yapılan ankette “Suriye’yi özlediniz mi?” sorusuna %97’si “evet”, %3’ü “hayır” yanıtını vermiştir. Memleketlerine özlem duydukları verdikleri cevapla anlaşılmaktadır. Özellikle memleket konulu resim çalışmasında çocukların bir kısmı eski okullarını, mahallelerini, sokaklarını, Pazar yerlerini, evlerinin bahçesini ve özellikle de evlerini özenerek çizdikleri var oldukları hallerinden daha renkli daha güzel resmettikleri görülür. Arapça “Suriye seni seviyorum” yazılarıyla kuşattıkları resim kâğıdına özlemlerini yansıtmışlardır.

b) Türkiye’de yaşamaktan mutlu olma nedenlerine yönelik sonuçlar;

Suriyeli mülteci 36 öğrenciye yapılan ankette, Türkiye’de yaşamaktan mutlu olma nedenlerine verilen cevaplara bakıldığında çoğunluğu okula gidebildikleri ve akrabalarıyla, kardeşleriyle birlikte oldukları için mutlu olduklarını belirtmiştir. Bazı öğrencilerde öğretmenlerini sevdiklerini, parklarda oyun oynayabildiklerini ve bomba sesi duymadıkları için Türkiye’de mutlu olduklarını yazmıştır. Suriyeli mülteci öğrencilerin temel ihtiyaçları

olan güvenlik ve eğitim ihtiyacından kaynaklı Türkiye’yi sevdikleri, kendilerini güvende hissettikleri anlaşılmaktadır.

c) Türkiye’de yaşamaktan mutsuz olma nedenlerine yönelik sonuçlar;

Suriyeli mülteci öğrencilere yapılan ankette Türkiye’de yaşamaktan mutsuz olanlara nedenleri sorulmuştur. Okulda arkadaşları tarafından dışlandıklarını fazlaca dile getirmişlerdir. Bu sorunun temelinde Türkçeyi tam bilmemeleridir. Sıkça Türkçe öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler de başka bir ülke de olmak istediklerini söylemiştir. Kız öğrencilerin cevabı ise genellikle erkeklerle aynı sınıfta olmaktan dolayı mutsuz olduklarıdır. Suriye’deki eğitim sisteminde kız-erkek aynı sınıflarda okumamaktadır. Türkiye’deki karma eğitim sistemine uyum sağlamakta zorlandıkları görülür.

d) Suriye’ye dönmek isteyip istemediklerine yönelik sonuçlar;

Suriyeli mülteci öğrencilere yapılan ankette “Suriye’ye dönmek ister misiniz?” sorusuna öğrencilerin %64’ü evet isterim, %33’ü hayır istemem, %3’ü kararsızım yanıtını vermiştir. “Türkiye’de yaşamaktan mutlu musunuz?” Sorusuna %97’si evet demişken neden %64’ü Türkiye’de mutlu oldukları hâlde ülkelerine dönmek istiyordur? Bu sorunun cevabı buraya karşı aidiyet hissetmemeleridir. Kültürel ve dil farklılığı çocuklar üzerinde fazlaca etkili olmuştur. Savaşın olmadığı, oyun oynayabildikleri, okula gidebildikleri Türkiye’de mutlu olsalar da memleket özlemi çektikleri sonucuna varılır.

Öneriler

1- Konu açısından öneriler;

Olumlu duygu, düşünce ve izlenimlere yönelik öneriler

1. Mülteci öğrencilerin resimlerinde yer alan olumlu duygu ve düşünceleri ön plana çıkartacak etkinlikler düzenlenebilir.
2. Yapılan bu çalışmada mülteci öğrencilerin olumlu duygu ve izlenimlerinin daha çok arkadaşlık, Suriye’deki mahalle hayatlarına, okul yaşantılarına dönük olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de de olumlu yaşantılar oluşturmalarını sağlamak için okul aile birliği çalışmaları kuvvetlendirebilir, öğretmenler sınıf ortamını daha ılımlı ve kaynaştırıcı bir hâle getirilebilir.

a) Olumsuz duygu, düşünce ve izlenimlere yönelik öneriler

1. Mülteci öğrencilerle yapılan bu çalışmada öne çıkan en temel olumsuz duygu korku ve özlemdir. Savaşın izlerini üstelerinden henüz atamamış olan çocuklar için kriz odaklı rehberlik hizmeti verilebilir.
2. Görsel sanatlar dersinde etkinlik konusu seçilirken onların olumsuz yaşantılarını hatırlatacak unsurlar tercih edilmemeli, yıllık plan hazırlanırken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.
3. Mülteci öğrencilerin dışlanmışlık hissini ortadan kaldırmak için sınıflarda rehberlik hizmetinden yardım alarak sınıf içi sosyometri uygulanabilir. Oluşturulan sosyogramdan sınıfın etkileşim örüntüsü ortaya çıkarılıp öğrencilerin sınıftaki uyumları, sosyal gelişimleri, sınıftaki gruplara dâhil olup olmadıkları tespit edilerek iyileştirme planları oluşturulabilir.
4. Mülteci öğrencilerin yaptıkları memleket konulu resimlerin bir kısmında eski okullarına duydukları özlem resmedilmiştir. Bunun en temel nedeni dil sorunudur. Derslerde başarısız olmalarının özünde Türkçe bilmemeleri ya da az bilmeleri vardır. Bu durum özgüvenlerini kırmaktadır. Bu çocuklara yönelik Türkçe kursları açılmalıdır. Ayrıca dil öğretiminde akran eğitiminden de yararlanması durumunda hem öğrenme sürecinde çabuk ilerleme kat edecekleri hem de sosyalleşme süreçlerinin hızlanacağı düşünülmektedir. Türkçe dil eğitimi aileye de verilmelidir. Dolayısıyla dil eğitimi sadece okulun sınırları içerisinde kalmayacak, gündelik hayatının bir parçası hâline gelecektir.
5. Suriyeli mülteci öğrencilerin resimlerine konu bağlamında savaş psikolojisinin hâkim olduğu anlaşılmıştır. Savaşın izlerini silmek, duygularını bastırmalarını önlemek ve kendilerini daha iyi anlamalarını sağlamak için görsel sanatlar dersinden daha fazla faydalanılabilir.
6. Yaratıcılığı arttıran ve işbirliğine dayanan yöntemler görsel sanatlar ders içeriklerinde uygulanırsa Suriyeli öğrencilerin sınıf içinde gruba dâhil olma, bir işi ortaklaşa yapma becerileri gelişecektir. Sınıf içi sosyalleşmeleri artacağı düşünülmektedir.

2. Mekân ifadesi açısından öneriler;

1. Öğrencilerin kullandıkları mekânlar konu ile ilişkili olarak daha çok savaş alanı, sınır kapısı, Suriye'deki mahalleleridir. Görsel sanatlar dersinde de mekân çiziminde sıklıkla tekrara düştükleri gözlemlenmiştir. Algı zenginliğini genişleterek, okul gezileri düzenleyerek, çeşitli şenliklere katılarak (uçurtma şenliği vb.) savaşın izlerini taşıyan mekân çizimlerindeki odaklanma dağıtılabilir.

2. Öğrenci velileri ile görüşülerek okul dışı saatlerde öğrencilerin birbirleri ile kaynaşmalarını, sosyalleşmelerini sağlayacak ve hatta her bir çocuğun özel ilgi alanını dikkate alarak bir gezi programı hazırlanabilir.

3. Renk kullanımı açısından öneriler;

1. Memleket ve göç konulu resim çalışmaları yapılırken bazı öğrencilerin öğretmenleri yanına çağırarak yapacağı resmin boyanmasında yönlendirme istediği gözlemlenmiştir. Çocuk resimlerinde görsel sanatlar öğretmenleri renk yönlendirmelerinden kaçınmalıdır. Öğrencilere özgünlüğü yok edici müdahaleler yapılmamalıdır.
2. Kalıplaşmış nesne-renk bilgileri, kodlamaları verilmemelidir (Güneş sarı, gökyüzü mavi vb.).
3. Çocuk resimlerinde koyu renklerde hırçın boyamalar, fazlaca siyah rengin kullanımı gibi durumlarda öğrencinin birden fazla resmi incelenip devamlılık arz eden bir durum tespitinde rehberlik servisi ile iletişime geçilmelidir.

4. İmge zenginliği açısından öneriler;

1. Resimlerdeki imgelerin doğru şekilde yorumlanabilmesi için görsel sanatlar derslerine alanında uzman öğretmenlerin girmesi gerekmektedir.
2. Yapılan resimlerde hayvan imgesi olarak sadece kuş imgesi kullanıldığı görülmüştür. Hayvan çeşitliliği ve türleri üzerine resim çalışmaları yaptırılırsa hayvan imgelerinin zenginleşeceği düşünülmektedir.
3. Yazı imgesi mülteci çocuklarla yapılan resimlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin, yazıyı duygularını anlatmak için bir sembol aracı olarak kullandıkları görülür. Suriye'ye olan özlemlerini, orada yaşadıkları olayları, bazen de resim kâğıdını süslemek için kullanmışlardır. Resimlerdeki yazıların gramer, yazım ve noktalama kuralları yönünden hatalı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çocukların dil yetilerini geliştirecek okul içi ve okul dışı faaliyetler düzenlenmesinin sorunun ortadan kaldırılmasında yararlı olacağı düşünülmektedir.
4. İmge zenginliği, renk, konu ve çocuğun çizgisel gelişimi gibi unsurların tamamı dikkate alındığında; resim yorum ve analizinde başvurulacak kaynak eserlerin sayıca yetersiz olduğu görülmüştür. Bu bağlamda konuyla ilgili yapılacak yeni çalışmalar teşvik edilebilir.

5. Şablon kullanımı bakımından öneriler;

1-Yapılan resimlerin çoğunda öğrencilerin şablon/klişe resimlere yöneldiği tespit edilmiştir. Bu durumun temelden çözümü için öğretmen adaylarına lisans eğitimlerinde görsel algı çalışması olarak bellek eğitiminin önemi kavratılmalıdır. Ayrıca ders içerikleri hazırlanırken bu husus dikkate alınmalıdır.

2.Öğrencilerin sıkça tekrarladığı güneş, ev, üçgen dağ vb. klişe kalıplardan kurtulmaları için okul panoları aktif kullanılabilir. Bu panolarda özgün, yaratıcı, kalıp beğenilerden uzak resimler sergilenmelidir.

3. Anaokulundan itibaren başlayan boyama kitapları alışkanlığı çocukları; yaratıcılığa ket vuran, sınırlandırılmış alan boyamasında ibaret kalan ve taklit resim anlayışına yönlendirir. Suriyeli çocuk resimlerinde de kendini hissettiren bu anlayıştan kurtulmak için duyguları harekete geçirmek gereklidir. Sınırlandırılmamış, yaratıcılıklarını destekleyen ders içi etkinlikler düzenlenmesine özen gösterilmelidir.

4. Memleket ve göç konulu resim çalışmalarında bazı öğrencilerin görselleri akıllı tahtadan çizmek istemesi sorunuyla karşılaşılmıştır. Bunun nedenlerinden biri de derslerin çocuğun hayal gücünü geliştirici bir ders içi etkinliğiyle değil de akıllı tahtalardan açılan görseller üzerinden, çoğunlukla da şablonlaştırmaya teşvik edilerek işlenmesidir. Ders içi etkinlikler sadece akıllı tahtalardan görseller açılarak bak ve çiz fikriyle yürütülmemelidir. Öğrencinin düşünceleri, hayalleri harekete geçirilmeli, sınırları zorlanmalı, çizim konusunda öğrencide özgüven oluşturulmalıdır.

6. Öğrencilerin Türkiye ve Suriye ile ilgili duygu ve düşünceleri açısından öneriler;

1. Suriyeli mülteci çocuklara yapılan ankette çocukların çoğunun Suriye'ye özlem duydukları ortaya çıkmıştır. Bu duygu ile başa çıkmada öğretmenlere, okul müdürüne, rehberlik servisine ve velilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Öncelikle öğretmenlerin hizmet içi eğitim alması, velilerin rehberlik tarafından seminerlerle bilgilendirilmesi ve okul müdürünün önderliğinde öğrenciye oryantasyon eğitimi sunulması, söz konusu sorunun giderilmesinde yapıcı etkiler yaratabilir.

2. Çocukların Türkiye'de yaşamaktan varsa mutsuz olma nedenleri nelerdir? sorusuna verilen yanıt dışlanma, dil sorunu ve karma eğitim sistemine uyum sağlayamama ile ilişkilidir. Bu noktada okul konsültasyona giderek bu öğrencilerle ilgili nasıl bir davranış sergileyeceğinin ortak kararını almalıdır.

3. Suriyeli çocukların çoğunlukla müzik, beden eğitimi ve görsel sanatlarda başarılı olduğu için belirtilen derslere daha fazla yöneldikleri gözlemlenmiştir. Memleket ve g konulu resimlerde çizgisel gelişim dönemlerinin ilerisinde etkili resimler yaptıkları görülmüştür. Bu anlamda müzik, beden eğitimi ve görsel sanatlar dersleri çocukların kendilerini rahatça ifade edebildiği, dil sorununa daha az takıldıkları derslerdir. Bu derslerle disiplinlerarası etkileşim kurularak çocukların başarıları artırılabilir.

KAYNAKLAR

- AFAD (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*.
https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Akalın, T. (2008). *İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimlerde aile içi yaşantılarının resimlerine yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Ateş, H. & Bektaş, M. (Ekim, 2016). *Suriyelilerin toplumsal, kültürel ve ekonomik entegrasyonu*. TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Aydın, N. (2014). Savaşın çocuklar üzerindeki psikolojik, sosyal ve kültürel etkileri. Tokuç, B. (Ed.). *Çocuklar ve Savaş* içinde (s. 24-36). Ankara: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği.
- Aydın, D., Şahin, N., & Berna A., (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7(1), 8-14.
- Bayav, D. (2006). *Resimde göstergebilim, çocuk resimlerinin göstergebilimsel çözümlenmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgin, R. (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 135-151.

- Birinci, G., Akıllı, H., Akıllı, H. S. & Dirikoç, A. (2016). *Geçici koruma altındakiler, sığınmacılar, göçmenler ve mülteciler raporu*. Nevşehir İl İnsan Hakları Kurulu Komisyon Raporu. Nevşehir.
- Buyurgan, S. (2001), Bir çocuğun altı–dokuz yaş arası çizgisel gelişimi, *Gazi Sanat Dergisi*, 2(2), 31-44.
- Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çevik, A. S. (2016). Suriye’den Türkiye’ye göç’ün etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 5(2), 80-83.
- Çiçekçi, B. (2009). *Göç terimleri sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Doğru, S. S. Y. A., Turcan, İ., Arslan, E. & Doğru, S. (2006). Çocukların resimlerindeki aileyi tanılama durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(15), 215-222.
- Emin, N. M. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: temel eğitim politikaları*. Ankara: Seta.
- Erden, G., & Gürdil, G. (2009). Savaş yaşantılarının ardından çocuk ve ergenlerde gözlenen travma tepkileri ve psiko-sosyal yardım önerileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 1-13.
- GİGM. (2018). *Geçici koruma*, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik sayfasından erişilmiştir.
- Güven. G. (2014). *Çocuk resmi*, <https://slideplayer.biz.tr/slide/2380155/> sayfasından erişilmiştir.
- Halmatov, S. (2017). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hurwitz, A. & Day, M. (1995). *Children and their art*. Florida: Harcourt Brace College.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim*. Ankara: Pegem.
- Kolukırmık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: Yerel uygulamalar ve görünümeler. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 37-53.
- Lebeus, A.-M. (1997). *Wenn kinder malen*. Basel: Beltz.

- Malchiodi, C. A. (2005). *Çocukların resimlerini anlamak*. İstanbul: Epsilon.
- Orhan, O. & Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*, Ankara: Orsam.
- Özlü Z., Kara, A., & Karkın, V. (2017). Geçmişten günümüze göç. I. O. Köse (Ed.), *Suriye iç savaşı sonucunda oluşan göç hareketinin Türkiye'ye etkisine dair bir değerlendirme: Gaziantep'te yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınların rehabilitasyonu* içinde (s. 567-577). Samsun: Canik Belediyesi Kültür.
- San, İ. (1983). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Tan.
- TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tokuç, B. (Ed.). (2014). *Çocuklar ve savaş*. Ankara: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği.
- Topçuoğlu, R. A. (2012). *Türkiye'de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü.
- Tuncel, G. (Ekim, 2016). *Türkiye'de göçün etnik ayrışma üzerindeki etkisi*. TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Turan, S. (2014). *Resim ve çocuk*. <https://makale.doktorsitesi.com/resim-ve-cocuk> sayfasından erişilmiştir.
- UNHCR (2019). *UNHCR Türkiye: Kilit veriler ve sayılar*, <http://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> sayfasından erişilmiştir.
- UNICEF (2017). *Türkiye'deki Suriyeli çocuklar bilgi notu*. http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Varlık, A. B. (2013). Savaşı tanımlamak: terminolojik bir yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2), 114-129.
- Yılmaz, M. (2007). Görsel sanatlar eğitiminde işbirlikli öğrenme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 747-756.
- Yavuzer, H. (2018). *Resimleriyle çocuk - resimleriyle çocuğu tanıma-*. İstanbul: Remzi.
- Yeşil, F. (2014). İnsancıl hukuk açısından Suriye iç savaşı. *Yasama Dergisi*, 24, 103-114.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2004). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin.

Yılmaz, A. (2015). Uluslararası göç ve Türkiye: Türkiye’deki çocuk göçmenler ve sığınmacı ailelere tanınan haklar ve daha iyi uygulamalar için öneriler. *Akademik Bakış Dergisi*, 49: 475-493.

Yılmaz, M. (2007). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar*. Ankara: Gündüz Eğitim.

Yılmaz, M. (2010), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Anı.

EKLER

EK.1. Veri Toplama Formu

Veri Toplama Formu

Sevgili öğrenciler, hazırladığım yüksek lisans tezinde kullanmak üzere bu formda size yöneltilen soruları cevaplırsanız memnun olurum.

Teşekkür ederim.

Zeynep Özdenur Evis

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

1.Adı Soyadı:

2.Doğum Tarihiniz:

3.Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()

4. Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz?:

5. Mesken olarak nerede kalıyorsunuz? Ev () Konteyner () Çadırkent () Diğer(....)

6. Yaşadığınız yerdeki belirgin sorunlarınız nelerdir?

Barınma () Sağlık () Eğitim () Maddi Yetersizlik () Sorunum Yok () Diğer

(...) 7. Kaç Kardeşsiniz?:

8. Annenizle birlikte mi yaşıyorsunuz?: Evet () Hayır ()

9. Babanız ile birlikte mi Yaşıyorsunuz?: Evet () Hayır ()

10. Akrabalarınız ile birlikte mi yaşıyorsunuz?: Evet () Hayır ()

11. Suriye’yi özlediniz mi?: Evet () Hayır ()

12. Suriye’de kimleri ve neleri özlediniz?:

13. Türkiye’de yaşamaktan mutlu musunuz? Evet () Hayır () Kararsızım ()

Cevabınız Evet ise;

14. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olma sebepleriniz nelerdir?

.....

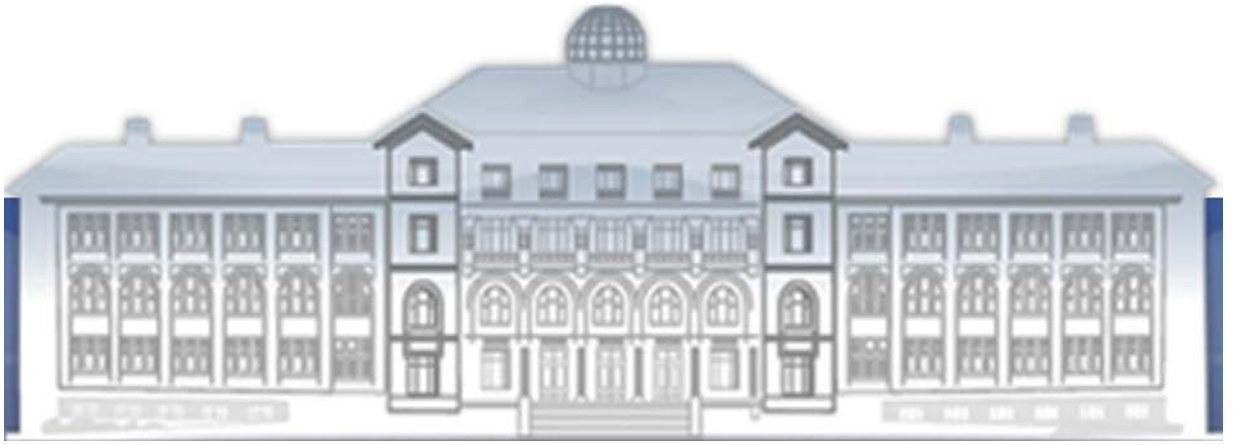
Cevabınız Hayır ise

15. Türkiye’de yaşamaktan mutlu olmama sebepleriniz nelerdir?

.....

16. Tekrar Suriye’ye dönmek ister misin? Evet () Hayır () Kararsızım ()

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..